

UJ KELET

ZSIDÓ-POLITIKAI NAPILAP

ELŐFIZETÉSI ÁRAK

Romániában	
Egész évre	750
Félévre	380
Negyedévre	200
Egy hónapra	70
Egy szám ára pályaudvaron és vidéken is 3 lej	
Bukarestben	3.50

Csehszlovákiában	
Egy hónapra	25 ct
Egy szám	1.10 ct

1924 július 22 Kedd

Csaj-Kolozsvár * VII. évfolyam * 161. szám

5684. Tamuz 20

Ki provokál?

A kolozsvári „Patria“ mai számában a következő figyelemreméltó hírt olvassuk:

„Ha az ostromállapotnak sikerült elcsendesítenie a diákmozgalmakat, úgy ennek a szembenálló pártokra más és más hatásai voltak. Azok, akik nem örvendenek a békességnek, igyekeznek azt megzavarni különböző provokációkkal. Történnék dolgok, melyeket szigorúan kell megtorolni, nehogy új fel-fordulásokat idézzenek elő. Az elmúlt napokban Andreescu diákok az utcán négy egyén támadta meg, akik közül az egyik Pollák Mária, a másik egy Goldstein nevű volt, kettő pedig ismeretlen. Minden ok nélkül olyan rettenetesen összeverték a diákokat, hogy annak sebei az orvosi látélet szerint csak 20 nap után gyógyulnak be. Ugyanezen a napon több diák, közöttük Olimpiu Boeriu levelet kaptak, melyben névtelenül figyelmeztetik őket, hogy 24 órán belül hagyják el Kolozsvárt, mert ellenkező esetben megölik őket. A levélben a hatágu csillag volt. A hatóságoknak kell közbelépniük, a fenyegetések és a nyugalom és rend megvédésére.“

A figyelemreméltó kis cikk „Zavargások provokálása“ cím alatt jelent meg. Bennünket kétségkívül meglep a „Patria“ értesülése, mert sem a rendőrségen, sem egyéb hatóságoknál nem tudnak a „provokációkról.“ Ha tényleg megtörtént a támadás, úgy követeljük a legerélyesebb nyomozás bevezetését és a támadók legszigorúbb megbüntetését. Azonban kötve hisszük, hogy a bevezetendő nyomozás a „Patria“ által sejtetett eredményekre vezetne. Ami pedig a hatágu csillaggal ellátott fenyegető leveleket illeti, ezeknek forrását jól ismerjük, mert mi is kapunk szinte naponta ilyen fenyegető leveleket, amelyekben még a hatágu csillag is apokrif. Ha nyomozni kezdenének a levelek szerzői után, bizonyára értékes tapasztalatokkal gazdagodna a meg-megújuló atrocitások okai után kutató rendőrhatalóság.

Hajózhatóvá teszik a Dunatorkolatot

Bukarest, július 21. Ma délelőtt több külföldi mérnök érkezett a fővárosba, akiknek feladata a nemzetközi Dunabizottság utasítására a Dunatorkolat hajózhatóságának sürgős biztosítása, ellenkező esetben egyetlen nagyobb hajó sem haladhat majd át a Dunadeltán.

Munkakormány alakul Jugoszláviában

Belgrád, július 21. Sándor szerb király Jovanovicot, az ellenzék fejét, munkakormány alakításával bízza meg. A designált miniszterelnök megbízása korlátlan és kabineterjék akár csupa radikálisokból is összeállíthatja. Jovanovic az ellenzék külső támogatásával koalíciós, vagy koncentrációs kormányt akar alapítani. Az ellenzéki blokk rokonszenvez a feltételekkel, csak azt kívánja, hogy Pesics és Privosevic maradjanak ki a kormányból.

Katonák támadása két görög királypárti lap ellen

Athén, július 11. A két Szalonikiben megjelenő királypárti lapot katonák megtámadták. A szerkesztőség tagjai és a nyomdászmezélyzet az ablakon kiszökve menekült a támadás elől. A támadásnak két sebesült áldozata van. A katonák egy részét letartóztatták. A kormány szigorú intézkedéseket fogantatott. A szalonikii rendőrfőnököt állásából elmozdították. Ezzel kapcsolatban a kamarában éles vita támadt az ellenzék és a kormány között, amelynek az volt a vége, hogy a kormány kisebbségben maradt és így még aznap beadta lemondását. Az új kormányt valószínűleg Cafandarisz fogja megalakítani.

Mit várhat Európa az amerikai elnökválasztástól

Irta David Lloyd George

Alábbi cikk, amely érdekes bepillantást enged az amerikai elnökválasztási mozgáslomba, az „United Press Association“ útján került a világsajtóba.

Minden önmagát megbecsülő demokrácia épügy nem veszi szívesen kivülről beavatkozását belső ügyekbe, mint bármely család. Erre fogok gondolni, amikor az elnökválasztási harcokról írok, amelyek mostanában zajlanak le Amerikában. A vendégnek nincs ugyan joga a beavatkozásra, de azért nem kell az érdektelent sem játszania. Sőt mindinkább növekvő érdeklődéssel fogunk bepillantani a résen, míg csak a választások be nem fejeződnek. Bizonyos fokig maguk a jelöltek is érdekelnek bennünket. Lenyűgöző egyéniségek nincsenek ugyan közöttük, acélos természetek, vagy olyan férfiak, akik az emberi képzeletet lázas hullámba hozzák, mint amilyen Mr. Wilson második jelölésekor volt. Hírüket azonban az óceánon túl is elég hangosan hirdették és a három jelöltet jobban ismerik hírből Európában, mint Harding és Cox voltak hivatalbalépésük idején.

Nem lebecsülése az elnöki pozíciónak a megállapítás, hogy ezuttal inkább a tárgyi mérlegelés urálja a kedélyeket, semmint a jelöltek személyi vonatkozásai. Innen van, hogy ezuttal Európában sokkal nagyobb érdeklődéssel tekintenek az amerikai választások elé, mint egyébkor. Az 1916-os választás kontinensünk számára óriási jelentőségű volt. Akkoriban nem tudtuk, milyen befolyása lesz a világháború sorsára. Wilson néhány figyelemreméltó kijelentésével szinte kötelezte magát arra, hogy nem avatkozik a háborúba. A szövetséges nemzetek akkoriban a hatalomhoz való visszatérésétől nem reméltek amerikai segítséget. Hughes a szövetségesek iránt táplált szimpátiájáról volt ismeretes, de attól tartottak, hogy az Amerikában élő németek szavazatai sokkal hatalmasabbak, semhogy Hughesnek módjában lenne véleményét politikai cselekvéssé átválttatni.

Az idej elnökválasztási kampány összeeső ismét az európai események kritikus fordulópontjával. Nem csoda, hogy fokozódó érdeklődéssel tekintünk a választások elé és hogy sokféle kombináció merül föl arranzve, milyen befolyást fog gyakorolni a választások eredménye az európai politikára.

Coolidge elnök álláspontját világosan körülírta azzal, hogy követelte a jóvátételi probléma revíziójában való közvetlen részvételt. Ez a körülmény nyomatékot nyert nemcsak azért, hogy Dawes tábornok, a bizottság elnöke amerikai volt, hanem azzal is, hogy a köztársasági konvent Dawest a választási küzdelemben második helyen jelölte. Ez a republikánus pártot valószínűleg kötelezte a Dawes-féle javaslatok végrehajtásának politikájára, ami Amerikának az európai arénába való végleges visszatérését jelenti. Számunkra, akik az Óceán innenső oldalán élünk, ez a körülmény Mr. Hiram Johnson elszigetelési politikájának teljes mértékű tagadása. Amióta a szenátus a békeszerződés ratifikálását elvetette, az volt a gyakorlat, hogy képviselőt küldtek a nemzetközi konferenciákra, aki azonban az idegen-pályóban ült és leveleket küldött hazájába — színházi előadásokról. Ez most megváltozott. Amerika maga hatalmas szerepet játszik a dráma következő felvonásában és mi több, kész arra, hogy magára vállalja az előadás költségeinek egy részét.

Igaz, hogy nincs hely az amerikai politikában a népszövetség számára, amelynek alapszabályait nem tartják elfogadhatónak, de Európa számára a legfontosabb, hogy Amerika sok évi

áldatlan távolléte után ismét átjőjön az Óceánon a világ tanácskozásaira. Ez pedig biztosítva van, tekintet nélkül arra, akár a republikánus, akár a demokrata jelölt fog győzedelmeskedni.

Nincs tudomásom róla, hogy Mr. La Follette mint vélekedik e tárgy felett, de abból itélek, hogy milyen választókhöz fordul és kik a főerősségei. Ebből pedig azt a hitet merítem, hogy minden európai kiegyenlítődésre vonatkozó javaslatot támogatna. Hívei közül többekkel beszéltem a nyugatamerikai farmokban, akik nagyon panaszkodtak afölött, hogy az európai nyugtalanság milyen hátrányosan befolyásolja őket termékeik elhelyezésénél. Németország, amely egykor nagy bevásárlója volt a minneapoliszi és chicagói gabonának, ma nem tud vásárolni. Minden olyan terv tehát, amely Középeurópa vásárlóképeségére irányul, visszhangra talál a körökben és én csodálkozok, ha La Follette nem kötötte volna le magát a Dawes-jelentés szellemében és szövege szerint való végrehajtásához.

Ami Mr. Davist illeti, egyike volt a legtehetségesebb, legkedveltebb diplomatáknak, akiket az Egyesült-Államok valaha is Angliába küldött. Megnyerő egyéniség, finom ítéletképesség jellemzik őt, végül pedig az a nagy szónoki képessége, amely az Óceán innenső partjain anyai barátot és hódolót szerzett neki. Ami azonban pártjának, a demokratáknak programját illeti, különösen a külpolitikában, hinni kell, hogy az intervenció körül nagyobb előretörés fog megtörténni, mint amilyet maga a republikánus program kiállításba helyez. Tudjuk, hogy a pártok olyan lépésekre határozták el magukat, amelyeknek célja egy a felszerelést korlátozó nemzetközi konferenciának egybe-hívása. Ha e konferencia olyan eredményeket nyújt, mint a tengeri haderők korlátozását célzó washingtoni konferencia, akkor az elnyomott, megfélemlített népeknek minden okuk meg lesz az öröme. A két nagy párt külügyi politikájában a különbség leginkább abban látszik, mint kezelik a népszövetségi ügyet. A demokraták tiszteletteljesebben és rokonszenvesebben nyilatkoznak a szövetségről, mint a republikánusok. És ha népszavazást rendelnének el e kérdés fölött, bizonyos, hogy ez nem is vezethetne másra, mint arra, hogy Amerika egy megjavított népszövetségbe belemenne.

A külső megfigyelő benyomása mindenképpen az, hogy bármilyen párt is kerüljön ki győztesen a választási harcokból, Amerika a világgkérdésekbe most már döntően fog beleszólni és el sem lehet képzelni, hogy Amerika a Dawes-tervet végre ne hajtáná. Az egyik pártot Dawes generális személye kötelezi, a másikat Wilson emléke.

Egy másik körülmény is különös jelentőséget ad a választási harcoknak. Ezuttal először lép egy új párt az arénába, eléggé hatalmas táborral. A Roosevelt-csoport, amely 1913-ban a demokratákat hatalomhoz segítette, főleg személyi vitából kelt életre. Csak Roosevelt hatalmas egyénisége volt képes a republikánusok soraiban való ilyen szakadás előidézésére.

A La Follette-pártban sok van a Labour-párt jellegéből, ama párt karakteréből, amely olyan súlyosan ártott országunk liberális pártjának. Vajjon odafejlődnek a dolgok, hogy az Egyesült-Államokban is a három-párt rendszer fog dominálni a politikában? Angliában már eltűnt a két párt szisztémája, amely évszázadokon át uralkodott az itteni politikai arénában és a három-párt-rendszerével bizony nehézen jutnak előbbre az ügyek.

KOSER

ör

telef. 394

senzweig

és (Buchhandlung) CLUI

38. [v. Széchenyi-tér]

Saját ház.

eg

Kötöl

EINER.

idény

szes

agok

tott

!

és Steiner

égek áruháza

2. — Telefon 9-61

RANT!

Bucuresti

stával szemben

sora. Kitűnő

sőbb árak.

vel,

gyi-

át. Cluj, gyár Strada

Felvételi helyek: Kos-

b-utca 23. szám alatt

YAR

Flórkodás

Egerek

ai önmegvédelem és az

re azonosítást követő és

napi árcs

skedés és ládagyár

ajánlatok) és

Korai dolog megjósolni, vajjon ezzel a rendszerrel époló sikerrel fogjuk vezetni a demokráta politikát, mint régebben. Az új rendszer hatását eddig csak konzervatív szellemben lehetett érezni. A kontinens nemzetei egész nemzedékeken keresztül a több-pártok rendszerével cipelték végig magukat. Itáliában a fascizmussal fejeződött ez be; az ország már nem bírta el a kisebb és nagyobb csoportok zavaros állapotát, aminek az lett a vége, hogy

Mussolini és kísérete egy mesterséges többség megerősítésére rendkívüli választástörvényt hoztak. Mi itt Európában nem rendelkezünk olyan eszköz fölétt, amivel lemérni lehetne a harmadik párt választási esélyeit. Am ha hatalmas magasságra nőnek az esélyek, akkor az Egyesült-Államoknak minden okuk meglesz arra, hogy a mi küzdelmeinket, amelyek három pártos rendszer mellett zajlanak le, barátságosan itéljék meg.

megismételt mérkőzést is Belgium nyerte 2:1 arányban.

100 m. gyorsúszás döntője: 1. Weissmüller 59. 2. Duka Kahanomoka (Amerika). Arne Borg nagy meglepetésre csak a negyedik helyen végzett.

Vízipólóban a harmadik helyért folyó küzdelemben Amerika győz Svédország felett 3:2 arányban.

Tennisz

Női egyes tennisz bajnoksága: L. Wills (Amerika) 6:2, 6:2 Walsto francia ellen.

Férfi egyes: Richard (Amerika) győz Cochet francia ellen 6:4, 6:4, 6:7, 4:6 és 6:2 arányban.

Az uszóversenyek ponteredménye: 1. Amerika 217, 2. Svédország 58, 3. Anglia 48 pont. Utánuk következnek Franciaország, Belgium, Japán, Dánia, Magyarország.

Az összetett egyéni tornaversenyben az olimpiai győztes Fakel (Jugoszlávia) 1137 ponttal, 2. Brasek (cseh) 7, 3. Porena (Jugoszlávia). A szláv szokolista győzelme az olasz, francia, amerikai nagy tornászok előtt nagy meglepetés. Maximális pontszám 118 és így a győztes eredménye jó.

A vivóolimpiász botránnyának fejleményei

Befejeződött az uszóolimpiász és a sakkturna

(Páris, július 21. Az Uj Kelet tudósítójától.) A vivó-olimpiász botránnyorsorozatai folytatódtak a Falies Bergere orfeumban, amikor is Puliti olasz vivó előadás közben becsúszott szavak kíséretében inzultálta Kovács Györgyöt, a vivó-zsüri magyar tagját. Kovács és Puliti között verekedés támadt és végül is a közönség választotta széjjel őket. Az inzultussal a lapok bőven foglalkoznak és egyértelműen elítélik az olaszok sportszerűtlen viselkedését, mellyel az olimpiász gondolatát mélyen megsértették. Kovács lovagias elégtételt kért Pulititól és jelentést tett a magyar és a nemzetközi olimpiái bizottságnak. Ha az olaszok azonosítják magukat a támadó Pulitival, az olimpiász összes versenyeiből kizárik őket.

Hasonló támadás érte az Olaszországban tartózkodó magyar vivót, Santelli Györgyöt, akit Turinban a konfliktussal kapcsolatban súlyosan inzultáltak.

Az egyéni kardversenyt egyébként egyik francia lap szerint Dukret francia, a világbajnokság második helyezette megővta.

A botránny ügyében Muzsa Gyula, a magyar olimpiái bizottság elnöke felkereste Coubertin bárót, a nemzetközi olimpiái bizottság elnökét, valamint Clary grófot, a francia olimpiái bizottság elnökét és bejelentve az esetet, sürgős elintézetést kért. A nemzetközi bizottság délelőtt 11-kor összejött. Muzsa Gyula a magyar és Bona az olaszok részéről előadták az ügyet, mely után a zsüri eldöntötte, hogy az olasz óvásnak semmiféle helye nincs és Puliti kizárását továbbra is érvényesnek mondotta ki.

A tegnapi versenyek főeseménye a sakkturna és az uszó-olimpiász befejezése. A teniszversenyek is nagy lépésben haladnak a befejezéshez.

A sakkolimpiász végeredménye: 1. Mattinsan (lett), 2. Apschenk (lett), 3. Colle (belga). Vajda magyar hatodik Havasi pedig kilencedik lett. A

román reprezentánsok, amint már közöltük volt, még az előküzdelmek során kiestek. A sakkolimpiász csapatversenyének győztese Csehszlovákia, Magyarország második, harmadik Svájc, negyedik pedig Argentína.

Uzás

4x100 m. uszostaféta. 1. Amerika 9.53.4 p. világrekord. 2. Ausztrália. 3. Svédország. Amerika megővta a belgákkal szemben elvesztett vízipólót, a

Megvalósul Európa rekonstrukciója

Macdonald találkozása Hughessel, az Unió külügyi államtitkárával. A londoni konferencia sikere

(London, július 21. Az Uj Kelet tudósítójától.) Londoni jelentés szerint Macdonald tegnap Hughessel, az Unió külügyi államtitkárával találkozott, aki állítólag a londoni ügyvédkongresszusra érkezett Londonba. A látogatás valódi célját azonban fontos politikai megbeszélések képezték. Macdonald és Hughes a megbeszélés alkalmával az összes kérdésekben megegyeztek. A megegyezés szerint a londoni konferenciának teljesíteni kell az amerikai bankárok követeléseit és Németországnak ki kell elégítenie Franciaországot.

Az amerikai delegátusnak a jóvátételi bizottságba tervbevetett meghívása azt jelenti, hogy megszűnik Franciaország befolyásának tulsulya a jóvátételi bizottságban

és a jóvátételi dolgokban ezentúl az fog történni, amit az Unió és Anglia együttesen akar. Az Unió élénk érdeklődése a reparációs kérdések iránt a jóvátételi politika újabb, fontos eredményét jelenti, mely biztató jelensége annak, hogy a londoni konferencia meghozza a kívánt sikert s így Európa rekonstrukciója mégis lassanként a megvalósulás stádiumába lép.

Londonból érkezett jelentés szerint a jóvátételi kérdésben kijelölt első bizottság befejezte az egy-

hangulag elfogadott jelentésnek megszerkesztését, melyet hétfőn beterjesztenek a konferenciához. A jelentés lényege az, hogy a jóvátételi-bizottság egy amerikai delegátussal lesz kiegészítve, amely Németország mulasztásának esetén, köteles a jóvátételi fizetések fűdelegátusának és a kölcsön-adók képviselőjének véleményét beszerezni.

A Németországnak adandó 800 millió arany-márkás kölcsön törlesztéséhez a szövetséges hatalmak biztosítják az abszolút prioritást. Ha a kölcsön-adók a biztosítékokat elégteleneknek tekintenek, a konferencia a kiegészítő biztosítékokat meg fogja határozni.

Londonból keltezett távirat szerint a konferencia amerikai képviselői bizonyosra veszik Németország meghívását a konferenciára.

A párisi „Temps” cikket közöl, melyben hangsúlyozza, hogy a londoni konferencián elfogadott szöveg elkerülhetővé tette a Dawes-terv bukását, miáltal az Uniót Európa oldalához térítette. A konferencián elfogadott szöveg kötelezővé tette ugyan, hogy a szövetségesek figyelemmel kísérjék Németország lefejezését, mindazáltal ez nem érinti az egyes országoknak Versailleben biztosított jogát, hogy mulasztás esetén külön felléphessenek Németország ellen.

A zsidó Palesztina négyezer éve

Irtá dr. Lóvy Ferenc

„Nemzedék megy és nemzedék jön,“ idők viszonyok változnak, birodalmak keletkeznek és szét hullanak, népek születnek és kihalnak, de a zsidóság példátlan szeretettel és hűséggel ragaszkodik ősi honához, Palesztinához, melyhez jogosultságát a világ összes hatalmai — a legújabb kor nem legkisebb csodája! — egyértelműen elismerték. „Ez a tulajdonság szeretet Palesztina iránt, mely az emberek ezreit rábirta, hogy éhséget, betegségeket, üldözéseket elszenvedjenek, mely aggastyánokat Palesztinába vándorolni készített, hogy fáradt tagjaikat ott, a régi dicsőség színhelyén vitessék sírba: ez a szeretet egy hosszú lelki folyamat gyümölcse, melyen népünk galutjának évszázadai alatt átment.“

E tagadhatatlan és kiirthatatlan Palesztinaszeretete dacára a zsidóságnak csak elenyésző kicsiny része ismeri a szentföld történetét. Jámor talmudtudósok részére Palesztina csak Ábrahámától a második templom pusztulásáig létezik. Hogy azelőtt mi volt a zsidó történet ott, arra talán nem is gondolnak, vagy — nem is érdekli őket. Modern műveltségű, asszimiláns zsidó pedig többet tud Japánról, mint Palesztináról, a busmanokról vagy botokudokról, mint a zsidókról. De zavarba jönne a legtöbb lelkes cionista is, ha Erec Jisráel történetéről kellene számot adnia. Nem is caoda, mert hamarjában nem is találna olyan könyvet, mely erről megbízható, kimerítő utmutatással szolgálna. E sajnálatos és jellemző hiányon segített a bécsi rabbiképző-intézet nagy tudású tanára, dr. Krausz Sámuel, aki „A zsidó Palesztina négyezer éve“ *)

*) Vier Jahrtausende Jüdischen Palestinas von Prof. Dr. Samuel Krausz. J. Kauffmann Verlag Frankfurt a. M.

cimen sokoldalú tudásához és az ügyhöz méltó könyvet írt. A tudós professzor e könyv irásánál félratéve minden tudományos külsőséget, nyomtalanul eltüntetve az állványokat, számszámokat és az anyagmaradványokat, melyeket eredeti, saját terve szerinti épületekhez használt, szuverén biztossággal, bárki által megérthető módon, de mindig nemes, előkelő, sokszor majdnem költői hangon ismerteti a szentföld történetét a legrégebb, a történetelődött kortól kezdve egészen napjainkig. De a szakember rögtön észreveszi és készségesen aláírja, amit szerző az előszóban jelez, hogy munkája elejétől végig forrástanulmányok alapján készült és hogy sokkal több anyag maradt nála (remélhetően nem sokáig!) kéziratban, mint amit közölt. Alig tíz íven többet, jobbat nem nyújthatott volna és csak olyan, a zsidó tudományok egész területén otthonos tudós vállalkozhatott-e munkára, mint amilyennek Krausz tanárt ismerjük és tiszteljük.

A legnehezebb és legérdekesebb részek egyike, amit Palesztina őstörténetéről ír. Óskanaáni egyiptomi, asszír, babilon forrásokból és feliratokból egészíti ki bibliai ismereteinket. Így pl. rámutat, hogy valószínűleg a szentírásban is említett barlauglakó „hóri“ nép Palesztina legrégebb lakossága, melyről azonban nem tudjuk, hogy sémi eredetű volt-e. Szerző szerint nem, mert — mint azt meggyőzően kimutatja, — a semiták csak később vándoroltak be keletre. A „gilgal“ nevű községek az ősi istentiszteletről emelt kezdetleges áldozati helyeket jelölték, melyeket — mint a biblia elbeszéléseiből kitetszik — még Izrael fiai is tisztelőben tartottak. Érdekesen és nagy szakavatottsággal ismerteti a sémi népek bevándorlását, küzdelmeiket, míg az ország déli részén föllépnek a héberék, kiket az éhíratok „chabiri“-nek neveznek, akikhez több, a szentírásban is említett rokon nép is tartozik. Hogy egy könnyen érthető példával mutassuk, hogyan értékesíthetők a bibliai kívül nyert adatok a szent-

írás jobb megértéséhez, illetve hogy egészítik ki ez adatok egymást, a sok körül kiragadjuk a következőt: Mózes II. könyvének elején (1. feje. 10 v.) azt olvassuk, hogy új király (= új dinasztia) támadt Egyiptomban, mely nem ismerte Józsefet és a hébereket elnyomta. És szólt a király (szerző szerint Ramszesz) néphöz: „Járjunk el ohason (a héberék) ellenében) mert ha háboru támadna, ő is csatlakoznék elleneinkhez és fölmenne az országból.“ A biblia magyarázók összes fejtegetései sem adnak kielégítő felvilágosítást, miért félt a hatalmas Egyiptom az aranylag kicsiny szamu Izrael fiaitól, miért gyanusította meg őket látszólag alptalanul, hogy háboru esetén az ellenséghez csatlakozik és mit jelent e kifejezés: „fölmegy az országból?“ De ha a különféle felírásokból, adatokból megtudjuk, hogy a Palesztina déli részén lakó hébereknek csak egy kis része, Izrael törzse keresett menedéket az éhség elől és telepedett meg a határos Egyiptom északi részén (G-sen tartományban), melyet a szomszédos, Palesztina déli részén tanyázó héber törzsek folytonos betöréseikkel zavartak, úgy azt is megértjük, hogy az egyiptomiak részéről nagyon is jogos volt a gyanusítást, hogy Izrael fiai egy héber betörés esetén a testvértörzsekhez csatlakozzanak és az ország megsarcolása után a zsákmánnyal kivonuló többi héberekkel ők is fölmennek az országból. Így: fölmennek, ez a helyes kifejezés, mert Palesztina magasabban fekszik, mint Egyiptom. Tehát e legalább is különös kifejezés egyszerű természetessé, sőt egyedül korrekté válik és világos előttünk, hogy a bibliai idézett verse óségi történeti adatot őrizett meg, melynek valódi jelentését később elfelejték, de most újból fölfedezték. Hasonlóan egészen más világitásban látjuk a honfoglalás, a brács, a királyok korát is az egykori feliratok által kiegészítve, mert könyvünk e része nem bibliai történet, vagyis Izrael története, úgy és egyedül, ahogyan a szentírás elmondja, he-

Anghe

A közoktatás jével. Vita

(Cluj-Kolozsától.) A látogatásai Kolozsvári utja mert jó egy miniszter Kolozs — úgy miniszter — tizál Kolozs utóbbi kolozs tes oina-verse nem a legtap a minisztert. vélik, hogy az emlékért h ipartechnikai vasárnapra vá ünnepelesen

Érdekes, is igen rezer rozával szem nem bérelt la hanem a pály az éjszakát. munkatársát ünnepegeitől szívelyességén niszterben m nap impressz mizmusra ha ségkivül kide niszter teljes kisebbségi is sorsával.

Első kérd az oktatásügy vénynek a k

— A mos lelt a miniszteket a kisebb oktatásügy re állami oktatási ségi vonatkoz által fentartó kérdést is re összes oktatás rálisabb szell külföldi, de

nem Palesztina nete. Talán a tanár e korszak idő szerint ő a Megismerjük a istentiszteletét, sít, fejlődését, lehetne eltérő megállapításait szerű könyvből tartózkodik — Csak egy dolo Krausz tanár, történetben a nyilván ennek kereszény te „Jahve“ szóval tudósok célzato pán a kereszény gondviselés csu kimerítette és a kereszényesség lődése és betet nyitni a zsidó az egyistenhites Ebbhez tartozik W. H. betűk mint létezz e nevet előbb „Jahve“-nek o hogy a régi világegyetem csak nemzeti nek Izis, a Wotan stb. E vetni, mert se rabkiképző int nek egyik leg

Belgium nyerte 2 : 1
ontója: 1. Weissmüller (Amerika). Arne Borg negyedik helyen végzett, helyért folyó küzdelemzág felett 3 : 2 arányban.

isz
ajnkossága: L. Wills sto francia ellen. (Amerika) győz Cochét 6 : 7, 4 : 6 és 6 : 2

eredménye: 1. Amerika 3. Anglia 48 pont. saország, Belgium, Japán,

naversenyben az olimpiai (ria) 1137 ponttal, 2. (Jugoszlávia). A szláv asz, francia, amerikai meglepetés. Maximális öztes eredménye jó.

Rukciója államtitkárával.

ésnek megszerkesztését, ek a konferenciához. A ek a jóvátételi-bizottság egy kiegészítve, amely Né esetén, köteles a jóváté nak és a kölcsön-advók beszerezni.

andó 800 millió arany- hez a szövetséges hatal- at prioritást. Ha a köl- t elégtelenségnek tekinte- legesítő biztosítékokat

irat szerint
ai képviselői bizo- rszág meghívását a enciára.

t közöl, melyben hangs- konferencián elfogadott e a Dawes-terv bukását, dalához térítette. A kon- kötelezővé tette ugyan, emmel kísérik Német- lalálta el nem érinti illesben biztosított azon n külön felléphetének

ve hogy egészítik ki ez il kiragadjuk a követ- elején (1 fejelet 10 v.) ly (= új dinasztia) tá- em ismerte Józsefet és szolt a király (szerző „Járjunk el okosan (a háboru támadna, ő is ölmenne az országból.“ A etésai sem adnak kielé- hatalmas Egyiptom az el fiaitól, miért gyanu- ptalanul, hogy háboru kozik és mit jelent e rszágból?“ De ha a ből megtudjuk, hogy háboruaknak csak egy ett menedéket az éh- a határos Egyiptom ományban), melyet a részén tanyázó héber el zavartak, úgy azt is niak részéről nagyon Irael fiai egy héber sekhez csatlakozának tán a szákmánnyal ki- is fölmennének az or- ez a helyes kifejezés, ékszik, mint Egyiptom- is kifejezésre egyszerű rekként valik és vilá- k idézett verse ősrégi melynek valódi jelen- nost újból fölfedezték. világitásban látjuk a yok korát is az egy- e, mert könyvünk e gyis Irael története zentírás elmondja, ha-

Anghelescu miniszter nyilatkozik az Uj Keletnek

A közoktatásügyi miniszter meg van elégedve a kisebbségi iskolák helyzetével és jövőjével. Vita a zsidó iskolák nyilvánossági jogáról. A miniszter nem akar hallani hebraizálásról Héber katedra a romániai egyetemeken

(Cluj-Kolozsvár, július 21. Az Uj Kelet tudósítójától.) A rezort-miniszterek sűrű erdélyi látogatásai közepette Anghelescu miniszter kolozsvári útja valóságos eseményszámba megy, mert jó egy éve annak, hogy a közoktatási miniszter Kolozsváron járt. Anghelescu miniszter — úgy mondják — nem nagyon szimpatizál Kolozsvárral, talán azért nem, mert legutóbbi kolozsvári útja alkalmából az emlékeztetés oina-versenyen a sportrajongó közönség nem a legtapintatosabb ünneplésben részesítette a minisztert. A beavatottak közül sokan tudni vélik, hogy Anghelescu miniszter éppen ezért az emlékért halogatta kolozsvári útját, holott az ipartechnikai kiállítás vezetősége már az elmúlt vasárnapra várta a minisztert, hogy a kiállítást ünnepélyesen megnyithassák.

A miniszter derűs és optimista

Érdekes, hogy a miniszter külső formákban is igen rezerváltan viselkedett Kolozsvár városával szemben és a reades szokástól eltérőleg nem bérelt lakosztályt valamelyik szállodában, hanem a pályaudvaron szalonkocsijában töltötte az éjszakát. Itt fogadta ma reggel az Uj Kelet munkatársát is, akinek kérdéseire a tegnapi nap türepmérsékétől és ünneplésétől derűs ember szívélyességével válaszolt. Ugy látszik, a miniszterben mely nyomokat hagyott a tegnapi nap impressziója és ünneplésétől túlzó optimizmusa hangolta, mert nyilatkozatában kétségkívül kiderült, hogy a közoktatásügyi miniszter teljesen meg van elégedve az erdélyi kisebbségi iskolák jelenlegi helyzetével és jövőjével.

Első kérdésünk az volt, milyen hatása van az oktatásügyi reformjáról megszavazott törvénynek a kisebbségi iskolák helyzetére?

A külföld el van ragadtatva

— A most elfogadott törvényjavaslat — felelt a miniszter — nem tartalmaz rendelkezéseket a kisebbségi iskolákra vonatkozólag. Az oktatásügyi reformjáról szóló törvény csak az állami oktatást rendezi és csak a nyelvi kisebbségi vonatkozásban van, amennyiben az állam által fenntartott kisebbségi tannyelvű iskolák kérdéséről is rendel. Ez a törvény ugyanis az összes oktatásügyi törvények között a legliberálisabb szellemű. Kitűnik ez abból is, hogy a külföldi, de különösen a svájci sajtó nagy el-

ragadtatással kommentálja a javaslat törvényerőre való emelését.

— Mikor kerül sor a felekezeti és magánoktatást szabályozó törvényjavaslat tárgyalására?

— Ami a felekezeti iskolákat illeti — felelt a miniszter — az erről szóló törvényjavaslat ősszel kerül a parlament két Háza elé. A javaslat benyújtása előtt azonban megbeszélésre fogom összehívni az összes kisebbségek képviselőit, hogy behatóan megvitassam velük a javaslat szövegét.

Szélmalomvita a nyilvánossági jog körül

Anghelescu miniszter megnyugtató kijelentése után, hogy nem nélkülünk akar rölküdni, a közvetlenül gyakorlati jellegű problémákra térünk át és megkérdeztük a minisztert, mi indította arra, hogy a zsidó iskolák nyilvánossági jogát megvonja. Részletesen vázoltuk a miniszter előtt azt a súlyos és idegörlő helyzetet, amely a nyilvánossági jog megvonása miatt egyformán sújtja a tanári kart, a tanulókat és a szülőket. Anghelescu miniszter válasza frapánsan meglepő volt.

— En eddig egyetlen iskolának sem adtam nyilvánossági jogot — mondotta a miniszter — a nyilvánossági jogot majd az ősszel megszavazandó felekezeti oktatásról szóló törvényjavaslat alapján fogják megkapni azok az iskolák, amelyek a törvény összes feltételeinek teljesítésével erre rászólnának.

— De miniszter ur — vetettük közbe — nem arról van szó, hogy a zsidó iskolák nem kaptak nyilvánossági jogot, hanem arról, hogy ezt a jogot tőlük elkobozták.

A Consiliul Dirigent nem jogforrás

Anghelescu miniszter válasza rávilágított a félreértés okára. A közoktatásügyi miniszter ugyanis — miért, miért nem — úgy véli, hogy csak az 1918 előttről származó nyilvánossági jogok érvényesek, az azonban, hogy a zsidó középiskolák a Consiliul Dirigent engedélyével három évig működtek nyilvánossági joggal, nem jelent jogforrást. Így magyarázta Anghelescu miniszter azt a meglepő felfogását, hogy a zsidó iskoláktól nem vonták meg a nyilvánossági jogot, csak nem adták még ki a részükre.

Ezután a kis intermezzó után Anghelescu miniszter kijelentette, hogy a felekezeti okta-

nem Palesztina tudományos alapon megírt története. Talán a történetnél is érdekesebb, amit Krausz tanár a horszak művelődéstörténetéről ír, hiszen ez idő szerint ő a legnagyobb zsidó archeológusunk. Megismerjük az ősi Irael életmódját, szokásait, istenisziszteletét, a vallás és szertartások kialakulását, fejlődését, amikről az ítéltre jogosultak közt lehetnek eltérő vélemények, de ennek a könyvnek megállapításait — a hipotézisektől szerző e népszerű könyvében egész természetesen és óvatosan tartózkodik — nagyjában tényeknek tekinthetjük. Csak egy dolog érint kellemetlenül. A nagy tudású Krausz tanár, ki saját állítása szerint a bibliai történetben a protestáns Wellhausen nyomán indul, nyilván ennek hatása és a tudományos világban a keresztény teológusok által forgalomba hozott „Jahve“ szóval jelöli Irael Istenét. A keresztény tudósok célzatossága világos. Ők a zsidóságot csupán a kereszténység lépcsőjének tekintik, melyet a gondviselés csupán ezért teremtett és mely ezzel kimerítette és befejezte hivatását, mivel szerintük a kereszténység a zsidóságnak legmagasabb kifejlődése és tetetozése. Ezért minél jobban le kell kiesnyitni a zsidóság világtörténeti érdemét, különösen az egyistenhitészetének megteremtését és terjesztését. Ehhez tartozik a többek közt, hogy a héber I. H. W. H. betűkkel jelzett, a zsidók által már több mint kétezer év óta „Aderáj“-nak olvasott isten- nevet előbb „Jihová“-nek, mostanában még inkább „Jéhvé“-nek olvassák, smivel azt akarják kifejezni, hogy a régi Irael népe az Istent nem az egész világegyetem Istenének ismerte és imádtá, hanem csak nemzeti istene volt, mint jel. Az egyiptomiaknak Isis, a görögöknek Zeusz, a germánoknak Wotan stb. Ezt nem kellett volna szerzőnek kövteni, mert sem ottban a szűkei háztan, sem a rebbiképző intézetben, hol egykor tanult és amely nek egyik leghívebb növendéke, sem amelyben

most tanít, sosem hallott „Jahve“-ről. Nem áll az, hogy: Irael Jahvet ismeri el Istenének (35. l.) és nem szólhatunk Irael hitéről mint „Jahve-valás“-ról (54. l.) Ha valakinek, úgy szerzőnek van jogosultsága e téves és megtévesztő nézet ellen a kellő eréllyel és tudással állást foglalni, azonban — úgy látszik — nagy emberek tévedéssikben is nagyok. Tévesnek tartjuk például azt az állítást, melyet Hósea 9,3-ból vél kiolvasni, hogy a bibliai korabeli zsidó azt hitte, hogy amit külföldön — Palesztinán kívül — eszik, az tisztátlan. (45. l.) Nem osztjuk azt a nézetet sem, hogy Dávidot hősiességéért és hódításaiért tekintették később a „Messiás“ ősenek (47. l.), hanem inkább jámborságáért és szoltársáért. Ezek és ehhez hasonló megjegyzések természetesen nem csökkentik e könyv értékét, melyről csak a föltétlen elismerés hangján emlékezhetünk meg. Mert akár a bibliai, akár a hellén korszak történetét nézzük, akár a római vagy a török főnhatóság leírását tekintjük, mindenütt egyaránt világos képet nyerünk. De hasonló megbízható ismertetőket kapunk a prófétákról, a farizeus, szaduceus stb. valláspártokról, a tannák, ámórák (a talמוד alkotói) működéséről, mint a masszoréták (a szentírás szövegének megőrzői), a későbbi kabalisták (misztikusok), vagy a legújabb kor chaluka-zsidóinak életéről, munkáiról. Egyezéssel: tájékozást nyertünk mindarról, ami negyvezér év alatt Palesztinában történt. Ezt a könyvet nem lehet egy sorban ismertetni, méltatni. Ezt a könyvet olvasni kell. Le kellene fordítani minden nyelvre, melyen zsidók beszélnek, mert valóságos zsidó kulturmunka terjesztani ezt a könyvet, melynek célja, mint szerző előszavában klaszszikususan kifejti: „Ismerte meg népünk egykori és remélhetőleg lendő hazájának történetét és ezáltal iránta való szeretete és munkája csak gyarapodik és legyőzhetetlen erővé fokozódik.“

tásról szóló új törvény gondoskodni kíván arról is, hogy azok a kisebbségi iskolák, amelyek becsülettel teljesítik hivatásukat s így reális hasznot hajtanak az állam számára, megfelelő államsegélyben részesüljenek.

A miniszter ideges lesz

— Miniszter ur valószínűleg tudja, — kérdeztük — hogy az iskolafentartó erdélyi zsidóságnak az a törekvése, hogy iskoláit részben hebraizálja?

Anghelescu miniszter kissé idegesen válaszol: — A zsidóságnak az állam nyelvén kell tanulniok, amellett természetesen a héber is oktatási tárgya lehet az iskolájuknak. Különbben is én egyáltalában nem értem önöket. Román állampolgárok-e a zsidók, vagy nem? Ha igen, akkor miért akarják szeparálni magukat? Miért nem hasonulnak a regáti zsidókhöz, de őket nem kellett kényszeríteni a román tanítási nyelv használatára. Ők maguktól, önként vezették be iskolájukba a román nyelvet és hazafias szellemben nagyszerű teljesítményű iskolákat tartanak fenn.

— Különbben is nem értem a hebraizálást már azért sem, mert egy olyan kulturát és tudományt akarnak tanítani az iskolákban, ami csak a jövőben fog kisarjadzani Palesztinában. Ez tulajdonul ideális törekvés. Vagy talán megtudnák-e mondani nekem, hogyan tanítanak héberül a geometriát? Tudják-e Önök, hogy mondják héberül cosinus?

Megmagyaráztuk a miniszternek, hogy ma már számos héber középiskola van, ahol a matematikát is héberül adják elő, tehát valószínűleg nem jönnek zavarba a cosinussal sem. Az a kísérletünk azonban, hogy a zsidóság népi törekvéseit megértessük a miniszterrel és rávilágítsunk arra a különbségekre, amely a román nemzetiség és román állampolgárság fogalma között fennáll, jelen esetben éppen úgy csődöt mondott, mint mindannyiszor, amikor a jelenlegi kormány többi tagjainak figyelmét próbáltuk erre felhívni.

A középiskolai antiszemizmusról

— Van-e tudomása miniszter urnak arról, — kérdeztük — hogy az erdélyi állami középiskolák egynémelyikében valóságos intézményes antiszemita nevelés folyik?

Anghelescu miniszter hitetlenül csóválta fejét:

— Kizárt dolognak tartom, — mondotta — hogy akadjanak tanárok, akik meg tudjanak felelkezni a kötelességükről.

— A naszódí eset — mondottuk — éppen azt bizonyítja, hogy akadnak tanárok, akik irodalomtörténeti órákon antiszemita pamfletekből válogatják ki az olvasásra szánt remekműveket.

— Magam is értesültem róla, — felelt a miniszter — hogy Naszodon középiskolai tanulók is részt vettek az antiszemita atrocitásokban. Én szigorú vizsgálatot rendeltem el, mely most is folyik és amennyiben valamelyik tanárnak kiderülne a bűnössége, úgy az el fogja venni büntetését, mert a kormány nem hajlandó eltűnni az országban a felekezetek elleni izgatást.

„Az egyetemeken szent a béke“

— Öröndetes jelenségnek tartja-e miniszter ur, — kérdeztük — hogy az antiszemita mozgalmak hatása alatt az egyetemeken zsidó diákjainak száma különösen az alsóbb évfolyamokon huszadrészére apadt.

Ez a kérdésünk újabb félreértésekre adott alkalmat. Anghelescu miniszter csodálkozva válaszolt:

— Egyáltalában nem apadt le a zsidó diákok száma. Ma már tul vagyunk az egyetemi mozgalmakon, a rend helyreállt és teljes a béke az összes egyetemeken. Különbben is jöjjön Bukarestbe és meg fogja látni, hogy egyetlen zsidó diák sem hagyta el az egyetemet.

— Bukarestből — feleltük — nincsenek pontos információink. Tudjuk azt, hogy ott is a zsidó diákság aránytalanul magas százaléka hagyta el az egyetemet, Kolozsváron pedig pont a huszadrészére csökkent a zsidó hallgatók száma az alsó évfolyamokon.

— A kolozsvári egyetemnél különbséget kell tenni azok között a volt zsidó hallgatók között, akik erdélyiek voltak és akik Ukrajnából, Galiciából vagy Magyarországból kerültek az egyetemre. Valószínűleg ezek kényszerültek távozásra, ami érthető is, miután ezek

idegen állampolgárok, már pedig még a saját diákságunk részére sincs elegendő hely a laboratóriumokban és előadóterekben.

— Az idegeneken kívül, — mondottuk — akik mindössze talán négyen voltak a kolozvári egyetemen, óriásira rug azoknak a román állampolgárságu zsidó hallgatóknak a száma, akik éppen az antiszemita mozgalmak hatása alatt mondottak bucsút az egyetemnek.

— Ha ez így történt, — felelte a miniszter — ugy ennek kétségkívül a tavalyi alarm volt az oka, ma azonban megszűntek az összes egyetemi kilengések és a zsidó diákokat senki sem gátolja tanulmányaik folytatásában.

— A különböző egyetemokről beérkezett jelentések szerint — kérdeztük ezután — volt-e valami káros hatása a diákmozgalmaknak a hallgatók előmenetelére?

Anghelescu miniszter újlag is hangsúlyozta, hogy az egyetemi mozgalom megszűnt és ki jelentette, hogy a vizsgák a legkielegítőbb

eredménnyel, normális mederben zajlottak le. — Nem tartja-e szükségesnek miniszter ur, — kérdeztük — hogy a többi európai országok mintájára a román egyetemeken is szervezni kellene héber katedrát, hogy a zsidó iskolák tanárainak kiképzése a belföldön történhessék meg?

— Ez a kívánság feltétlenül jogos és indokolt és a felekezeti oktatás reformjáról szóló tárgyalás során módot fogok találni ennek a kérdésnek a rendezésére is.

A miniszteri vonat már indulóban volt Nagyvárad felé és így sajnálattal kellett lemondanunk arról, hogy Anghelescu miniszter urnak a politikai helyzetéről való véleményét is megismerhessük. Szerencsére azonban a liberális politikusok valamennyi nyilatkozatukban két évet jósolnak még a liberális kormány uralkodásának és így valószínű, hogy a közoktatásügyi miniszternek is ugyanez a véleménye. (j. f.)

Az aranylakodalmas Ady-ünnep Zilahon

Szombati Szabó István a proféták népeiről. Matiné a színházban. A kormány képviselője Adyról

(Zilah, június 21. Az Uj Kelet tudósítójától) Méltó keretek között zajlott le a zilahi Ady-ünnepség első napja. Az erdélyi haladó magyarság és az intellektuális világ számos képviselője vett részt az ünnepségen, hogy kegyelettel adózzenek a nagy költő emlékének. Kinos feltűnést keltett az ünnepségen, hogy a Magyar Párt és az Erdélyi Irodalmi Társaság, tehát a hivatalos magyarság nem képviseltette magát. A lélekemelő ünnepségekről alábbi tudósításunk számol be:

A kolozsvári gyorsvonat este 10 órakor érkezett meg Zilahra, Ady Endrének legkedvesebb városába, ahol ifjúságát és iskolai éveit töltötte s ahol a halhatatlan zseni költői munkásságát megkezdette.

Az állomáson a Kolozsvárról érkező vendégeket Nagy Sándor tanár, az Ady-ünnepségek lelkes és fáradhatatlan rendezője fogadta. Még szombaton este a Wesselényi-kollégium árkádos udvarán ismerkedési estély volt, amelyen az ország minden részéből összesereglett Ady-tisztelek, művészek, írók, újságírók, színészek kedélyes hangulatban a késő éjjeli órákig együtt maradtak, szeretetükkel és csodálatukkal körülrajongták a nagy költő aranylakodalmas szüleit, Ady Lőrincet és öregségében is bájos feleségét.

Vasárnap délelőtt a református templomban istenauzstelet volt. Zsoltáremlékezés után Kádár Géza ref. esperes imát mondott. Azután Szombati Szabó István lugosi költő-pap ment a szószékre és hatalmas ünnepi beszédben méltatta a proféták tragikus sorsát.

A magyar fátum

Szombati Szabó, mint költő országos hírnévre tett szert, de mint hitszónok is rendkívülinek bizonyult. A proféták, váteszek, költők és jövőbelátó zsenik tragikus sorsát nemes szónoki lendülettel, bámulatos dialektikával, költői képekben gazdag, pazar színezetű nyelvezettel ecsetelte. Bibliái vonatkozások szárnyán rajzolta meg a tragikus magyar sorsot, mely a proféták népévé és a népek profétájává avatta a magyarságot. Magyarok lenni a legsötétebb fátum — mondotta, mert évezredek kálvária jelölte a magyarság utját. A magyarság profétájának lenni pedig csak félreértést, megvetést, keresztrefeszítést jelent, mert a profécias ostorcsapások a rövidlátó, de annál érzékenyebb nemzeti önérzetet bántották. Csak két népet lehet a proféták népének nevezni: a zsidóságot és a magyarságot.

A költői képekben gazdag, mindvégig nemes- veretű beszéd még az Ady nevet sem említette és mégis mindenki könnyezve gondolt a modern magyar líra váteszi erejű költő-óriásra, aki életében oly sok és méltatlan támadásban részesült és az ugynevezett hivatalos irodalmi körök előtt még ma is vörös posztót jelent.

Matiné a színházban

Az istentisztelet után a városi színház épületében nívós irodalmi matiné volt, melyen a kormány, illetve Lepadatu miniszter képviselőjében megjelent Manolescu kultuszminiszteri államtitkár, a kolozsvári magyar színház képviselőjében dr. Janovics Jenő, Poór Lili, Mihályffy László, a kolozsvári iparkamara részéről két kiküldött, dr.

Kiss Béla és Szele Márton; Koós Károly és a kolozsvári és váradai írók és művészek jelentékeny számú gárdája, román és magyar újságírók stb.

Midőn Ady Endre aranylakodalmas szülei a matinéba megjelentek, a két csodálatos öreg láttára mindenki felállt és maghatódva éljenezett. Azután a zilahi alkalmi férőkar Radó-Ady: Zilahi ember nótája című dalt énekelt el. Dr. Somogyi Endre, a „Szilágyság“ szerkesztője rövid megnyitó beszédet mondott.

Tessitori Nóra, az országosan ismert előadó-művésznő óriási hatás mellett Ady-verseket szavalt Csodálatos melegségű hangján az Értől az óceánig Vén diák üdvözlöte, Az anyám és én, Husz új legenda stb. című költemények frappirozzák a közönséget. A zsufolt, szorongó ház Ady szellemétől leigazva csüng a művész ajkán, amely kristálytiszta, az átszellemült művész csodálatos hangján interpretálja Ady halhatatlan szépségű verseit. Frenetikus taps jutalmazza Tessitori tisztult és páratlan művészetét.

Ady méltatása

Tabéry Géza nagyváradi író Ady-émlékeket olvasott fel. Mint a költő személyes ismerőse, kedves és jellemző epizódokat olvas fel, amelyekből rávilágít Ady mesteri erejére. Megállapítja, hogy Ady progresszív, forradalmár és egyben nemzetének vátesze volt.

Farkas Béla Ady-Reinitz dalokat énekelt. Érces csengésű, meleg baritonján pompásan érzékeltette a Reinitz-dalokat, amelyek Ady szelleméhez hajlékonyan simulnak.

Azán Kuncz Aladár író méltatta Ady költészetét. Rámutatott a zsenire, aki új hangon, új igéket hirdetett, a jövőbe látott és megjósolta a magyar fátumot. Párhuzamot vont Csokonay, Petőfi és Ady között és azt mondotta, hogy ezen a három vérospőpn épült fel a mai magyar líra. Ady előtt a magyar költészet elsekélyesedett és ő volt az, aki a magyar lírát bekapcsolta a nyugateurópai áramlatokba, de azért mindvégig magyar és eredeti maradt. A sokat támadott, meghurcolt költő most megtisztulva tér vissza szüleihez, akik sokat szenvedtek, de megőrték azt, hogy fiuk előtt hódol az egész magyar értelmiség.

Ady Lajos-bátyjáról

Ady Lajos, a költő testvére, debreceni főigazgató mondotta el a zárószavakat. „Nem akarok a testvéremről beszédet mondani. Szónokok, szavalók és az énekkarok már méltatták a költőt. Meghatódva látom, hogy Erdély magyarsága hogyan ünnepli Adyt. Önök tudják a legjobban, hogy mi volt Adynak Erdély?”

Azután a családja nevében megköszöni a román hatóságoknak, a „Szilágyság“ szerkesztőségének, Erdély és Bánát íróinak és művészeinek és az egybegyűlteknek az ünnepeltetést.

Matiné után szászteritikes bankett volt, amelyen dr. Janovics Jenő a rendezőség nevében felköszöntötte a kormány képviselőjét.

— Az állam képviselőjének megjelenésében — mondotta Janovics — Ady eszméinek győzelmét látjuk, jelképes megnyilatkozását a román-magyar közeledésnek, mert Ady mondotta, hogy magyar,

román, szláv bánat rokon. Ő kérdé sürgetve: mikor találkozunk az eszme-barrikádokon?

Üdvözli Manolescu director-generált, aki Lepadatu szépművészeti miniszter képviselőjében jelent meg az ünnepen. Manolescu erre az alábbi nagyhatású beszéddel válaszolt:

A kormány képviselője Adyról

— Egyszerű író vagyok, — mondotta — hit a miniszter küldött ide, ahol egy magyar zsenit ünnepelnek s főleg annak örülök, hogy annak a zseninek rokon-testvére lehetek. Amit mi csinálunk, az becsületünkre válik, mert a legtöbb amit tehetünk az, hogy tiszteljük művészeinket. Ebben az ünnepésben találkozunk most a román és magyar intellektuellek. A múlt évi irodalmi turnéon tapasztaltam, hogy a magyar írók örömmel közelednek hozzánk, most mi jövőnk, mert érezzük, hogy a kapcsolatok azóta csak erősödtek. A találkozás hidját fel kell építeni, ennek a hidnak fel kell nyulni az égi, ahova a nagy szellemeink költöztek, az ő aránykaikban talán meg fogjuk mégis csak egymást érteni, talán annyira össze fognak forrni, mint egy pár ember a házasságban, hogy egész életre össze legyenek fűzve, románok és magyarok. Tíz év előtt egy különös nyári éjszaka volt, amelyről Ady megrendítő versét hallottuk művészi előadásban. Most egy különös júliusi napot élvezzünk, amikor a román és magyar intellektuelek szeretettel, tisztelettel találkoznak egymással. Adynak két hazát adott a végzet, mert Románia is követeli őt magának, mint adoptált gyermekét, mert az övé is, ha magyarul énekel is. És mi büszkéek vagyunk reá, hogy van egy ilyen nagy szellemünk.

A beszédet Janovics Jenő fordította le magyarul és a közönség nagy tetszéssel fogadta. Az első nap ünnepségeit a református kollégium udvarán rendezett kerti ünnepség zárta be. — O —

Konzuláris összeköttetés Lengyelország és a szovjet között

Varsó, július 21. A lengyel kormány és a szovjet kormány között konzuláris megállapodás jött létre.

Saját készítményű Előírásos, hitelesített
jégszekrények ürmértékek
nagy választékban. gyártása.
Üzememben elvállalok mindennemű
fémnyomó munkálatokat.
Grünwald Jakob bádógaruuzem
P. M. Viteazul 13. Cluj

Ha művészi kivitelű
batort, zongorát
akar venni, ne
megjelölje az utat
Marosvásárhelyre és teli
SZÉKELY ES RÉTI
ERDÉLYRESZI BUTORGYÁR RÉSZV. TÁRS. (szövetkezési)
sztalosok faraitszák a giteket legolcsóbban és

RESTAURANT
CENTRAL ★ Bucuresti
Strada Carol 14, a főpostával szemben
! Izletes ebéd és vacsora. Kittiű
konyha. A legolcsóbb árak. !

GRÜNWALD & STEINER.
Előrehaladott idény
miatt az összes
nyári anyagok
leszállított
árban!
Grünwald és Steiner
női divatkülönlegességek áruhaza
Cluj, Piața Unirii No. 12. — Telefon 9-61

A láncos ASTRA teherautók a legteherbiróbbak

az Uj Kelet napj...
Vezér...
Az á...
S ké...
Hedda...
Vezér...
A szik...
Tavas...
Hymn...
Vezér...
Kéteze...
S kör...
A Tav...
Vezér...
S fejé...
Az üz...
Acélba...
Vezér...
Áradj...
Csóko...
Ezer o...
(Vezér...
S vért...
Jaj! n...
Jaj! n...
Vezér...
A szik...
Tavas...
Himn...
Vezér...
Az á...
S ké...
Hedda...
— A...
vári vill...
megirtuk...
és Bohati...
mercizáll...
ket. A G...
járulást...
amelynek...
ban való...
azonban a...
sleges ös...
cégek tar...
séről, at...
délelőtt M...
képviselői...
nélküli m...
exponense...
len komol...
bizottság...
magát, ho...
ciálizálás...
— A...
vár város...
szabadság...
nácso, a...
rense.
— Pé...
sét kéri...
küldöttség...
nácso fo...
jegyző he...
a kenyér...
ták meg...
vagyis ki...
leg tíz le...
ellen tilt...
állapítás...
héju keny...
kenyérhéj...
belül neg...
egyedül...
megigérte...
a tanács

HIREK

Az Uj Kelet az egyetemes erdélyi és bánáti zsidóság napilapja

Szerkesztők: Giszkalay János és dr. Marton Ernő.
Felelős szerkesztő: Dr. Marton Ernő
Az Uj Kelet cikkeinek atányomását csak a forrás megjelölésével engedjük meg.

A vezérhez

Vezér! eléd im száz phalanxba állnak
Az ásó, csákány, kasza ezredek
S kék Jordántól a sziklás Karmelig
Heddad! rivalgó kürtök zengenek.

Vezér! Jizraelben marsot harsonáz ma
A sziklacsucs, egetverő torony,
Tavas van ott és „Altneulandod“ álma
Hymnuszt hárfáz a büszke hegyfokon!

Vezér! Gileádban zeng az aratódal
Kétezer esztendőt átszunnyadó ének,
S köröskörül a kéklő hegyeken
A Tavasz lobogó tüzei égnék.

Vezér! Judeában kirügyezett az álom,
S fejét a Napra szegve áll ma
Az üzött nép az ó-uj nemzet;
Acélba öntött új története.

Vezér! Mára nekünk csodaszent napunk van
Áradjon reánk ma istenerő Rólad
Csókold meg Vezérünk isteni csókoddal
Ezer csatán edzett békelobogódnak.

(Vezér! Hejh mert itt még áll a galuth átok
S vérfoltos hátunkon csattog még az ostor
Jaj! mert konokoknak visszasír a gettó
Jaj! mert nem volt elég nekik Egyiptomból)

Vezér! Jizraelben marsot harsonáz ma
A sziklacsucs; egetverő torony,
Tavas van Ott és „Altneulandod“ álma
Hymnuszt hárfáz a büszke hegyfokon!

Vezér! eléd im száz phalanxba állnak
Az ásó, csákány, kasza-ezredek,
S kék Jordántól a sziklás Karmelig
Heddad! rivalgó kürtök zengenek...

Keleti Sándor.

— A villamosművek kibővítése. A kolozsvári villamosművek kibővítésére, mint azt már megirtuk, két cég: a Ganz és Electrica és Kunc és Bohatiel ajánlatot tett a városnak, hogy komercizálási alapon kibővíthessék a villamosműveket. A Ganz és Electrica, amely csak elvi hozzájárulást kért, csatolta a szerződés tervezetet is, amelynek főbb pontja a városnak bizonyos hányadban való részessége az üzemi haszonban. Minthogy azonban a város mostanában a befektetéshez szükséges összeget nem bocsáthatja rendelkezésre, a cégek tartoznak gondoskodni első hitel beszerzéséről, aminek törlesztését a város vállalja. Ma délelőtt Moga tanácsos és az ajánlatot tett cégek képviselői között mindkét részről való kötelezettség nélküli megbeszélések folytak. A város és a cégek exponensei megállapodtak abban, hogy addig egyetlen komoly lépés nem történik ez ügyben, amíg egy bizottság, amelyben a polgárság is képviselteti magát, hozzá nem járul a villamosművek komercializálásához.

— A városi főjegyző szabadságon. Kolozsvár város főjegyzője, dr. Carpinison hétfőtől kezdve szabadságon van. Hivatali helyettesítője Moga tanácsos, a kereskedelmi és ipari ügyosztály referense.

— Pékmesterek a kenyérárak felemelését kérik. Ma délelőtt a kolozsvári pékek egy küldöttsége járt a városházán, ahol Moga tanácsos fogadta őket a távollévő Carpinison főjegyző helyett. A pékmesterek fősereleme, hogy a kenyér árát ugyanolyan összegben állapították meg, amilyenben ők a lisztet vásárolják, vagyis kilonként hét lej ötven baniban, illetőleg tíz lej ötven baniban a finom lisztet. Ez ellen tiltakoztak és magasabb kenyérárak megállapítását kérték. Követelésük még a vert-héju kenyér beszüntetése. Kimutatták, hogy a kenyérhéjak leverése egy esztendőben körülbelül negyven vagon liszt tönkretételét jelenti egyedül Kolozsvár városában. Moga tanácsos megígérte, hogy a pékek kívánságát beterjeszti a tanács elé.

Megszüntették az eljárást a magyar királypucss szereplői ellen

Három és félelvi eljárás után pertörlést rendeltek el a királypucssban

(Budapest, július 20. Az Uj Kelet tudósítójától.) Emlékeztetés még a három és félelvi előtti magyarországi királypucss, amely annak idején majdnem külpolitikai bonyodalmakba sodorta Magyarországot.

Károly exkirály ugynevezett husvéti pucss csufos kudarcra bukott meg és az antantállamok Madeirába száműzték az excsászárt, aki még-egyszer megmerte álmódni egykori hatalmát. Magyarországon komoly belpolitikai válságot teremtett Károlynak az országban való megjelenése és kiadott proklamációja. Horthy ellenproklamációval felelt a kiáltványra, a nemzetgyűlést sürgősen összehívták és mozgósították a nemzeti hadsereget.

A szervezett ellenállás megtörte a fölkelők

— Herzl gyászünnepe. A dési cionista helyicsoport ma este 8 órakor Herzl gyászünnepeket rendez a zsidó iskola nagytermében. Emlékbeszédet tart Rosenzweig M. Jehuda.

— Építik az őszi állatkiállítás csarnokait. Az őszi kolozsvári állatkiállítás céljait szolgáló csarnok és egyéb helyiségek terveit már elkészítette a mérnöki hivatal, amely nem készítette el azokat úgy, hogy azok állandó jellegűek legyenek. Nyolc, egyenként hatvan állat befogadására alkalmas istálló felépítését tervezték, amelyre árlejárt írtak ki. Az ajánlatok azonban olyan magasak voltak, hogy nem lehetett figyelembe venni. A rendezőség úgy határozott, hogy saját kezességére fogja felépíteni az istállókat és már e héten hozzá is fognak a munkálatokhoz.

— Harc a fertőző betegségek ellen. A kolozsvári egészségügyi reszort vezetője, Titu Jonescu, nagyszabású akciót indított a fertőző betegségek leküzdésére, amihez Bukarestből messzemenő támogatást ígértek. A közegészségügyi költségvetésben egyedül a vérhaj leküzdésére irányuló akció kétféle millió lejjel szerepel. Minden valószínűség szerint a mozgalmat országosan szervezik meg és kiterjesztik a regátra és a többi kapcsoló területekre.

— Dán expedíció Romániában. Bukarestből jelentik: A közmunkaügyi minisztérium értesítést kapott a dán kormánytól, hogy egy 25 dán egyetemi tanárból álló társaság július hó 31-én a fővárosba érkezik, ahol hosszabb ideig fog tartózkodni. A dán professzorok kivétel nélkül a kopenhágai közgazdasági egyetem és az ipari akadémia tanárai, akik tanulmányútjukon ezalkalommal a keleti országok gazdasági és ipari életét jönnek tanulmányozni. Bukarestből a petróleumtelepek meglátogatására indulnak majd a közmunkaügyi minisztérium két tisztviselője kíséretében; később pedig az erdélyi facellepeket és Bukovinát látogatják meg. Romániai tanulmányútjuk befejezése után a dán tanárok Bulgáriába, Törökországba, Görögországba és Egyiptomba mennek. A bukaresti közmunkaügyi minisztérium a dán expedíció látogatásával kapcsolatban figyelmeltette az illetékes hatóságokat, hogy az idegen tudósokkal szemben a legteljesebb figyelmességet tanúsítsák. Egy előkelő bukaresti közgazdasági lap megjegyzi, hogy ez az első eset, mikor a „hivatalos“ külföldi tesz látogatást az országban.

— Megalakult a Barisszia zilahi csoportja. Julius hó 17-én tartotta meg alakuló közgyűlését a zilahi „Barisszia“ zsidó ifjúsági kulturális egyesület. A tisztikar a következőképpen alakult meg. Elnök: Szinetár László. Társelnök: Berczeller Ödön. Alelnök: Schwarz Armin. Főtákar: Weisz László. Pénztáros: Harstein Ignác. Ellenőr: Weisz S. Jegyző: Berger Vilmos. Az egyesület programjánál tűzte ki a héber nyelv és héber kultúra intenzív tanulását és megismerését. Azonkívül minden zsidó célt.

Egy marosvásárhelyi futballista halálos szerencsétlensége. Marosvásárhelyről jelentik: A Sándor János-utcai Kaucsár-műhelyben súlyos kimenetelű robbanás történt. Egy benzines hordót forrasztottak, mely a hősgéltől és a bennmaradt benzintől fellobbant és Berta Imre géplakatos halálosan megsebesítette. A szerencsétlen fiatalember, aki a CFR—Mures egyik legkitűnőbb játékosa volt, a robbanás után két óra múlva meghalt. Temetése szombaton volt óriási részvétel mellett.

erejét és Károly exkirály másodsor is emigrálni volt kénytelen.

A fölkelők vezetői ellen annak idején eljárást indítottak, sőt Szmracsányi Györgyöt, az Ébredő Magyarok Egyesületének akkori elnökét, le is tartóztatták. Három és félelvi húzó-dott az eljárás, míg tegnap a budapesti ügyészséghez leérkezett a főügyészség értesítése, amely közli, hogy legfelsőbb helyen kegyelemből pertörlést rendeltek el a királypucss vádlottai ügyében és megengedték, hogy Rakovszky István, gróf Andrássy Gyula, gróf Digray Antal, Borovicseni Aladár, Gratz Gusztáv, Lorenc József, Achnitzler Agoston, Benicky Ödön és Szenkovics Dénes ellen lázadás büntetért folyamatba tett bünvádi eljárást megszüntessék.

— Milyen fénykép kell az utlevelekhez? A kolozsvári rendőrprefektúra utlevél-osztálya közli: Az utlevelekhez csak vízitfényképeket fogadunk el, csakis mellképeket. A fényképeket előzőleg a bejelentő hivatalnál hitelesíttetni kell. Két fényképet kell az utlevél-osztályhoz beadni.

— Halálraítél franciá mérnök. A londoni esküdtszék most egy nem mindennapi érdekességű ügyben hozott döntést. Halálra ítélte Vaquier francia mérnököt, akit azzal vádoltak, hogy sztrichninnel megmérgezte Mr. Jonest, a „Kék horgony“ nevű szálloda tulajdonosát, akinek feleségével szerelmi viszonya volt. A védőbeszéd hat óra hosszat tartott. Midőn az esküdtszék elnöke kihirdette a halálos ítéletet, Vaquier felegyenesedett a vádlottak padjáról és franciául az esküdtek felé kiáltotta: „Önök igazságtalan ítéletet hoztak“ — és ezzel az örök kivették a teremből. Vaquier az éjszakát a southwarki siralomházban töltötte el, melynek két ajtaja közül az egyik örökre bezáródott mögötte, a másik pedig a bitófához vezet...

— Egy medgyesi cég fizetésképtelensége. Medgyesről jelentik, hogy a Schusztler Sámuel műmálmom cég 18 millió lej passzívával fizetésképtelenséget jelentett.

— Mezőgazdasági szövetkezeteket állítanak föl Csehszlovákiában. Prágából jelentik: A kormány javaslatot készít elő, mely szerint minden politikai kerületben egy mezőgazdasági szövetkezetet fognak létesíteni. A javaslat szerint a szövetkezetek hat csoportba fognak oszlan, melyeknek delegátusai fogják alkotni a közgyűlést. Az első csoportban a munkások és cselédek, a másodikból az ötödik csoportig a birtokosok és bérlők, a hatodik csoportban a mezőgazdasági tisztviselők és a birtokukat bérbe adott földbirtokosok fognak tartozni.

— Feloszlatták a szatmári államvasuti igazgatóságot. Szatmárról jelentik: A CFR. vezérigazgatóságának centralizáló törekvése a napokban újabb dokumentummal szaporodott. Mint Szatmárról jelentik, az ottani kerületi igazgatóságot a CFR. vezérigazgatóságától jött rendelet alapján feloszlatták és a kolozsvári igazgatósághoz csatolták.

— Megrabolt házaló. Felsővisóról jelentik: A közeli Mojszin községben néhány nappal ezelőtt Zelig Lichtenberg öreg házalóhoz három álarcos rabló tört be és az öreg pénzt követelte. A házaló ellenkezésére a rablók Lichtenbergert összekötötték, véreire verték és elvitték hétézer lejért. A csendőrség nyomoz a tettesek után.

1980 LEI
a legújabb tavaszi férfiföltöny

Katz és Mendel
cégnél Cluj, Fötér 10.

Előírásos, hitelesített
ermértékek
gyártása.
k mindennemű
nkálátokat.
ádogárúzem
M. Viteazul 13. Cluj

ongorát
helyre
s RÉTI
ZV.-TÁKS. uszortermat

RANT!
Bucuresti
tával szemben
ra. Kitűnő
őbb árak.

Steiner
k áruháza
— Telefon 9-61

SPORT

Mérkőzések
az országos bajnokságért

A Haggibbor győzelme az MSE felett

Szépszámu közönség volt kíváncsi a reorganizált Haggibbor és a vendég MSE tegnapi mérkőzésére. Örömmel állapítjuk meg, hogy régen volt ennyi ember a kolozsvári sporttelepen. Örömmel szért, mert megtanultuk, hogy a kolozsvári putlikum jó futballmérkőzésre szívesen kimegy a pályára. Remélhetőleg ennek a tanulságnak meg lesz a kívánt eredménye.

Mindjárt itt az elején meg kell állapítsuk, hogy a kolozsvári publikum csalódott a tegnapi mérkőzésen. Csalódott az MSE játékában, melytől szebb játékot várt és csalódott a Haggibbor csatársorán, mely 3 új játékosal reorganizálva vette fel a küzdelmet a marosvásárhelyiek ellen.

Legyünk azonban tárgyilagosak és vegyük tekintetbe, hogy a három új játékos hosszú idő óta nem játszott és az az egy tréning, amelyen a múlt héten résztvettek, nem elegendő ahhoz, hogy teljesen belejöjjenek formájukba. Hiszen a második felidő vége felé, amikor már a debut izgalmain is túlestek, sokkal elfogadhatóbban mozogtak a pályán.

Véleményünk szerint komoly tréning után sokat fognak javítani a Haggibbor csatársor akcióképességén. A mérkőzés egyébként heves iramu volt, de nélkülözötte a futballjáték igazi szépségeit. Reális eredménye — a játék alapján — eldöntetlen lett volna a mérkőzés egyetlen gólja az első felidő 43-ik percében esett Mózes szép egyéni akciójából. A vendégcsapat mindent elkövet az egyenlítésre, de akciót nem kíséri szerencse.

A győztes csapat legjobb embere Rosenfeld kapus volt, kinek régen volt ilyen jó napja. Minden labdát fogott, még közvetlen közlőrl is mentett két holtbiztosnak látszó gólt. Pollák ismét tanubizonyságot tett arról, hogy Kolozsvár egyik legjobb háttérjátékosa. Lázárovits indiszponáltnan játszott és luttjaival többiben hozta veszedelembé kapuját.

A hátsor nagyszerűen funkcionált. Braun végig bírta az iramot és úgy a támadásban, mint a védelemben pompásan dolgozott. A kis Klein a ragyszerű Nuridsán mellett is jó volt. Veselnék nem konveniólt a meleg idő és ezért többször meglógott mellette szélsője. A csatársorban Mózes volt a legenergiusabb, mellette az ujak közül Vermes, aki az első felidőben összekötött, a másodikban pedig jobb szélsőt játszott, tünt ki.

A marosvásárhelyiek közül Szász Misi a kapuban, István háttér, Bartha jobbfedezet Nuridsán és Glanzmenn csatárok voltak jók. Matek nem a régi.

A mérkőzést Pop Joan vezette le teljes pártatlansággal.

Megelőzőleg volt KAC ifj.—Haggibbor ifj. 1:0 KAC II.—Haggibbor II. 1:0. Délelőtt Victoria—KKA SE 1:0 (0:0). Tréningjellegű mérkőzés Dordea bíraskodása mellett.

Mérkőzések az országos bajnokságért

Nagyvárad. Universitatea—NAC 0:0. Kerületi döntő az országos bajnokságért, bíró Suciu (Brassó). A mérkőzés a 2x15 percnél meghosszabbítás dacára, eldöntetlenül végződött, a további meghosszabbítást a beállott sötétség gátolta meg. A mérkőzés folyamata alatt a NAC veszélyesebben, az Universitatea pedig többet támadott. Lázár kapus biztosan védett. A meghosszabbítás a játékosok kimerülése miatt nem hozott döntést. Az Universitateban dr. Hirsch is játszott. A két egyesület táviratilag intézett kérdést Bukarestbe, hogy a mérkőzést mikor és hol folytassák, illetve játszásk le újból.

Marosvásárhely. CFR Mures—Venus 3:1 (2:1). Középdöntő az országos bajnokságért, bíró dr. Morar. A bukaresti bajnoksapat dacára annak, hogy 3 budapesti játékos van, gyenge játékerőt képviselt és így a vásárhelyi csapat állandó fölény mellett győzött Kertész (2) és Takács góljaival. Dr. Morar bíraskodásával a bukarestiek nem voltak megelégedve s ezért a pályáról le is skartak vonulni. A CFR-Mures a jövő vasárnap Aradon játszik az ATE-val elődöntőt.

ATE—Unirea 3:1 (2:0). Azok a sportszerűtlen driblik, melyek a hozzánemértés szülőttei és melyek megfojtják az ország virágzásnak indult sportéletét, most új totrányban robbantak ki. A

Comitetul Regional ugyanis az AAC helyett most táviratilag az ATE csapatát „nevezte ki” az aradi kerület bajnokául. Az ATE vasárnap tartotta Temesváron selejtező országos bajnoki mérkőzését az Unirea együttesével és azt fölényes játék után megadásra kényszerítette. Az aradi csapat góljait Tóth és Megyeri rugják, míg az Unirea vigaszgólját Halmos tizenegyes büntetőrúgása szerzi meg a temesvári bajnoknak. Az aradi Tornaegylet így belekerült az országos bajnokság elődöntőjébe.

Sibiu: NSE—Resita Internationale 4:0 (2:0). Brassó. Soimi (Nagyszében)—Olimpia 3:1 (0:1). Barátságos, bíró Szabó. BMTE—MTE (Sepsiszentgyörgy) 6:0. Barátságos.

Torda. TSC—KMTE 2:0 (2:0). Barátságos, bíró Moldován. A TSC góljait Szentmártoni és Tóth rugták.

TSC ifjusági—Concordia (Aranyosgyéres) 3:0 (1:0). Barátságos.

KÖZGAZDASÁG

Anghelescu miniszter az ipartechnikai kiállításon

A miniszter sokat vásárolt a kiállításon

(Cluj-Kolozsvár, július 21. Az Uj Kelet munkatársától.) Vasárnap delelőtt Anghelescu közoktatásügyi miniszter a távollevő ipartügyi miniszter megbízásából Kolozsvárra érkezett, hogy megtekintse az erdélyi technikai és iparművészeti iskoláknak a kolozsvári iparművészeti muzeumban rendezett kollektív kiállítását. A látogató miniszter a prefektusok, a város polgármestere, kereskedelmi és iparkamara, Siatul Negustoresc kiküldöttjei fogadták. A miniszter egyenesen az iparművészeti muzeumba ment, ahol N. Strugaria, a muzeum igazgatója fogadta. Strugariu igazgató rámutatott az industrializáló Románia technikai iskoláinak nagy fontosságára, melyeknek az a hivatása, hogy a fejlődő gyáripar és általában az ipar számára megfelelő képzettségű erőket képezzen ki. Atanasiu tábornok táviratban beszédében megköszönte a miniszternek, hogy lehetővé tette a hadi rokkantak számára is egy technikai műhely felállítását.

Anghelescu miniszter nagy elismerését fe-

jezte ki a kolozsvári technikai kiállítás gazdag anyaga felett és hangsúlyozta, hogy a kormány egyik legfontosabb feladata lesz a kolozsvári technikai iskolához hasonló több intézet felállítása. A miniszter a kiállítás gazdag anyagából nagyon sokat vásárolt. A kiállításra a zilahi, dévai, naszódai, nagyváradai, brassói, szatmári ipartechnikusok munkái szerepeltek. A gazdag anyagból különösen a butor-, gép-, lakatos- és márványból készült darabok keltek nagy feltűnést és igazolták azt a régen hangoztatott tényt, hogy Románia iparának nemcsak a nyersanyag gazdagsága, hanem a megfelelő szakerek révén is a legnagyobb kiállítás van arra, hogy a nyugati államok ipari fejlődésének vonalába lendüljön, ha megfelelő iparpártoló politika mellett ezt a mindenkori kormányzat lehetővé teszi.

Vasárnap délelőtt a városi tanács a miniszter és az Atheneul Popular Kolozsváron tartózkodó tagjai részére bankettet adott, melyen lelkes felköszöntők hangzottak el.

¶ Feloldják az ingatlanok árverési tilalmát Magyarországon. Budapestről jelentik: A földművelésügyi minisztérium kilátásba helyezte az ingatlanokra fennálló árverési tilalmat. Hír szerint a feloldást elrendelő rendelet a napokban megjelenik.

¶ A központi devizahivatal új körrendelete. A bukaresti központi devizahivatal ma a következő körrendeletet bocsájtotta ki: Mindazon váltókat, amelyeket a bankok 1924. július 1 előtt állítottak ki, láttamoztatni kell. Azokat pedig, amelyeket 1924. július elseje előtt bocsájtottak ki, de még nincsenek a szükséges vízumokkal ellátva, most utólag vízumoztatni kell.

A mai valutapiac

A mai valutapiac meglehetősen tartózkodással indult. A délután folyamán erős ellanyhulás volt észlelhető. A kínálat élénk volt, a kereslet pénzhány folytán gyenge. A következő árfolyamok alakulnak ki: Osztrák korona 313—318, magyar korona 363—380, cseh korona 670—676, svájci frank 4570—4580, dollár 227—229, francia frank 1170—1180, font sterling 1000—1003, olasz lira 985—995.

Valutapiac július 21-én:

Bukaresti. Devizák: Páris 1175, Berlin — London 998, Newyork 228 00, Róma 989, Zürich 4175, Bécs 3265, Prága 678, Budapest — Zürich. Nyitás — Zárlat: Berlin 13425—13425, Amsterdam 20712—20712, Newyork 54700—54700, London 23975—23975, Páris 281250—281250, Milánó 23625—23625, Prága 162250—162250, Budapest 6900—6900, Belgrád 65000—65000, Bukarest 24500—24500, Varsó 106—106, Bécs 7750—7750.

¶ Az Osztrák-Magyar Bank likvidálása. Bukarestből jelentik: Megírta már az Uj Kelet, hogy a volt Osztrák-Magyar Bank likvidálása már előrehaladott stádiumban van. Most a román külügyminisztérium értesítette a pénzügyminisztert, hogy a bécsi Osztrák-Magyar Bank pénztáránál a román állam részére letétbe van helyezve egy újabb aranykorona-mennyiség, 1900,000 aranykorona értékben. Ugyancsak ez ügyben a bécsi román követség táviratilag kérte a bukaresti pénzügyminisztériumot, hogy azonnal küldjenek két megbízottat ez összeg átvételére. Egy másik aranykorona értékben az ősi hónapokban lesz ugyancsak a bécsi Osztrák-Magyar Banknál letétbe helyezve a román állam részére.

A K. K. L. a zsidó Palesztina földjét vásárolja vissza. Az Erdélyi kolónia földjének visszavásárlására 1924-ben... 2,000,000—Leit kell összegyűjteni. — Eddig begyűlt... 730,250'16 — Leit
Hiányzik még: 1,269,749'84 Leit

XVII. sz. kimutatás

A Keren Kajemet Lőjzsráé Erdélyrészi Irodájába 5684. Szíván, 29.—Thamusz 13-ig a következő adományok folytak be:

Adományágak szerint:	Palesztina film előadás	iszta jövedelme	54.122-50 Lei
Erdélyi kolónia	29.672—	"	
Aranykönyv	20.980—	"	
Persely (319 perselyből)	19.287-90	"	
Faomány	2.381—	"	
Templomadóomány	1.600—	"	
Értékekért	400—	"	

1924. július hó 1—15. befolyt: 128.443-40 Lei

Helységek szerint: *K. K. L. biztos, (—) levő összeg az egyes helységekben az ez évben elért K. K. L. eredményt jelzi. Oradea-Mare *Dr. Markovits Ignác 23070 60 (63904-50), Resitza *Schwartz Géza 20198-24 (20198-24), Timisoara *K. K. L. Iroda 13.425-96 (84.335-96), Reghinul Sasesc *Ifj. Szabó József 6914 70 (19795-20), Arad *Dr. Herzog Sándor 6718-72 (30526 72), Ratoslița Grossz Lilly 4618— (4618—), Pancota *Sonnenklár Vilmos 4140— (5317—), Satmar *Bargida Sándor 4138-75 (14492-85), Simleul Silvaniei *Dr. Sámuel Vilmos 4003-50 (6055 50), Toplița *Ujhelyi Dezső 3216— (26165—), Caransebes *Kepich Lipót és Mendel Albert 3086-62 (25566-37), Sebis *Lefkovits Bernát 2800— (4585—), Lugoj *Deutsch Béla 2368-24 (32254-04), Miercurea Ciuc *Winkler Mór 2303— (4249—), Zalau *Hadinger S. Ede 2298-50 (6093-50), Salonta-Mare *Dr. Kálmán Jenő 1943— (6803—), Tulghes *Haim Augusztá 1909, (5107—), Gherla *Herschkovits Benjámín 1787— (7595-56), Alba-Iulia *Mendel Margit 1777— (5182—), Bistrița *Herschmann Phöbus 1675— (8179—), Cluj *K. K. L. Erdélyrészi Irodája 1643-50 (70664-71), Lipova *S. Trausmann Jakab főrabbi 1529-12 (6841-12), Chisineu *Dr. Goldziher Elek 1400— (1400—), Brasov *Steinmetz Kálmán 1008— (13932—), Borgóprund *Scharfstein Hermann 1002— (2506—), Tileagd *Feldmann Sándor 1000— (5600), Tasnad *Fischer Józsefné 880— (1485—), Halmeu Fürst Izrael 797— (3637—), Crasna *Dr. Löw Béla 750— (750—), Corbu *Dickmann Jakab 717— (1197—), Erdeis *Mann Akos 500— (500), Acas *Gál Ferenc 534-95 (534-95), Dezna *Illés Albert 500— (500—), Praid *Pollatsek Arthur 450— (650—), Radna *Tigermann Mór 450— (1220—), Corund *Abraham Codikné 440— (670—), Tina *Müller Henrik 365— (2127—), Viseul de Sus *Rotschild Fülöpné 342— (2722—), Odorheiu *Hirsch Jenő 325— (8749—), Sanislau *Böhm Sándor 300— (300—), Félixfürdő *(—), 300— (300—), Miercurea Niraj *Almássy Andor 246— (1123—), Mihailenu *Rosmann Izidor 137— (337—), Nasaud *Apfel Adolf és Schön Mihály 145— (3912—), Bratca *Somlár Mihály 120— (190—), Livada Noua *Sichermann Lajos 120— (1120—), Doboka *Salamon Jakab 30— (50—).

Palesztina filmelőadás tiszta jövedelme.
Oradea-Mare: 23070-60, Arad 6718-72, Simleul-Silvaniei: 3463-50, Toplița: 3216, Caransebes: 3086-62, Resitza: 2752 24, Lugoj: 2368-24, Zalau: 2298-50, Salonta-Mare: 1943, Timisoara: 1925 96, Lipova: 1529-12, Tileagd: 1000, Crasna: 750. Lei 54122-50.

Erdélyi kolónia. „Tarbut” dunam javára Cluj: Tarbuthisták templomadóánya 440, Wohl Irén, Klein Ilonka Nagyiklód, Ullmann Margit, Lázár Szidi, Frischmann Judit és Wohl Vili I. g. o. t. ált. rendezett színelőadás alkalmával begyűlt 200, (befolyt 4646.) Lei 640.

Nagyintéző-bizottság dunamja javára. Kisebbség Cluj 40, Salamon Jakab Doboka 50, (begyűlt 4751.) Lei 90.

Zsidó Leányegylet Braşov dunamja javára 560. Lei 560.

Barissia Braşov dunamja javára 298, Szíván 26, kulturstély jövedelme 10% 150, (begyűlt 688.) Lei 448.

K. K. L. Bizottság Bistrița dunamja javára Scherf Mózes 50, (begyűlt 1359.) Lei 50.

K. K. L. Bizottság Borgóprund dunamja javára: Weissmann Mayer néder cimen 1002, (begyűlt 2147.) Lei 1002.

Aviva „Jehudit” Resitza dunamja javára 1200. **Sevouti templomadóományokból** Fischer Sándor, Kenzler Mór, Deutsch Ferenc, Littmann F., Engel Salamon 1—100, dr. Sonnenfeld 50, (Székely Béla Zs. N. Sz. főtítkár utján.) Lei 1750.

Barissia Resitza dunamja javára. Sevuth templomadóományokból: Rosenberg 150, Krauss, Izsák I., Politzer, Mendelovits 1—100, Schwartz Géza 70, Freund J. 50. Lei 670.

Hoffmann gyárigazgató Resitza dunamja javára 1000, (Székely Béla Zs. N. Sz. főtítkár utján.) Lei 1000.

Dr. Dezső Hugó Resitza dunamja javára 2500, (Székely Béla Zs. N. Sz. főtítkár utján.) Lei 2500.

Lebovits Mór Resitza dunamja javára 1000, (Székely Béla Zs. N. Sz. főtítkár utján.) Lei 1000.

Sanislau-i Zsidók dunamja javára: Böhm Dávid és fia, Weinberger 1—100, kisebbek 100. Lei 300.

K. K. L. Bizottság Miercurea-Ciuc dunamja javára: Mendel Iluska és Montag Rudolf esküvője alkalmából **Reghinul-Sasesc és Tulghesi Aviva** gyűjtése: H. Lessner, Olvashatatlan 2—200, Montag Bubi, Csillag, Szemerei Sándor, Mendel Mór, Sachs, Heller, Legmann Renée, Nussbaum Andor, Révai Béla, Schuller Ernő, Smilovits, Hirsch, Feuermann, dr. Eidinger, Mandel Gerő, Axelrad Simon, dr. Kállai Károly, Olvashatatlan 1—100, Zaharia Bernát 103, (begyűlt 3628.) Lei 2303.

K. K. L. Bizottság Oradea-Mare dunamja javára: Székely Ignácné Félix-fürdő 300, (begyűlt 971.) Lei 300.

Sebis-i zsidók dunamja javára: Székely Béla Zs. N. Sz. főtítkár által rendezett Palesztina előadás alkalmával **a Zsidó Hitközség pénztára, Illés Albert Dezna, Schwartz Emánuel** 5—500, Kohn Jenő 300, Fischer Lajos, Ney Adolf, Marton Izidor, Lefkovics Bernát 2—200, Steiner Samu, Böth Lajos, Kohn Lipót, Kuliner Miksa, Steiner Sándor, Benjamin Jakab, Hochwald Hermann 1—100, (begyűlt 4140.) Lei 3300.

Praid-i zsidók dunamja javára Pollatsek Arthur gyűjtése purim alkalmával: Fürst Sándor, Sebestyén Armin 50—50, kisebbekből 350—, Lei 450—.

Radnai zsidók dunamja javára Zélig 300, Kohn Lajos 100, dr. Lövy 50, Lei 450.

Gross Lilly dunamja Ratoslița Aviva napi gyűjtés: Schwartz Dezső 500, Schuller Károly, Haller Izsó 1—100, Gross József 60, Hellenroth Benő, Gross Jenőné 50—50, Klein Ödön 40, kisebbekből 3718 (Székely Béla Zs. N. Sz. főtítkár utján.) Lei 6118.

Aviva központ dunamja Cluj. Kálmánovits Mariska és dr. Weinberger Gyula esküvőjén **Deutsch Kató és Geisst Ibolya** gyűjtése: Dr. Kel-

MOZGÓK MŰSORA

Select-Mozgó: Kedd július 22. **Sodoma és Gomora** I. Rész. A pokol 5 felvonás. Az emberiség legendája. Főszerepben: **Lucy Doraïne** és **Várkonyi Mihály**.

MAGYAR SZÍNHÁZ
Kedd, július hó
22

A KÉT ÁRVA

D. W. GRIFFITH
amerikai rendező nagyszerű alkotása. Főszerepben: LILIAN és DOROTHY GISH. Nyaktitkok! A világ-filmterme és legkiválóbbat-tabb remekműve

A francia forradalom!

ler Samu 200, dr. Kohn Gyula, dr. Weinberger 1—100, dr. Erdős, Rosenberger, dr. Rosenberger 50—50, (begyűlt 2593-60.) Lei 550.

Debora Satmar dunamja javára dr. Schwartz esküvője alkalmával távirat megváltás címén dr. Steinberger utján 250, özv. Fried Ferencné dr. Jordán Sándor főrabbi utján 91, Guth Lajos, Markovits Jermus 1—100, Guth Sándor 50, kisebbekből 20, táviratmegváltás címén (begyűlt 1711.) Lei 611.

Chisineui zsidók dunamja javára Fon Klári gyűjtése: **Székely Béla** Zs. N. Sz. főtítkár által rendezett Palesztina előadás alkalmával Fon, Hann Géza, Messer Béla 2—200, Benjamin, dr. Goldzieher Márton, Elek, Messer László, Mencer, Kaufmann, Löwinger Péter, Somló István 1—100, **Erdeis:** Schillinger, Mann Fülöp 2—200, Mann Ákos 100. Lei 1900.

Pancotai zsidók dunamja javára Székely Béla Zs. N. Sz. főtítkára által rendezett Palesztina előadás alkalmával begyűlt 4140. Lei 4140.

Aviva „Jehudit” Tuighes dunamja javára 500 (begyűlt 3110.) Lei 500.

Simleul Silvaniei-i zsidók dunamja javára a Palesztina filmelőadás alkalm. gyűjtésből 540, (Rosenberger Sámuel utján) (begyűlt 1250.) Lei 540

Mintaperselyek. Bistrița: Herceg lányok 165, **Viseul de sus:** Brüll Zoltán 150, **Resitza:** Friedmann A. 154, **Reghinul-Sasesc:** Neumann Benő 295, Fixel Vilmos 205, özv. Szabó Dávidné 260, Klopott Mihály 191, Büchler Gyula 242, Kleinfeld Salamon 159, **Cluj:** Barissia és Nordau 300-50, **Corund:** Abraham Cédikné 170, Mózes Jakab 150, **Tulghes:** Özv. Haim Abrahamné 164, dr. Gerson Samu, özv. Áron Józsefné 150—150, **Corbu:** Strul Mór 420, **Satmar:** Markovits Salamon 225, London 242, Ált. Ipari R.-T. 162, **Acás:** Gál Ferenc 205, **Halmeu:** Roseth József 221.

Rendes perselyek: Livada noua: Sichermann Lajos 120, **Halmeu:** Fürst Israel 135, Salamon Matildka 104, Kellner Samu, Rothstein Dezső 1—100, Schwartz Elemér 72, Fürst Lajos 40, kisebb 25, (797.) **Bistrița:** Morgenstern J. 106, Kallus Lajos, Fürst Gusztáv 1—100, Redlich Salamon 75, Edelstein Jakab 40, dr. Halberg Gyula 68 lei, Koffler Rózi 45 lei, Messinger L. 44, Pfeffermann Ignác 50, Rotschild M. 46, Rachmuth Israel 47, Sporn József 45, kisebbek 694. (1625.) **Alba-Iulia:** Többen 1152. (Részletezve legk.) **Viseul de sus:** Rotschild Fülöp 55, Hager Eliás 52, Fruchter Salamonné 50, kisebb 35. (342.) **Resitza, Aviva** közreműködésével Frischer S. 100, Philip Juliska 85, Lax A. 80, Schwartz Géza 58, Luftschein A. 40, kisebbek 129. (646.) **Gherla:** Grün Menyhért 125, Herskovits Leopold 100, Herskovits Adolf 70, Vajda Elek 82-50, Herskovits Adolf 70, Feleki Samu 43-50, Fischer Albert 43-50, Gottlieb Antal 89, Öhlbaum Béla 47, Vadász Emil 50, Barissia 86, Schwartz Szidike 64. kisebbek 441-50. (1242.) **Reghinul-Sasesc:** Első Szászregeni Turógyár Rt., Dr. Nass Armin, Weiss Ferencz 100—100, Hauptmann Leó 117, Agoston Izsó 119, Goldmann Herman 102, Herschdorfer Áron 140, Fränkel Adolf 103, Schwerberg Izsák 53, Kasztner Mór 60, Klein Abraham 50 50, Blau Armin 77-85, Rosenbaum Pál 50, Izrael Herman 61, Weisz Gedeon 43, Dr. Gidally Illés 60, Katz József 65 50, Stein Hermann, 46-50, Fogel Hermann 42, Mendel Izidor 40, Neumann Benő 56-25, Gidally Jakab 85, Marosán Dávid 70, Rosenberger Samu 51, Steuer Jenő 67-25, Frank Herman 64, Márk Abraham 74, Jakobovics Salamon 60, Krauss József, Szabó Hermann 50—50, Dávid Béla 55, Simsi Hermann 56, Gersch Jakab 55, Lebovits Márton 43 lei, Wartenberg Sámuel 40 lei, Citron Mór 68 lei, Korsuch Izsák 74 lei, Szabó Mendel 50, Heiner Bernát 40, Szabó Nándor 50, Lauber Hermann 70, kisebbek 522 85 (4,633-70) **Miháilea:** Rosmann Izidor 137. **Corund:** özv. Stein Dávidné 120. (440.) **Tulghes:** Haim Simon 120, Özv. Struhl Mihályné 80, Haim Sulem 120 Schultz Benő 70, Gerson Dávid 54, Strul József 100, Serbu Mór 40, Berkó Testv. 100, kisebbek 261, (1409.) **Corbu:** Smilovits Rt. 148, Inzler Izidor 85, Wieder Jenő 70, Nuta Herskó 65, Jusztér Zoltán 62, özv. Katz Józsefné 42, kisebb 25. (717.) **Tasnad:** Többen Fischer Józsefné utján 820 (részletezve legközelebb). **Satmar:** Adlerstein Mór 55, Gross Mór 90, Klein Vilmos 132, Dr. Borgada József 46, id. Reiter Mór 40, Lebovits Bernát 70, Roth Gézané 60, Guth Lajos, Princz Árminné, Sugár Fülöp 100—100, Jeremiás Zsigmond 140, Fränkel Béla 130, Dr. Fejér Lajos 122, Rothbart Testv. 101, Ignátz László 126, Spitz Paula 40, Scheer Juda 44, Lebovits Piroska 60, Holló Sán-

dor 46, Pénzváltóbank 52, Lázár Sándor 52, Schwartz Áron 86-25, kisebbek 1006-50 (3527.75) **Bratca**: Benedek Lajos 120. **Miercurea-Niraj**: Kohn Simon 105, Jakabovits Testv. 85, kisebb 56 (246.) **Acás**: Dr. Gross Miksáné 61, Fränkel Miklósné 58-45, Liebermann Samu 50, kisebbek 160-50 (534-95.) **Cluj**: Pollacsek Jenő 113. **Tinca**: Perlmutter 84, Klein Lipót 78, Keller Jónás 65, Zsidó iskola 40, Kohn Sámuel 40, kisebb 58, (365.) **Lei: 19,287-90**

Sir H. Sámuel és Br. Rotschild aranykönyvi bevezetésére. Lagbaomer napi gyűjtések: Timisoara 11500.— (részletezve „Uj-Kor“-ban) **Reghinul Sásesc. Avivák** gyűjtése: Büchler J. és Israel Szerénke 590, Weiss Helén és Hersdorfer Rózi 590, Simon Luci és Szabó Erzsé 590, Szabó Manci és Birnbaum E. 230, (2000.) **Lei 13500.**

Zsidó Hitközség Resița aranykönyvi bevezetésére: a Hitközség évi adománya 2000. Többben „Uj-Kor“-ban részletezve 4500, Hoffmann Jenő 500, Klein Bernát, Schwartz Hermann 1—100, Träger Pinkasz, Friedmann A., Izsák I., Glückmann F. 50, kisebb 80. **Lei 7480.**

Faadomány: Megboldogult Goldstein Róza sz. Deutsch kertje javára: Aviva Jehudit, Hirsch László, Fischer Dezső, Goldstein Ernő, dr. Mannheim Gézáné, Deutsch Manóné, Deményi László, Deutsch Józsefné, Grünberger Lajos 150—150, Goldstein Oszkár és neje, Schimerling József és neje 3—300, Fischer Sándor, Friedmann A., Goldstein Edith 50—50, (18 fa.) **Lei 2100.**

Fixel Vilmos és neje kertje Reghinul-Sásesc: Weiss Zeizi-fogadása 66, Reghinul-Sásesc és Targu-Mures-i Barissiak összejövételén 105, Reghinul-Sásesc és Toplitai Barissiak összejövételén 110, (begyült 34 fa) **Lei: 281**

Templomadomány: Nasaud: Többben Barisszia utján 55 és 90, **Gherla**: Fischer Albert, Grünfeld Mihály 100—100, Herskovits Miksa 70, Herskovits Adolf 40, kisebbek 195 (505.) **Odorheiu**: Hirsch Hermann 200, Hirsch Dávid 50, kisebb 75 (325) **Lei: 1600.**

Értékekért: Resița: Schwartz Géza bélyegért 300, **Tasnád**: Ehrenguber René 60, **Gherla**: Aviva 40. **Lei: 400**

Keren Kajemeth Lőjrsrael Erdélyrészi Irodája

A Temesvári Műmalom R.-T.
mindenkinek ajánlja Tészta- és Konzervgyárának
elsőrendű **M.M.** készítményeit
Kaphatók minden nagyobb fűszerüzletben

APRÓHIRDETÉSEK

Magyszerű helyénél egy szó 3.—, vastag betűvel 6.— lej. Legkisebb apróhirdetés 30 lej. Állásfoglalásoknak 30% kedvezmény

ארטא. כשר נאמטווו
ewentuell Aboniertes
היוקאמט וווארטער
billigst zu haben bei
A. Halpern, Sibiu Kleiner-Ring 20. 7456.

Perzsa és szmirna szőnyeg jutányos áron kapható és megrendelhető bármely méretben a **Covoara-**

nál Cluj, Strada Londrei (Hosszu-utca) 26. Kérjen árajánlatot. 1670

Austro Daimler 6 üléses, 35 P. S. modern kintű karban levő autó 200.000 lejért eladó. Electra, Albajulia. 7509

Rőfös és divatszakkámból elsőrendű kiszolgáló segédet keresek augusztus 1-re vagy azonnali belépésre. Román nyelvtudás szükséges. Fényképesajánlatot kér Spitz Béla, Satu-mare. 7492

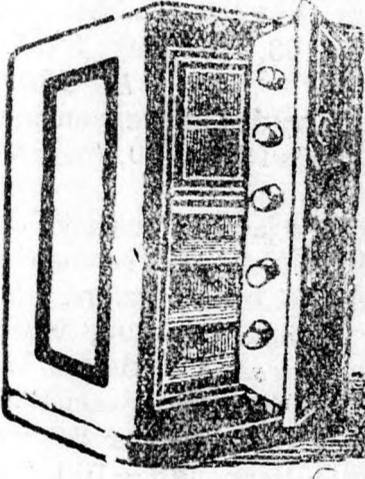
Gyakorlott ügyvédjelőt, vagy fiatal ügyvéd keresetük ügyvédi irodába Értekezhetni „Gowag“ irodában, Cluj Str. Vladimirescu 17. 7519

Három szoba konyha, fürdőszobás lakást keresek. Cim Barzel vasúzet, Piata Mihail Viteazul (Széchenyi tér) 13. Telefon 10—49. 7517

Izr. vaskereskedő 40—45 éves, benősülhet megye fővárosában levő vaskereskedésbe. „Vaskereskedő“ jellegű leveleket továbbít az Uj Kelet kiadóhivatala. 7511

Elsőrendű orthodox kóser ebédosztót házhoz szállítva keres háromtagu családot. Árajánlatokat „Jol fizetek“ jellegre e lap kiadóhivatala továbbít. 7514

Portál vasrolloval 245/280 méretű kisebb jég szekrény eladó, Librairie „Safrut“ Szép u. 2. 7518

Fabrică de case de bani
Goldschrank-Fabrik
Pénzszekrénygyár
Jakabfi & Co
TIMISOARA
Str. Timotei Cip. (Battyány-u.) 3
Telefon 12—68

Képviseleteink és miniszterek: Clujon Arthur Leovy & Co. szállítók, Oradea-Mare „Stabil“ gépleraikat Nagypiac, Satu-Mare Em. Weiss Söhne szállítók, Aradon Arnold Pollák szállítók.

Zsák & Ponyva
Vétel! Eladás
Kölcsonintézet, javítóműhely
Albala Izsó Timisoara
II., Piata Traian 2. szám. Sürgöncym: Albala Timisoara-Fabrik Interurban telefon 60

ÉTTEREM
Strada Belvedere 6 **Bucurestben** Strada Belvedere 6
Grand kávéház háta mögött megnyílt
ORTE. **KOSER**
Értesítjük a p. t. közönséget, hogy az ujjonnan megnyílt vendég'önket a legmodernebb stílus szerint és jó konyhával vezettjük. Kérjük a nagyérdemű közönség pártfogását, a Tulajdonosok

A Kolozsvári CZELL sörfőzde világos
„URSUS“ söre
a közönség legkedveltebb itala

Poljansek lankácsokat szállít Grossmann Jenő Nagyvárad Baross-utca 10. Sürgöncym: Grossmasin :: Telefon 2—86
ZONGORA OCASSIÓ Kítűnő hangú rövid, keresztthuroszongorák, pianinók már 25.000 lejtől kaphatók. Alkalmi vétel. **STERNBERG** Oradea-Mare Piata Unirei 2.
Kadima Nyomda- és Kiadóvállalat R.-T. nyomása Cluj, Strada Baron L. Pop (volt Brassay-utca) 10 szám.

Az „UJ KELET“ könyvosztálya
Cluj, Str. Baron L. Pop 10.

Egyszáz lej értékű könyvet kap **ingyen** az Uj Kelet minden előfizetője és olvasója, aki az alábbi csoportot megrendeli:

- I. csoport:**
Sch. Alejchem: Leégett nemeselek (Kötve. Novellás könyv)
Ujvári: Bosszuálló Isten (Regény)
Goldschmidt: Egy zsidósors (Amatör példány. 3 kötetes regény)
Gizskalay: Titok. (Egyfelv. dráma)
Agnon: És a meggörbeült kiegyenesedik. (Regény)
Nordau: Dr. Kohn. (4 felv. dráma)
Biró Lajos: A zsidók utja. (Tanulmány)
Gizskalay: Támár. (Amatörpéldány. Bibliai regény)

Ezt a hatszáz lejes sorozatot ötszáz lejért (és portó) szállítjuk előfizetőinknek és olvasóinknak a pénz előzetes beküldése mellett vagy utánvétellel

Nyolcvan lej értékű könyvet kap **ingyen** az Uj Kelet minden előfizetője és olvasója, aki az alábbi csoportot megrendeli:

- II. csoport:**
Sch. Alejchem: Leégett nemeselek. (Füzve. Novellás könyv)
Grotto: Zsidó renaissance. (Kötve. Tanulmány)
Goldschmidt: Egy zsidósors. (3 kötetes regény)
Gorion: József és testvérei. (Bibliai regény)
Kaczér: Golem ember akar lenni. (Drámai szimbolum)
Gizskalay: Támár. (Bibliai regény)
Sombart: A zsidók jövője. (Tanulm.)
Paneth: Utazásom a Szentföldön. (Utleírás)

Ezt a 380 lejes sorozatot háromszáz lejért (és portó) szállítjuk előfizetőinknek és olvasóinknak a pénz előzetes beküldése mellett vagy utánvétellel.

Harmic lej értékű könyvet kap **ingyen** az UJ KELET minden előfizetője és olvasója, aki az alábbi csoportot megrendeli:

- III. csoport (ifjúsági könyvek):**
Dr. Bai: Zengő hárfá.
Nordau: Mesék.
Kabbalisták és Csodatevők.
Paneth: Utazásom a Szentföldön.
Konrad: Futball ABC.
Sch. Alejchem: A 13. Robinzon.

Ezt a 130 lejes sorozatot száz lejért (és portó) szállítjuk előfizetőinknek és olvasóinknak a pénz előzetes beküldése mellett vagy utánvétellel.

Husz lej értékű könyvet kap **ingyen** az Uj Kelet minden előfizetője és olvasója, aki az alábbi csoportot megrendeli:

- IV. csoport (cionista tanulmányok):**
Sokolov: Uj zsidó.
Gorelik: Cion és Golus.
Pinsker: Antoemantipatio.
Dr. Marton: A zsidó nemzet Erdélyben.
Mairovits: Tora és cionizmus.
Dr. Blank: Mit akar a cionizmus.
Goldmann: A zsidó nemzet követelése.

Ezt a 90 lejes sorozatot hetven lejért (és portó) szállítjuk előfizetőinknek és olvasóinknak a pénz előzetes beküldése mellett vagy utánvétellel.

Kisérje figyelemmel további sorozatainkat!

Hirdessen az Uj Keletben!

Hu
haván
végig
Nyuga
többet
tikus,
nál. K
jelent
hogy
szivek
örög z
ültek
siratná
benet
nagy f
csillag
a népe
hull, f
Az
napján
zsidósá
lesz és
rajong
az apc
akarát
ságu v
Ab
napon
dás g
lom a
esett.
kébe
hanya
kétség
elárva
lanság
kallód
tek. A
nye v
és ug
tulás
És
és esz
gedők
mának
ismét
tanitv
tisztál
a tani
toztat
zán n
képess
szerü
tömege
A
szava
és me
elhatá
mozg
indult
forrad
dalmá
tanitá
eszmé
téritet
ség u
A
bővül
hatolt
egyed
amely
öször
fejlőd
a moz
kerete
minde
nevelt
távola

Az Új Kelet Herzl-émlékszáma

A zsidó nép örök vezére

Irtá dr. Marton Ernő

Husz esztendővel ezelőtt tikkasztó Tamuz havának huszadik napján szörnyű hír sikoltott végig a keleti gettók síkatorain: meghalt Herzl. Nyugaton ez a név akkor még nem jelentett többet egy tehetséges írónál, vagy egy fantasztikus, sőt nevetséges álmokat hajszoló politikusnál. Keleten azonban a Reményt, a Megváltást jelentette. És amikor elérkezett a szörnyű hír, hogy meghalt a Remény, a lelke mélyén érezte, hogy nagy férfiú költözött el Jiszraélból, lehullott egy csillag, amilyen csak évezredekben egyszer támad a népek égen s amikor szikrázva a mélységbe hull, félelmetes sötétség borítja el a horizontot.

Azóta minden évben Tamuz huszadik napján gyászt ül érette a Cion felé vágyódó zsidóság. A gyászolók tábora évről-évre nagyobb lesz és Herzl, aki husz év előtt még csak a rajongók és álmodozók kisedő seregének volt az apostola, az idők során egy szellemében és akaratában megújított nép gigantikus nagyságu vezérévé magasodott.

Akkor, husz év előtt, sokan hitték ezen a napon, hogy Herzl halálával a zsidó megújulás gondolata is elbukott. A cionista mozgalom a vezér elköltözésével halálos lethargiába esett. Nem volt utód, aki a nagy férfiú örökébe léphetett volna és magasra emelje a lehányatott zászlót. Tompa kábultság és riadt kétségbeesés leit urrá a mozgalom fölött és az elköltözött szervezet közkeletű néma tanácsatlansággal néztek egymásra. A visszaesés és elhallódás fájdalmas hónapjai és évei következtek. A gettók üldözött páriáinak éledő reménye visszahullott az örök lemondás semmijébe és ugylátszott, a zsidóságra ismét a lassu pusztulás csöndje borul.

És ekkor a halott vezér kilépett sirjából és eszméjének főklyáját magasra emelte a csüggedők előtt. Mihelyt elmúltak a gyász fájdalmának bénító napjai, Herzl Tivadar tanításai ismét frissen és elevenen csendültek meg a tanítványok fülében. Am ezek a tanítások oly tiszták, egyszerűek és átlátszóak voltak, hogy a tanítványok nem merték őket minden változtatás nélkül tovább hirdetni. Csak az igazán nagyokban és elhivatottakban van meg a képesség és bátorság, hogy ilyen istenien egyszerű és mesterkéletlen igazságokkal lépjenek a tömegek elé.

A közepesek, a hétköznapi nagyságok a szavakkal felcícomázott féligazságokat szeretik és megkerülik a hegyet, ahelyett, hogy merész elhatározással nekilendüljenek. A cionista mozgalomban is egy programatikus vajadás indult meg, amely csak később tudott eszmei forradalomra izmosodni. Az erjesztő és forradalmasító anyag Herzl tanítása volt. Ez a tanítás volt az, amely a cionista mozgalom eszmei és gyakorlati eltévelyedéseit mindig visszatértette a helyes irányba, a heroizmus és egyenes-ség útjára, az egyetlenre, amely Cion felé vezet.

A cionista gondolat az idők folyamán meg-bővült, kimélyült és a zsidó népiség gyökeréig hatolt. Rátalált szellemünk és nacionalizmusunk egyedülvaló sajátosságaira, azokra a mélységekre, amelyek Herzl Tivadar előtt csak ködös, de ösztönös sejtésként éltek. Ez a benső eszmei fejlődés számosakban keltette azt a hitet, hogy a mozgalom talán a Herzl által megszabott keretekben, sőt el is tért annak irányától. Am mindez csak látszat volt. Herzl Tivadar, aki neveltetésénél és életviszonyainál fogva a legtávolabb állott az igazi zsidó szellemtől, aki,

mikor a zsidó államalapítás gondolata felvillant agyában, egyáltalán nem ismerte a zsidó nép tömegeiben forrongó erőket és vágyakat, amikor a cselekvés terére lépett, valami csodálatos intuícióval rátapintott a zsidó népegyezés legsejtősebb és legrejtettebb titkaira. Csak az idők távolán át válik világossá előttünk, hogy *mindaz, amit a zsidó nemzeti gondolat eszmei és etikai tartalmában később kiteremt magából, legigazabb magyában már ott volt Herzl írásai-ban: a zsidó nép számára hagyott végrendeletében.*

Herzl szelleme a zsidó népben úgy hatott, mint egy erjesztő, életreserkentő fluidum, amely az évek multával nem hogy halványodott volna, de intenzitásában és haterejében egyre erősödött. A halott Herzl nem engedte lehanysztani a zászlót. Visszatért elárult népéhez és ismét a tévelygők elére állott. Akármilyen bizarrul hangzik, a zsidó népnek igazi vezére ma is Herzl Tivadar, sőt ma fokozottan az. *Herzl Tivadar soha sem volt előbb és jelenvalóbb, mint a zsidó sorsfordulás mai napjaiban.* Eszmei és utmutatásai, amelyeket egy időben maguk a cionisták bélyegeztek fantazmagóriának, ragyogó frissességgel lépnek ki az álmok ködburkolatából és sorra az eleven élet valóságává válnak. Könyveit, terveit és jegyzeteit most előveszik az irodalmi utópiák lomtarából, hogy a gyakorlati építés, szervezés és utmutatás mértékétől szolgáljanak.

Herzl nagysága a halála óta eltelt husz év

alatt fényben és melegségben egyre növekedett és teljesebbé vált. Más történelmi alakoknak évszázadokra volt szükségük, hogy az elismerésnek és nagyságnak erre a fokára emelkedjenek. Husz év... A történelmi értékelés mérlegén parányi idő. Porszem az esztendők homokszivárgójában. Még a véges emberélet határai között is könnyen átfogható távolság, kortársak emlékezése erőltetés nélkül száll vissza odáig. És e rövid idő ellenére Herzl Tivadar fejlődési alakja úgy áll előttünk, mintha nemzedékek és évszázadok rajongó kegyelele ékesítette és csiszolta volna őt. Ma már nem látunk benne emberi hibákat, nem látjuk a tévelygéseket és vívódásokat, amelyeket régi önmagával vívott, még a győrirodések és emberfeletti szenvedések ráncai is elismultak arcáról, tisztán és ragyogón áll előttünk mint a történelem legigazabb és legnagyobb hősei, akiket megszüpített a nemzedékek emlékezése.

Herzl Tivadar előttünk jár a küzdelmek és harcok útján, most már szilárdan és ingadozás nélkül vezet bennünket és mi a gyermeki bizalom nyugodtságával, kételkedés nélkül követjük őt. A mi vezérünk ő, a mi élő prófétánk, inkább, mint bármely más husból és vérből való vezér, mert ő hozzá már nem érnek fel a mindennapi élet gáncsai és csetepatéi, mert ő vérevel váltotta meg az eszmét és örök mintaképe lett az igazi zsidó férfinak, a zsidó nép örök vezérének.

Az álom beteljesül

Irtá dr. Weissburg Chaim

„Most közelebb jöttek s messzelátóik segítségével jobban kivehetők az egyes részleteket. A kikötőben Akkó és a Karmel között óriási hajók horgonyoztak s a hajóraj mögött láthatóvá vált az öböl bájos vanala. Az északi szögletben Akkó a maga keleties pompájában, szürke várfalaival, terjedelmes kupoláival és karsu minaretjeivel... Itt semmi nem változott. De délre ettől a nagymultú várostól a partív hajlásánál valami káprázatos dolog jött létre. Fehér villák ezrei bukkantak föl, világítottak ki a kertek buja földjéből. Akkótól a Karmelig egy nagy kertnek látszott az egész s a hegyet magát is ragyogó építmények koszorúzták... Egy csodálatos város terült el a sötétkék tenger partján. Pompás kőgátak voltak a vízbe lerakva... A legkényelmesebb és legbiztosabb kikötője volt a Földközi-tengernek...“ (Altneuland: Haifa 1923-ban.)

Husz éve már, hogy ithagyott bennünket. Az idő megállás nélkül rohan tova s mi, törpe utódok csak egyszer egy évben gondolunk rá, a nagyra, a szentre, akinek köszönhetünk mindent, akinek köszönhetjük a fényugárt a mi reménytelen, rideg számkivettségünkben.

Thamuz huszadika van ma. Csendüljön fel az „Él malé rachamim“ szebben, áhitatosabban, szívhez szólóbban ma, mint valaha. Mert aki ma meghalt, drágább halott apánál, testvérnél, rokonnál. A zsidó jövő, az utánunk iródó zsidó történelem atyja költözött el tőlünk a mai nagy napon.

Egyszer, nemsokára, el kell jönnie a napnak, amikor majd másképp ünnepeljük az Ő emlékét. El kell jönnie egy Thamuz huszadikának, amikor kiemeljük az idegen földből a drága csontokat s diadalmenetben, örömjongások közepette visszük nyugvóhelyükre: a teljesen zsidóvá lett, felépített Erec-Jiszraélbe. Ha majd készen lesz minden...

És készen lesz minden! Nemsokára. A mi napjainkban. Mert amit ezelőtt husz esztendővel csak az Ő nagy lelke tudott megérezni, csak az Ő látnoki szeme tudott meglátni, ma

már, két évtized multán, meg tudják érezni a mi kicsiny, törpe lelkeink is s a maga főnséges pompájában kezd kibontakozni a mi gyarló szemünk előtt is az Altneuland, az Ősüj föld, úgy, ahogy Ő képzelte, úgy, ahogy Ő álmolta:

Ringó buzatáblák, mámorító illatu narancserdők a régi mocsarak helyén, dusgyümölcsű olajfa által porhanyóssá tett sziklás talaj, csön-des, boldog falvak, pompás városok, hatalmas kikötők, mint valami tündéralomban. Egy ősu embertípus, az egyenes nézésű zsidók kezemunkája a varázslat s egy „Új Társaság“ irányítja a földkerekség e kis zugának sorsát, hol örök otthonra talál a béke, hol sarlóvá kovácsolják a kardot s nem tanulnak többé háborut.

Nem álom ez többé! Az álom teljesülöben van!

S mi, husos fazekak rabszolgáinak fiai, kiknek apái riadozva mérlegelték a sziklát, a mocsarat, vad beduinok gonosz indulatát és millió más akadályt, az álom teljesülésekor, ime, rajongó szívvel hódolunk Élőte, aki megtanított bennünket látni, ki megtanított bennünket hinni — magunkban.

Nem azért teljesült az álom, mert mi úgy akartuk. Ő, ez volt az ő élete egyetlen tévedése! Az álom teljesült, jöhet a zsidó nép nem akarta. Mert a zsidó nép sokkal súlyosabb rabszolgaság jármát nyögi ma, mint egykor, a régi Micrájimbán. Új, kegyetlenebb Fáraó támadott a kétezeréves rabszolgasors folyamán kialakult gettó-zsidó mentalitásában. Ez a csökönyös kényur tart bennünket vissza a keserű elnyomatásban s ezt a kényurat érik most egymásután a Gondviselés tizscapásai.

El fog jönni a nap, mikor ebből a szolgáltságból is kiszabadulunk.

És akkor diadalmenetben fogjuk magunkkal vinni annak csontjait, aki mindezt ezelőtt régen megálmodta és aki szívét áldozta rá, hogy mi is álmodni tudjunk.

Önpostafiók

Pop 10.

az Új Kelet minden előfizetője és portot megrendeli:

ett nemese-könyv)

en (Regény)

sors (Amatör regény)

yfelv. dráma)

elt kiegyene-ny)

felv. dráma)

utja. (Ta-

atörpeldány.

y)

öt száz lejért (és nek és olvasóinknak ott vagy utóvétel)

az Új Kelet minden előfizetője és portot megrendeli:

ett nemese-könyv)

nce. (Kötve)

sors. (3 kö-)

rei. (Bibliai)

akar lenni. un)

iai regény)

e. (Tanulm.)

szentföldön.

omszáz lejért (és nek és olvasóinknak ott vagy utóvétel).

ap ingyen az és olvasója, aki az rendeli:

könyvek):

ntföldön.

azon.

lejért (és portó) inknak a pénz utánvétel.

nyen az Új ja, aki az alábbi í:

lmányok):

rdély-

as.

onizmus.

et köve-

ejért (és portó) inknak a pénz utánvétel.

ozatainkat!

életben!

10. Sürgőncím:

Telefon 2-86

Oradea-Mare

Piata Unirei

2.

Egy husz év előtti nekrológ

Irtá Max Nordau

Megjelent a párisi „L'Echo Sioniste“
1904. júliusi számában.

Nyolc nap telt el már azóta, hogy rámszakadt a borzasztó hír és még mindig nem tudok felocsudni e bunkócsapástól, még egészen kábult vagyok, kínos erőfeszítést kell kifejtenem, hogy megjeleníthessem magam előtt a tényt, hogy Herzl Tivadar meghalt.

Hogyan! Ó, a nagy, az erős, az étellel telített, az eszmékben kimeríthetetlen, az eszközökben dúslakadó, ő, ki tíz évvel fiatalabb volt mint én, előttem távozott! És én siratom őt! És nekem kell róla nekrológot írnom! Ez mégis elviselhetetlenül igazságtalan! Ez égbekiáltó képtelenség!

Minden oldalról kérnek, hogy beszéljek róla, mert tudják, hogy mélyszéles baráti szeretet fűzött hozzá, mely egyenlő mértékben volt szellemben és szívből gyökerező barátság. Mindeddig haraggal utasítottam vissza e kéréseket. Undorodom attól, hogy kirakatba tegyem magam. Nem akarok nyilvánosan zokogni. S midőn ma az „Echo Sioniste“-tal először kivételt teszek, ez csak azért van, mert legközelebbi barátaimhoz fordulok. Mi félszavakkal is megértjük egymást. Itt nem kívánják tőlem, hogy midőn Herzlről írok, irodalmat csináljak. Képtelen lennék rá. Csak panaszok törnek elő belőlem s nem tudnék most azok művészi rendezésén fáradozni.

És ha engedem, hogy tollam fájdalom ösztönét kövesse, még akkor is szégyenérzet tölt el amiatt, hogy egy bizonyos mértékben mégis kitártam legbensőbb érzelmi valómat és Herzl halálát egy cikk tárgyává tettem.

***

A zsidó nép tömegeiben felrévlik a homályos sejtelem, hogy e férfi halála nemzeti szerencsétlenség.

Amde az egyszerű lelkek még távolról sem tudnak maguknak számot adni ennek az őket és valamennyiünket ért szerencsétlenségnek horderejéről.

Amíg Herzl itt volt, élt, cselekedett, a helyzet valamennyi követelményének megfelelt, minden kényszerűségnek eleget tett, minden ellenségnek kitártta mellét, ezt egészen természetesen találták, mintha ennek így kellene lenni, mintha nem is lehetne másképp.

Most azonban, hogy eltűnt, most ez a szörnyű űr, melyet maga után hagyott, pótlásának lehetetlensége fokozatosan meg fogják értetni a zsidó néppel Herzl jelentőségét és lehetővé teszik számukra, hogy az őket ért veszteség nagyságát belássák.

Egyszer, ebédnél ülve, Marmorek Sándor barátunk jelenlétében így szóltam Herzlhez: „Ha hive volnék és misztikusan fejezném ki magam, ezt mondanám, hogy az Ön megjelenése a zsidó nép történetének legválságosabb pillanatában a gondviselés rendelése volt. *Abban az aggasztó pillanatban szükség volt egy férfitúra s akkor felállott Ön, hogy visszajárja a kétségbeesők reményességét és jövőről kezdesdjen az ernyedtek előtt.*“

Szerénységében, mely oly őszinte, oly természetes volt, elpirult és csaknem bosszankodott. „Ugyan kérem, — válaszolta — ugyan kérem, hogy beszélhet így Ön, aki ismeri a szavak értékét! Nincsen semmi egyedülálló, semmi kivételes az én esetemben. Ha én eltűnnék, a zsidó nép száz és ezer ember között választhatna és azok ugyanattól a ponttól kezdve fogják továbbfolytatni művemet, amelynél azt én abban hagytam.“

Nem akartam folytatni ezt az általam észlelnek tartott feltevésről szóló beszélgetést. De tagadólag ráztam fejemet és ugyanígy tett Marmorek Sándor is.

Az, amit akkor nem akartam lehetségesnek tartani, most mégis bekövetkezett: Herzl eltávozott. És látni fogják, és máris látják, hogy mennyire igazam volt.

Nem ajánlkozok őt pótolni sem száz, sem ezer férfiu. *Egyetlen volt.*

***

Nem is annyira külön-külön tette őt azzá számos tulajdonsága, mint inkább azok csúdlatos egyesülése egyetlen férfiuában.

Nagytehetségű író volt és ha koncentrálna volna magát, ha teljesen művészetének élhetett volna, igen sokra vitte volna a német iroda-

lomban. Első helyre kerülhetett volna. De nem tudom, hogy vajon korszakának első írója lett volna-e.

Kitűnő szónok volt: nyugodt, szellemes, egyszerű, mértékletes és mindig izléses. A kifogástalan elegancia egy nemével rendelkezett, még rögtönzések alkalmával is. Lélekjelenléte sohasem hagyta cserben. Tökéletesen ur volt önmaga fölött és már ezért urra tudott lenni a legzigatottabb gyűlések, a legszenvedélyesebb viták fölött is. De nem bízott önmagában és ezért rögtönzések helyett jobban szerette írásban előkészíteni beszédeit, melyeket felolvasott, ami természetesen némileg csökkentette azok közvetlen sikerét és okos, mérsékelt, meggyőző szava ritkán birt azzal a hatalmas fuvalommal, mely magával ragadja és mámorossá teszi még a ketkedőt is.

Termékeny, teremtő fantáziája volt, mely minden nehézség számára tudott egy megoldást és csodaszép képekkel varázsolta elő. De minden képzelőtehetsége mellett sem emelkedett Georges Eliot fölé, kinek „Daniel Deronda“-ját sokan előnyben részesítik az „Altneuland“-dal szemben.

Éles gyakorlati értelmességgel bírt, mit bebizonyított a cionista mozgalom, a kongresszusok, a zsidó gyarmatbank és a nemzeti alap megszervezésével. De ebben a tekintetben is vele egyenraguaknak tekinthetik magukat a nagy zsidó pénzügyi emberek, gyáriparosok, kereskedők, igazgatók.

Kevésbé költő, mint Heine Henrik, gyöngébb szónok, mint Disraeli, kevésbé dus fantáziája, mint a keresztény Georges Eliot, kisebb adminisztrátor, mint báró Hirsch, mégis nagyobb volt, mint ezek mindegyike, mert ő egyszemélyben volt mindez. És volt még valami más is. Az *agya Nyugateurópa legfejlettebb kulturájával táplálkozott és ékesítette magát és a szíve egyenlő ütemben vert a hagyományokhoz legjobban ragaszkodó keleteurópai zsidók szívével. A legmerészebb költői koncepciók szolgálatába állította az államférfiu okosan átgondolt, hűvösen számító modorát.* És, hogy semmit se hallgassak el: külsejét és ama sok apró személyi jelleget illetőleg is a sors kegyeltje volt, melyek az emberekkel való érintkezésben oly nagy jelentőséggel bírnak. Szép volt, nagy és megtermett, szép, nemes gondolkodó homloka volt, fekete szeme, melynek pillantása uralkodni tudott, elbűvölő mosolya és meleg, érces, messzeható hangja. Jó-módban született és jó-módban nőtt fel és veleszületett büszkesége soha sem ismerte a szegénység megalázásait. A szeme megszokta, hogy a másoknak egészen a szeme közé nézzen, akár császár, akár király, akár a pápa lett legyen az a másik. Az anyagi függetlenség kifeszítette derekát, mely sohasem tanult meg alázatosan meghajolni.

A zsidó népből sok tehetség került ki; de ezek önzők, vagy töredékes tehetségek voltak. Volt egy Heine Henrikünk, de ő a szerelmet, a Rajnát és a kevelári bucsujárást énekelte meg; volt egy Jehuda Halévynk, ám az ő zsidó sóvárgása a harmónikus lírában merült ki; egy D'Israelink, de ő a brit imperializmust teremtette meg; egy Manasse ben Israelünk, kinek ideálja nem terjedt tovább amaz engedélynél, mely megnyitotta a zsidók előtt Angliát; egy Simsonunk, egy „született elnökünk“, ki azonban kitért, hogy Németország gyűlésein elnökölhessen; egy Mendelsohnunk, ki a nyugati civilizáció apostola volt, de az ő tana a zsidó hagyományok megvetése volt. *És kétezer év után először került ki a zsidók köréből egy olyan férfi, ki csodálatraméltóan európai és egyben lelkes zsidó is volt, akinek lelkében a haladás legradikálisabb ideáljai éltek és egyben kiváló történelmi érzeke volt, ki a zsidóügy költője és államféfia, elnök, szónok, szervező, álmodozó és tettek embere volt.* Óvatos volt, ahol lehetett, bátor, ahol bátorságra volt szükség, minden áldozatra, még a mártírságra is kész, amennyiben a saját személyéről volt szó, de elnéző, kifogyhatatlan türelmet tanúsító másokkal szemben; büszke, nemeslelkű, méltóságteljes és mégis szerény, testvéries a legegyszerűbbekkel, legjelentéktelenebbekkel szemben.

Ez a férfi Herzl Tivadar volt és alig negyvenéves volt, midőn elvesztettük őt.

***

Mi tudjuk, mi ölte meg őt. Ne beszéljünk róla. Nem akarok keserű lenni. Haragom ne szegődjön gyászom mellé. Magam körül ilyen mormogásokat hallok: „A nyilvánosság emberének vastag bőre kell hogy legyen. Vértzeve kell lennie támadások és rágalmak ellen.“

Szerencsétlenek! *Hát azt hiszitek, hogy Herzl, ha érzékellen lett volna, érezte volna-e annyira a zsidó szenvedéseket, hogy oda lett nyugalma, otthagya kecségetően rámosolygó írói pályáját, hogy ehelyett a harcoló cionizmus izzó kohójába vesse magát?* Ritka érzékenysége tette őt a cionizmus alapítójává és vezérévé, de egyben kegyetlenül érezte is vele mindazon sebeket, melyeket brutális és álnok ellenségei ütöttek rajta. Végül pedig összevazta szegény elgyötört szívét.

***

És a jövő? Fentartom összes reményeim, de ebben a pillanatban még ne kérdezősködjetek tőlem a jövő felől; nem láthatom tisztán a könnyeimtől.

Egy zsidó zarándokhely

(Herzl Tivadar sirja Döblingben.)

Irtá: Grob József

Bécs, július hó. Miként a villámcsapás a derülégből, úgy hatott minden világrész zsidójára 1904 nyarán a hír: Herzl dr. halott. Közélről, távolról szalak és ezek jöttek el a nagy vezér ravatalához. Sokan eladták utolsó holmijukat, csakhogy halott prófétájukhoz siethessenek és amidőn az 1904 év nyarának forró napsütésében hihozták a nagy halott koporsóját, aki alig 44 éves korában örökre lehunyt mélytűzű, sóvárgó szemeit, olyan zokogás hangzott fel, amelynél megrendítőbb aligha lehetett hallani. Hosszu kaftános, nagyszakállú vénék úgy sirtak, mint kis gyermekek. A halotti menet, amely a halottas háztól a döblingi temetőbe indult, egyike volt a leghosszabbaknak, amelyet valaha is láttam. A legtöbb résztvevő Keletről sietett ide, szegény és nyomorúságos zsidó típusok, akik a legnagyobb áldozatok árán jöttek el, hogy Herzl dr.-nak, az ő prófétájuknak megadják a végtiszteséget és hogy vele együtt a döblingi sirhantok alá temessék utolsó reményességüket.

És azóta Herzl sirja Bécsben, a döblingi temetőben, zsidó zarándokhelyé vált. Nincs az a zsidó sir a széles világon, amelynek annyi látogatója lenne, mint a döblingi zsidó sirnak. Nemcsak Herzl halálának évfordulóján, Tamusz 20-ikán, hanem minden évszakban és a nap minden részében vannak látogatói, akik néma kétségbeeséssel ülnek Herzl sirjának kökerítésén és forró könnyeikkel öntözik a hideg márványt. Nagyobb részt szegény, a hazájukból elűzött keleti zsidók, akikkel kegyetlen játékok üz a sors és akik gondterhesen zarándokolnak a bécsi villanegyedbe, hogy elsihassák könnyeiket a döblingi „siralomfalnál“, ahogyan Herzl sirját nevezik a jeruzsálemi templom megmaradt falához hasonlóan.

Különösen a súlyos háborus években, amidőn Bécsét egész tömeg hazátlan menekült özönlötte el, különösen ez években volt rengeteg látogatója Herzl sirjának.

Egyszer 1917-ben egy barátomat akartam felkeresni Döblingben, hideg téli nap volt, egy nagy csoport zsidó menekülttel találkoztam, akik Herzl sirjához mentek. Hozzájuk csatlakoztam és a kérdésemre, mi viszi őket a nagy hidegben és a kérészemre, mi viszi őket a nagy hidegben Herzl sirjához, azt felelték: „Imádkozni akarunk a szent doktorhoz, ha már nem adatott meg neki, hogy visszavezessen bennünket a szentföldre, a mi régi hazánkba, úgy kérje legalább az Örökkévalót és eszközölje ki, hogy visszaterhessünk a mi szegény Galiciánkba...“

Sokan vannak, akik minden sorscsapásnál, minden szerencsétlenségben felkeresik Herzl sirját, abban a biztos tudatban, hogy a jó doktor segíthet rajtuk. Egy orvos barátom a következőt mondotta nekem el: Egy szegény zsidó elhozta egyetlen súlyos beteg leányát Litvániából Bécsbe. A leányt rögtön meg kellett operálni. Amidőn közölték ezt a szerencsétlen apával, kétségbeesetten könnyes szemmel kérte az orvost, hogy várjanak még néhány órát az operációval, előbb ki akar menni Döblingbe, hogy Herzl sirján imádkozzon. Sikertült a leány életét megmenteni és az apa hálatelt szívvel ment ki ismét Herzl sirjához imádkozni. Az utóbbi időben, a fiatal cionista munkások, — a chalucok — soha sem mulasztják el, hogy Palesztinába utazásuk előtt fel ne keressék a döblingi temetőt, hogy bucsút vegyenek halott vezérüktől.

„Ha egykor visszamentek a hazába, vigyétek magatokkal csontjaimat Palesztinába!“

Ezek voltak utolsó szavai halotti ágyán. Az ég tuája meddig tarthat, hány év mulhat el, míg a politikai cionizmus megalapítójának kívánsága egészében beteljesedik, de azokban a

napokban, amidőn a döblingi halottnak tetemét kiássák, hogy vágyainak országába vigyék, elveszti Bécs és vele az egész nyugati világrész legérdekesebb zsidó zarándok helyét.

Az emberiség nemzete

Irtó Salamon László

Becsületes, nyílt vallomással kell kezdenem: harmincadik életévemig nemcsak nem éreztem semmi közösséget a cionista-mozgalommal, de nem is nagyon ismertem, nem is tartottam komoly mozgalomnak. Életkörülményeim, nevelésem azt a felfogást érlelték meg bennem, hogy a zsidóság csak mint *kultúra* eleven valóság, mint történelmi bizonyosság az emberiség szellemi elhivatottsága mellett; egyébként pedig úgy fogtam föl a zsidóságot, mint a magyar, német, francia, stb. nemzettesteknek szervez részét, — tehát egészen „asszimiláns-módrá”. Renan olvasásakor ébredtem először tudatára annak, hogy az a nép, mely a keresztény kultúra alapjait adta a világnak, nem foglalja el méltó helyét a mai emberiség sorában, — hogy népi és kulturai felszivódása az európai nemzettestekbe nemcsak önmagának nagy vesztesége, de az egész kulturemberiségnek.

A magyarországi, németországi, ausztriai antiszemita mozgalmak barbár kitérésai voltak először reám erősen átalakító hatással; ezek a mozgalmak győztek meg először arról, hogy az asszimiláció nem megoldás a zsidóság végleges történelmi elhelyezkedése szempontjából, — mert a befogadó népek fejlődése — talán angolt kivéve — még nem jutott el arra a fokra, hogy a zsidóságban megértse, meglássa azt a hatalmas értéket, melyet csak az emberiség legjobbjai láttak meg benne: képességét arra, hogy a világ, a szociális kiegyenlítődés szempontjait ne kicsinyes, partikuláris érdekek szögéből nézze, hanem az *egyetemeség* irányában.

A vád, melyet a zsidóság ellen hangoztatnak a „felvilágosult” butaság és korlátoltság vezérei, immár nem vallási. A vád ellene az, hogy egyrészt gazdasági hegemoniát gyakorol a kizsákmányolt keresztény népek felett, másrészt pedig az internacionális forradalmi métegy terjesztője az egész világon. Ami annyit jelent, hogy a keresztény népek tömegei, illetőleg ezeknek a tömegeknek vezérei nem kérnek a zsidó lélek legszentebb megnyilvánulásából, nem kérnek a szociális megváltást és kulturai fejlődést sürgető zsidóság közreműködéséből. Ugy vélik, hogy a forradalmak bacillusainak továbbterjedését végleg sikerülni fog a zsidóság lebunkózásával megakadályozni. És hiszik is ezt, mert hiszen a gondolkodás nem a fajgyűlölet tulajdonsága és az antiszemitizmus korifeusai nem állanak semmilyen filozófiai alapon; legfeljebb annyi bölcsességgel rendelkeznek, hogy tudják: az erőszak hatalmasabb a gondolatnál.

Herzl Tivadar volt az, aki élesszemével, zseniális előrelátásával rámutatott arra, hogy az antiszemitizmus az emberi butaság tulsúlyának gyakorlati érvényesülése, a tömegek örök tiltakozása az ellen, hogy megváltsák őket.

Szentül hiszem, hogy Herzl Tivadar, mikor a cionizmus eszmei és gyakorlati eszmemenetét lefektette, nem egy új nacionalizmus alapköveit akarta lerakni, hanem a zsidóságot egy olyan hatalmas tűző fókuszba akarta összetömöríteni, ahonnan e nép nagyszerű szellemi, erkölcsi hatóereje egységesen, zavartalanul, az egyetemes emberi szeretet melegét árasztva sugározhat ki. És ebben van a cionizmus világlejtősége, melyet hiába veszünk tagadásba: tagadásunk a legsúlyosabb igenlenség lesz. Azt hiszem, tőlem áll legtávolabb, hogy a fajelméletet tudományos és kulturai szempontból tulságosan komolyan vegyem. De azt hiszem, — éppen a Herzl cionizmusától áll legtávolabb, hogy a zsidóság népi ujjátamadásának szükségét konok fajelmélettel igyekezzék alátámasztani. Nem: Herzl ragyogó európaisága, melyet csak temperamentumban festett alá a zsidó vérség tompán izzó tüze, nem egy agresszív zsidó nacionalizmus revellációja.

A herzli elmélet a zsidó messianizmus világhivatását körülbástyázó eszmei erő, melynek gyakorlati lehetőségei a mai és mindenkorai európai konstelláció viszonyaiban épügy benngyökereznek, mint a zsidó tehetség, a zsidó nagyot-akarási, a zsidó hitszomszúság alkotó lehetőségeiben. Kétségtelen, hogy Herzl elgon-

dolásaiban sok a kimondottan zsidóságot jellemző optimizmus, de hiszen volt-e valaha eszme, mely a gyakorlatban száz százaiékban megvalósult? Ami Herzl nacionalizmusát lényegesen megkülönbözteti a többi európai népek nacionalizmusától, azaz, hogy míg az európai népek nacionalizmusa retrográd természetű, addig a cionizmus nemzeti irányzata a legnemesebben progresszív, haladó, fejlődés-képes. Mert nem *elzárkózást* hirdet, hanem *elkeneközleg*: mindennek, ami kultúra, szociális fejlődés, anyagi haladás, társadalmi igazságosság, foglalata akar lenni. A zsidó nemzeti ujjátadás nem egy önmagáért való nemzeti ébredés görögötüzét akarja megcsillogatni az ámuló világ szemei előtt, hanem szuverén lehetőséget akar biztosítani annak a — szerintem — legzsidóbb, legeszményibb és minden intellektuel előtt szent eszménynek, hogy a regenerált zsidó állam zsidó népe az *emberiség nemzete* legyen. Herzl isteni elfogulatlansággal állapítja meg egy helyen, hogy a zsidó is olyan ember, mint a többi, se nem jobb, se nem rosszabb. Én ezen is tulmegyek és azt mondom, hogy a cionizmusnak kell megvalósítani azt az eszményi embertípust, mely minden körülmények között emberebb ember akar és tud lenni az átlagos embernél. És úgy érzem, hogy ennek az embertípusnak kitermelése a cionizmus legigazabb, legnagyobb hivatása. Azt hiszem, egyetlen nép nincs — szenvedéseinek nagyságát, szellemi kulturájának mélységét tekintve — inkább predesztinálva arra, hogy kemény önnevelés, a szociális lelkiismeret lángjának örök fénye mellett megszüntesse a népi egyedek jellemében azokat a tulajdonságokat, melyek a finomodott, kulturailag magasán álló zsidó férfi szemében olyannyira visszataszítók: a babonák, a faji önzés és a gettó által fejlesztett tultengő merkantilista életfelfogás uralmát.

A hiedelmek alól felszabadult, a Jobb felé törekvő, egyetemes emberi eszmények gyűjtőmedencéje legyen Palesztina, mert a zsidóság történelmi hivatása, népi jelleme, igenis mindig e körül az eszmény körül jegecedett ki; a zsidóság volt az, mely a lelkiismereti szabadság kincsét ajándékozta az emberiségnek. Ezeket az eszményeket annál is inkább könnyebben valósíthatja meg a regenerálódó zsidó népiség, mert az ujjátamadt Palesztinában a szellemi és anyagi differenciálódásnak hihetetlen perspektívája nyílik meg általa, hogy a diaszpórából visszatérő zsidó népalakulatok magukkal hozzák mindazokat a le nem becsülhető kulturértékeket, melyeket a befogadó népek kulturáinak kincseskamrájából tettek magukévá. Én nem ismerem a zsidó állam ujjátamasztásának anyagi lehetőségeit, de nem is tartom fontosnak, hogy ennek alapján értékelje bárki a cionizmus jelentőségét.

A gettó-mentalitás lefokozásával, a zsidó hősiség ébresztésével, a nyugati kultúra hatalmas értékeinek magábaolvasztásával, a haladás oldalán való felvonulásával a cionizmus máris olyan értékeket termelt, annyira hozzájárult a gerinces, bár nem agresszív, önfeláldozásra hajlamos, bár nem politikátlan zsidó típus kitermeléséhez, hogy gyakorlati eredményül és erkölcsi regenerálódásul már ezt is jelentékeny eredménynek lehet tekinteni. A zsidó nemzeti eszme nem *tagadása* tehát az *árja, a mongol, vagy egyéb faji, illetve nemzeti eszményeknek*; a zsidó nemzeti eszme: olvasztó tűz, melyben minden kulturák és minden népi erő aranyérce olvad fel, hogy megfürödjön a zsidó-mentalitás szintetikus mélységeiben, visszaáramoljon az emberiség zsidobongó szellemi és anyagi árájába.

Hogy ezt a folyamatot csak hatalmi eszközzel tudja biztosítani a zsidóság, hogy nemzeti, vagy ami ezzel egyenlő: emberi pozícióját, történelmi és világfelfogásának zavartalan sugárzását csak nemzeti regenerálódással, a mai zsarnoki államrendszer csöppet sem eszményi strukturájának saját magára való alkalmazásával tudja elérni — ez nem a zsidóság büne, hanem a butáké, akik nem tudják elviselni, hogy a zsidóság szívének, agyának, munkájának leg-

javát neki ajándékozta. Én nem faji türelmetlenséget, hanem a butaság uralmát látom az antiszemitizmusban. Én meghajlok az árjatehetség, a keresztény kultúra, a magyar, német, angol, francia nemzeti nagyság előtt, megáldom a német, francia, angol jóságra és szépségre törekvők tábortát, mert testvéreim ők, mint testvérem — az emberiség.

De a gyűlölet örök csöcseléke, bár tulsúlyban van a világon, mégsem az emberiséghez tartozó komplexum. Azonban — erő, mely elől ki kell térnie a zsidóságnak, ha az emberiség iránti kötelességeit teljesíteni akarja. Ennek ismerése Herzl Tivadar érdeme, oly érdem, mely a korok legvégső határáig fennen fog ragyogni az emberiség talán egyszer mégis felderengő egén!

Herzl lapot indít

Irtó Fischer Ernő

1897 május 22-én dr. Theodor Herzlnek, a közkezdvelt bécsi hírlapírónak a lakásán öten szorongtak, nem a szűk helytől, hanem az izgatottságtól: a házigazda, Kellner Leo tanár, dr. Schnirer, dr. S. R. Landau és H. York-Steiner.

A szót Herzl vezette:

„Urak, Sebuóthra a lapunk első száma már meg kell hogy jelenjék! A „Protestrabbinerek” kezdenek kellemetlenkedni. Még ha igaz is, hogy a mi ügyünk a jobbik, de igaz az is, hogy nekik meg több a lapjuk. És aztán az összes lapok akármikor elzárhatják hasábjaitak előlünk. A kongresszus nemsokára meglesz (az első baseli kongresszus előtt állottak akkor) és lapunk még nincs. De Sebuóthra már lesz!”

„De hogy lehet két hét alatt lapot indítani?!”

„Két hét nagy idő! És most gyorsan megbeszélni, mi legyen a lap címe, milyen legyen a külseje és a tartalma. Nekem csak két kívánságom van: az egyik az, hogy a lap fedele sárga legyen, emlékéül annak a sárga foltnak, amelyet szegényünkre viseltettek velünk és amelynek mi tisztességet fogunk hozni. A másik kívánságom az, hogy a címben a „Welt” (világ) szó szerepeljen. Egyébként javasolom, hogy a technikai dolgokkal, úgymint a nyomdai, kiadóhivatali felügyelettel és a cím végleges megválasztásával York-Steinert bízzuk meg és utasítsuk őt, hogy holnap részletes jelentését megtegye.”

Nem volt mit mondani, mit ellenevetni, itt csak szeretetteljes tisztelettel lehetett engedelmkedni.

Az urak eltávoztak és másnap ugyanabban az időben találkoztak megint, ugyancsak Herzl lakásán.

York-Steiner bemutatta cimtervezetét: A lap címe „Die Welt”, tehát mögén Dáviddal a két szó közt és a mögén Dávid belsejében Eric Jiszráél apró térképpel. Bejelentette, hogy a lapot az a nyomdávállalat fogja nyomni, amelynek ő igazgatója és hogy az első szám 5000 példányban fog megjelenni, szerkesztőségi irodahelyiség pedig az ő lakása lesz.

És a tizenkét nap alatt, amely még a lap megjelenéséig el kellett hogy teljék, Herzl dolgozott...

De azt mi nem tudjuk, mi volt az, amikor Herzl dolgozott! Mikor a többiek fáradtan vándorogtak ebédhez vagy vacsorához, ő még ott ült és csiszolta, korrigálta az egyes cikkeket. Ő írta meg a lap programját, ő írta meg a vezércikket a kongresszusról, ő írta meg a leveleket, hogy munkatársakat szerezzen, ő olvasta át a kéziratokat, a tördelőt ellenőrizte és — még mindig nem hanyagolta el kötelességét a „Neue Freie Presse” tárcarovatával szemben!

Nehéz volt Herzlrel együtt dolgozni: nem hogy türelmetlen lett volna, de mindent maga akart csinálni. A mások tanácsát meghallgatta, sőt sajnós, gyakran igen hamar fogadta meg, de ha megfogadta, akkor a javaslat szervezőjét félretolta, a kivitelt nem bízta másra.

Igy fáradt Herzl és ezért fáradt ki Herzl!

És még az anyagiak terén mit nem tett meg ezért a lapért, amelyet legkedvesebb gyermekeinek nevezett: magas tiszteletdíjakat fizetett, pénz nélkül küldte a lapot szerte a világba, csak hogy terjedjen.

York-Steiner mondta Herzl sirjánál: „Nem ismertem férfit, akinek a lényétől a haszonlesés oly távol állott volna, mint tőle. Nem hallottam még oly gazdag emberről, aki oly nyu-

godtan, oly magától értetődően, annyira szó és mozdulat nélkül adta volna oda egész vagyonát a közjónak. És sem Előtte, sem Utána nem ismertem oly lovagias, önérzetes férfit, mert ami áldozat neki magától értetődő volt, azt ő mástól nem akarta elfogadni. . . ."

Junius 3-án Herzl bevitte a nyomdába David Wolfsohn-t, a cionista szervezet későbbi elnökét, hogy együtt lássák, hogy hagyja el a sajtót a „Welt“ legelső száma. Leirhatatlan óvatossággal és gyöngédséggel vette kezébe a még gyűretlen friss lapot, a fejére ráírta ceruzával: „Frisch aus der Presse“ és ragyogó szemmel átnyújtotta Wolfsohnak. Oh, az a ragyogó Herzl-szem! Ebben tükrözőtt vissza Herzl zse-

niálítása, ebben látszott a győző büszkesége, aki kemény munka árán diadalmaskodott. Így nézett az első kongresszus végén, így, amidőn a Zsidó Gyarmatosító Bank helyiségét megnyitotta a forgalomnak. Mert Herzl a diadalát mindig csak a szemével hirdette, de sok a szájával.

És aztán elővette a második példányt és igen ragyogó szemmel kezdte az ő írta programot olvasni. És a nyomdagépek zakatolásán átdübörgött Herzl hangja:

„Hetilapunk zsidólap. Ezt a szót választjuk, amely szidalom akar lenni, de amelyet mi a tisztesség szavává fogunk tenni. . . .“

Ut a pozitív zsidóság felé

Irta Jámber Ferenc

A föld megálmódójának husz esztendő sírja mellett kegyelettel hajtják meg a fejüket az újra-éledt nép későn megtért, de meggyógyult fiai is. Mert aki a földet álmódta meg, az látta elsőknek a gyógyulás útját és amikor a későn megtértek, a szörnyű ellentmondások kétségbeejtő és támasz nélküli labirintusából kimenekülve, először vetik meg lábukat az egyetlen biztos ponton a zsidó föld eszméjén, akkor első gondolatuk csak annak szólhat, aki lábuk alá kerítette a konstruktív és célban végződő zsidó élet kiinduló pontját.

Mielőtt még a föld gondolata megszületett volna, értelmetlenül zavart volt a zsidó élet. A gettó kínai falán türelmetlenül dörömbölt a rohanó eszmékkel terhes élet és az évezredek hagyományok mohájától védett kapuk engedelmesen tárultak szíjjel az idő hívó szavára. A világossághoz nem szokott szemeket elkápráztattá, a valójában csak most megismert idő arcának idegen és titokzatos fénye és a görnyedt hátúak gyöttrő szomjusággal habzsolták magukba a chukkát hagogim-ot, — az idegen szokásokat — mert testüket és lelküket véresre marta már a sárga folt és nagyon kívántak már mindenkiel hasonlatos, egyforma ember lenni.

Akkoriban volt, hogy az öntudra ébredt polgárok nyugaton és keleten is, diadalmasan rázták le magukról a jobbágyuralom előítéletes bilincseit és a szabadság, egyenlőség és testvériség tobzódo mámorában és csapongó szeretetéből kijutott az üldözött népeknek is. Európa felszabadult tömegei, a csak most kivívott szabadság féktelen örömeiben egy pillanatra magukhoz ölelték a zsidóságot is, amelynek fiai csodálatos gyorsan igyekeztek mindenben hasonlatossá lenni a néphez, amellyel egyazon földrajzi határok között éltek.

Az európai népek liberális mámorára sokkal hamarabb lehiggadt, mielőtt még maga a zsidóság rájött volna, hogy nem jó az az út, amelyet választott. A gettó-zsidót időtlen időken keresztül a Tan tartotta lelkiégysúlyba, az asszimilációra lépett zsidó a chukkát hagogim-ot egyikéhez igyekezett tapasztani a lelkét. De chukkát hagogim abból a talajból fakadt ki, amelynek rögeihez nem volt hozzákötve a zsidó és ezért látszott kilátástalanná a vele való teljes egybeolvadás. Mégis a kísérlet első fokán, az első generációnál sikerült is. Az embernyi-emberré levésnek, a sárga folt elfelejtésének gyöttrő szomjusága lelohadt és az efeletti hatalmas öröm narkozisa elegendő volt a megkezdett út könyörtelen tovább folytatásához.

Két súlyos logikai tévedésével nem számolt ez a fentartás nélküli asszimiláció. Az egyik, hogy a gazdanép, amint az első mámor lelohadt, idegennek tekintette a zsidót a testében, a másik, hogy a zsidóság talajtalansága miatt sohasem válhatott eleven valósággá ez a kapocs, bármennyire is kínos verejtékekkel törölgette le népi jellegzetességeit az az asszimiláns zsidó a saját magából kitermelt értékeiről.

Ez a két logikai tévedés sodorta a második és harmadik generációt a negatív zsidóság útjára, amelyben az önmaga életterejének megtagadása volt az irányvonal.

Aki zsidó rádöbbsent a teljes egybeolvadás irreális nehézségére, kétségbeesésében egyre messzibbre igyekezett kilendíteni magát saját népének közösségéből, hogy így egyengesse az abszolút asszimiláció útját. Ahogy elszakadt a gyökerétől, egyre kétségbeesettebben igyekezett hozzáforni a gazdanemzet valamelyik eszmeáramlatához. De a sanda szemek, akik ezt a felkínálkozást gyanusan figyelték és az önmaga talajtalansága zavarttá tették és megfosztották tájékozásra képes egyensúlyától. És

megkezdődött a negatív zsidó élet, a furcsa és suta táncolás a végeken. Az a külső szolidaritás, amellyel a kívül állók kárlehetetlen egységbe szorították a zsidó népet minden szerzte kalandozó fiát, első reakcióként az önmaga összes adottságainak leküzdésére ösztökölte az asszimiláns zsidót.

Kínos, nehéz és gyötrelmes volt az önmegtagadásnak ez az útja. Egy szerteszórodott nép, amely nem abból a talajból sarjadt ki, amelyen élt és amelyet a különböző asszimilációk ellenére is népi egységben tartott meg a belső kohézió és a külső nyomás évtizedeken keresztül élte ezt a negatív életet, amelyben az összes energiáknak a fele, saját népiségéből fakadó teremtő erő leküzdésére fecsérlődött el, a másik fele az egyre kilátástalanabbá váló teljes áthasonulás küzdelmében örlődött fel.

Minden göröcsös igyekezet és minden látszólagos győzelem ellenére is csak félig sikerült ez az áthasonulás. És, aki ezzel a féleredménnyel nem érte be, annak csüggedten hullt le a meddő küzdelemben kifáradt karja, urrá lett rajta a szkepszis és az inaktív lett ember elvi nihilizmusával adta fel a további harcot. Ha van destruktív hajlandóság a ma élő zsidó nép egyes képviselőiben, ugy

Herzl a jesiván

Irta Szabó Imre

Ez akkor volt, amikor Herzl Tivadart körül-szisztegték a bécsi és berlini zsur-zsidók, amikor taláros-tógás urak szószékéről és kenetes újságcikkekben tépdesték és újságírók nagy-képu epéskedésekkel viccelődtek fölötté és le-sajnálták szörnyen, hogy szegény, egy fantom kedvéért elhanyagolja a nem éppen rosszul jövedelmező cikk és tárcairó-ipart.

Ebbe a gyűlölködő és lelicsinylő koncertbe brácsásnak állott be a hivatalos pozsonyi zsidóság. Legalább is mi, akik közel állottunk hozzá, ilyennek hallottuk: bosszus, haragos, öblös hang volt, ami sokszor fenyegetővé dagadt és megfélemlítette a böchereket.

A „Welt“ volt a cionisták hivatalos lapja, sárga borítékkal. Vigyázni kellett, hogy más sárgaborítékos nyomtatványt se lássanak az embernél, mert akkor felcalták a ros jesivához, Léb Grosz bátyánkhöz, aki nem ismert tréfát. Jelentette volna az esetét a főrabbinak, a főrabbi érdeklődött volna a jelölt után. Olyan megtiszteltetés, ami csak a Talmudhoz értők kiválóságainak jut és olyanoknak, akik a „gonosz-ság kovászát erjesztik“.

A gonosz-ság kovászát erjesztette mégis egy fiu, bizonyos Bondy József nevű.

Már abban volt valami rendkívüli, ahogy felkerült a jesivára. Apja modern, de „tórával teleitatott“ embernek nevelte. Nap-nap után órákon át kellett talmudot tanulnia akkor is, amikor Miskolcon a gimnáziumba járt, de Pozsonyba csak akkor jött, amikor apja elvesztette a mádi telkeket és miután újra került a kis kastély, amit ő maga építtetett, kis zsinagógájával, levegős, díszes sátorosünnepi hajlékával. Néhány butondarabja maradt és a pergament tórája, aminek első és utolsó betűje az ő kezevonása volt. Kétségbeesett éjszakáin ha ágyából fölkel, odaállhatott a kis szekrény elé és reménykedő ima után nyugalmas álomba merülhetett. A másik vigasza: Jóska, akit az örökkévaló szolgálatába küldött, hogy szentséges tóráját nappal és éjjel tanulhassa.

Küzködő ember lett a tekintélyes, büszke és jötevő Bondyból, parancsolgató, epés, szeszélyes

ennek egyik — talán legfőbb oka — éppen a sikertelen asszimiláció.

Aki a zsidó nemzeti különbségeket áthidaló nemzetközi osztályharc szolgálatába szegődött, mert vagy a meggyőződése, vagy a nemzeti asszimilációból fakadó belső ellentmondás hajtotta oda, az is — ki később, ki hamarabb — rájött, vagy rá fog jönni arra, hogy a zsidó probléma, minden más nemzeti problémával ellentétben, korszakul-kaszul szövi az osztályproblémát és annak megoldása nem oldja meg törvénytörően a zsidó kérdést is.

Az osztályharc reakciója egyrészt elválasztó falul ékelte közbe az eszme zsidó képviselőit a tömegek és az eszme közé és nem volt — talán nem is lesz — hatásosabb ellenpropagandája az osztályharc elvének, mint éppen az eszméért leg-lelkesebben harcoló zsidók jelenléte. Másrészt a negatív zsidó élet szükségyszerűen termeli ki magából ezeken a pontokon is az eszmék eáfárjait, akik a földhöz nem tartozóságuk miatt nem is érthetik meg azokat az eszméket, amelyek a talajból sarjadanak ki és ezért tudnak lelkifurdalások nélkül kufárkodni velük.

Aki megálmódta a földet, az látta meg elsőknek a pozitív zsidóság felé vivő utat. A szertekallódó, elérhetetlen és váltakozó célok hajszolásában fel-morzsolódó zsidó erőknél ez adta meg a teremtő élet kiinduló pontját. Enélkül értelmetlenséget és zavart termel a zsidó élet, de, aki meg tudta vetni a földön a lábát, annak a célos élet kalászába szökken az akarata és a talaj áldott gőze gyógyító balszámként járja át és át a rendszerből kiszökent idegeit. Mert a föld, amelynek kiszáradt kerge munkáskezekre vár, a mező, amely sóvárogja a verejtéket és a kaszát, az otthoni talaj gőzéből és a rögöz kötött ember teremtő agyvelejéből közösen fakadt egészséges gondolat és eszme adja meg az utat, a célt, a tartalmat és értelmét a zsidó életnek. Ezért is adassék béke és nyugalom a föld megálmódójának.

Emberek ügynöke. Önvád tépdeste, amiért szerencsére tette a szerencsében és munkában összegyűlt javakat. Esett szívvel érezte magában asszonya fájdalmát, akinek tiszta kék szeme azóta mindig busz-szemrehányón csillant. Jóska maróbban érezte a lesiklást és lelkében dacba acélosodott a keserűség. A jótékony-ság kosztja megsebezte a torkát, a két ezüst forint, amit lakásra adtak neki, égette a tenyerét.

És akkor megtudta, hogy Herzl Tivadar Bécsben egy új zsidóságra gondolt.

A lakótársának azt mondta, hogy átmegy Bécsbe, apja üzleti megbízásából.

— Tudom, — ravaszkodott a barát — színházba fogsz menni.

— Erigy már, van is nekem pénzem, meg kedvem ilyesmire. Csak komoly utakra van időm.

Valahogy a komolysága is mintha átnemesült volna, amikor Bécsből visszajött.

A Halászkapun egy öreg zsidó újságíró állott, Jónás bácsi. Amikor Bécsből megérkezett a „Welt“, Jónás bácsi bebélelte magát a kapu egyik mélyedésébe, körülnézett, nem figyelik-e. Senki nem nézett arra, csak a kapu hidboltja mellől a mélységből Szent Flórián. Buzgón falta az öreg a lap cikkeit, amíg oda nem jött Herr Talmudist Bondy, megérdeklődte, fogyott-e az újság.

Jónás bácsi dűnyögve felelt és mindig hozzátette:

— Szép dolog, nagyon szép dolog, amit ez a Herzl akar és milyen rebellis gondolat! *Leider* muss man aber dazu jung sein.

Ki tudná megmondani, milyen sorscsapások üldözték ide, a Halászkapu léghuzatos íve alá, honaljánban újságokkal a komor öreg.

Jóska egy alkalommal azzal lepte meg, hogy elhozta az öreg nevére kiállított sékelnyugtát, Jónás bácsi az ezüstdarab után koto-rászott.

— Hagyja Jónás bá, ezt ugyis én fizetem maga helyett.

— Kikérem magamnak — dűnyögött —

vagyok olyan Sie haben nu zu sein!

Sokáig nem Jóska „üzelm olvasására buz pészgette a cí

A főrabbin pen ünnepélye

— Mi haszn állványoknak tá nagy szemeit mi hasznod, h bűnödöt beplár

— Ha bűn tani és igaz zs horabim vagyó zake esz horab

Meleg hang galmasan, a ti ségével.

A pap is m mélységtől. Ner riszálta. Elfogó

— Mondd a Herzl Tivada téríteni?

— Ha a re vele és órákhoz akkor a rebbe

A ros jesiva ideges lett ettől vakarászott, két sapkáját emelge

Közbeszólt.

— Nem tud merrel, istentaga

5 tárgyalgati m Sem a bírón

megjegyzése e s megértő és m lengette egymás

Ez fáj reb l akart egészen al szerint viccel sz

nal, ami legkevé

— Olyan tal mélyeskedésével

a köpcsenyi kár idéztek a törvény

lódó szavakkal b

— Köszönöm Mire reb Cha

— Figyelmez nek kántóra vagy

metszője azonban

Viszhang nél mazott vicc.

— Miből fog A főrabbi e k

meztetés, hogy i egyben befoglal

lesztinába menjer

látásával megsej

ott élhet neki va

— Örasmeste Ezzel véget e

tétel.

Bondy Jóska a Herzl-eszmékér

megselekedte, a végezte — hazam

itt egy hajón b

amig ki nem köt

Egy esztendőv

között már nagy

szinxilapot kaptam

„Kemény itt ná

sajnálók. Így kell

Az idén a se

szonyi mizrachist

itt találkoztam Bo

rdás arcán és a

reménykedés, ami

zaskor. Amikor me

Nem ütze az óra

zsidó kisgazda va

ége van, három

— Ez a fiam,

Kamaszodó, kre

gagos mosolylyal. J

nyesen vágta elpu

Kint él az öreg

kevesebb is, de

vagyok olyan jó zsidó, mint ön, talmudista ur. Sie haben nur gegenüber Damen ein Kavalier zu sein!

Sokáig nem maradhattak titokban Bondy Jóska „üzelméi“. Sékelekkel házalt, a „Welt“ olvasására buzdított és az önképzőkörbe csempészte a cionista járványt.

A főrabbinál törvényt ültek fölötté, nem éppen ünnepélyes keretek között.

— Mi hasznod belőle — kérdezte a könyv-állványnak támaszkodva az öreg ur és fekete nagy szeméit bánatosan a Jóskaéba furta — mi hasznod, ha *machte es horabim* vagy, ha bűnödöt beplántáld a tömegbe?

— Ha bűn félrevezetett zsidókat fölvilágosítani és igaz zsidókká tenni, akkor *machte es horabim* vagyok, de ha nem bűn, akkor *mazake es horabim*, tömegek jövevénye vagyok.

Meleg hangon mondta, biztossággal, nyugalmasan, a tiszta emberek kristályos mélységével.

A pap is mintha megszdült volna ettől a mélységtől. Nem replikázott mindjárt, a torkát riszálta. Elfogódottságát leplezte.

— Mondd csak fiam, az a zsidó vajjon az a Herzl Tivadar, aki hivatott bennünket jó utra téríteni?

— Ha a rebbe szemtől-szembe állott volna vele és órákhosszat együtt beszélgettek volna, akkor a rebbe is igennel felelné e kérdésre.

A *ros jesiva*, aki a vádat képviselte, nagyon ideges lett ettől a választól. Ősz szakállában vakarászott, két-három lépést tett az ablak felé, sapkáját emelgette. Melege volt.

Közbeszólt.
— Nem tudja a szerencsétlen, hogy *mümmel*, istentagadóval beszélni sem szabad. De ő tárgyalgatni megy hozzá!

Sem a bírónak, sem a vádlottnak nem volt megjegyzése e szavakra. A két ember valahogy megértőn és mégis közös szemrehányással melengette egymást a nézésével.

Ez fájt reb Léb Grosznak, a vádlónak. Nem akart egészen alól maradni és ilyenkor szokása szerint viccel szánálta a helyzetet. Persze olyan-
nal, ami legkevésbé illett ide.

— Olyan talpraesett maga Bondy ur a személyeskedésével a rebbe iránt, mint reb Chajim, a köpcsényi kántor, akit a multkor tanunak idéztek a törvényszékhez és az elnök e gunyolódó szavakkal bocsátott el:

— Köszönöm, tisztelt metsző ur!
Mire reb Chajim visszafordult.

— Figyelmeztetem önt, hogy gyülekezetemnek kántora vagyok, a gyermekeknek hitoktatója, metszője azonban a marháknak vagyok.

Viszhang nélkül pattant el a rosszul alkalmasított vicc.

— Miből fogsz megélni odakint?

A főrabbi e kérdésében benne volt a figyelmeztetés, hogy jó lesz elhagynia a jesivát, de egyben benfoglaltatott a tanács, hogy csak Palesztinába menjen. Az öreg ur a bölcsek előre látásával megsejtette, hogy a Bondy fiu csak ott élhet neki való talajon.

— Órásmesterséget tanulok a házigazdám-tól. Ezzel véget ért a tárgyalás és megvolt az ítélet.

Bondy Jóska bevárta a félév végét és amit a Herzl-eszmékért még agítani lehetett, azt megcselekedte, azután — mint aki dolgát jól végezte — hazament, hazulról pedig Triesztbe. Itt egy hajón burgonyahámozónak állott be, amíg ki nem kötött Palesztinában.

Egy esztendővel később (a pozsonyi zsidók között már nagy zajlás volt a cionizmus miatt), anxiálapot kaptam Bondy Jóska-tól.

„Kemény itt nagyon az élet, de semmit sem sajnálok. Így kellett cselekednem.“

Az idén a sevuot körüli napokban a pozsonyi mizrachisták tanonc-otthonát avatták. Itt találkoztam Bondy Jóska-
val. Lebarult barátás arcán és a két szemében az a boldog reménykedés, ami akkor sugárzott felém, bucsuzáskor. Amikor még fiatalok voltunk.

Nem üzte az órásmesterséget — mondotta — zsidó kiscsajda valahol az Émek körül. Felesége van, három gyereke. Két leány, egy fiu.

— Ez a fiam, jól nézd meg!

Kamaszodó, kreolra barnult fiu, meleg barát-ságos mosolylyal. Jókora tenyerét szívvél, keményesen vágta elpuhult kezembe.

Kint él az öreg Bondy is. Megint van földje, ha kevesebb is, de az övé. Nem börczük, dol-

gozik és imádkozik. Pergament tóráját átmentette, reggelente a kis szekrény elé áll taliszban, tefilinnel a fején.

— Ha látnád szép ősz szakállával, olyan éppen, mint egy bibliás főpap.

— Ha gyakrabban írtál volna, talán én is ott vagyok most, boldog, paraszti ember — mondom fájón.

Visszaemlékezett egyetlen írására, amit husz évnél régebben írt nekem.

— Megírtam akkor neked: nehéz itt élni, de senki nem sajnálja, hogy itt van. Erre ki kellett volna jönnöd. Apám áldja istent, hogy Mádon tönkrement.

Együtt töltöttük a délutánt. Barátom gazdasági gépekért jött Csehországba és egyuttal átment Bécsbe, Herzl sirjához. Most idejött, hogy megmutassa fiának a szép Pozsonyt, ahol

ő indította meg a cionizmust. Akkor nyárspolgárok csöndes, álmos fészke, ma lüktető, zajos, épülő főváros.

— Menjünk a Duna irányába — javasoltam — föl Dévénynek. Pozsony arrafelé ma is a régi.

A hegyoldalra jutottunk, a zsidó temetőhöz. Bementünk. Az ör megmutatta a rabbi nyugvóhelyét.

Göröngyöt helyeztünk a sirra.

— Áldom őt, mert elzavart Pozsonyból.

Megtudakolta a temetőőrnel, hol fekszik az öreg újságárus, első munkatársa a propagandában.

Lent a temető proletár-részén megilletődve állottunk meg egy halom fölött. A folyam felől szél kerekedett és megborzongatta a fákat. Valami mormogás hallatszott.

Vajjon nem-e Jónás bácsi dörmögött? ...

Miképen lett Herzl cionista?

Irt Székely Béla

Regénynek indult — tett lett belőle.

Az újságíró, az író, bécsi tárcák csevegő filozófusa kereste az utat — és a zsidóság prófétája megtalálta.

Miképen lett Herzl Tivadar cionista? Milyen utat járt be, míg önmagát megtalálta... Volt-e, ki kézen fogta és visszavezette: önmagához és a zsidósághoz?

Egy kanál tengervízben az egész óceán keserősége. Herzl Tivadar önmagával vívott harcában egy egész nemzedék harca, vívódása. De amiképen önmagát megtalálta és önmagában a zsidóságot: itt már véget ér az egyéni sors útja, itt már a világtörténelem kezdődik az egész zsidóság számára.

Herzl Tivadar egymagában tette meg ezt az utat. És mert meg kellett tennie így vissza a zsidósághoz csak belső parancsra és felismerésre, kinzó, gyötörő, keserű ut volt ez. Lelkébe furódott, ott emésztette, gyötörte és tette hosszú időn át szerencsétlenné a zsidókérdés, hogy azután diadalmasan felszabaduljon minden benne. Míg öntudata alatt folyik a harc: szinte fizikai gyötörődés éjjelék nyugtalansága, nappalok hajszája. Amikor felszabadult benne minden elnyomott, elrejtett kérdés: a zsidóságot szabaddítja fel erejében.

Senki sem volt segítségére e felszabadításban, sehol egy intés, egy jel... még az otthon, a tradíciók emléke is alig... Mint gyerek még ott ül minden péntek este édesapja oldalán a kis zimonyi templomban. Még nyomtatott kártyán hívják meg szülei a fényes barmieva ünnepélyre, melyet a Dohány-utcai templomban tartanak meg. Még rövid ideig emészt a gyermeki lelket, hogy a pesti reáliskola antiszemita tanára lemóricozta, úgy, hogy a gimnáziumba lép ezért át, — de azután az élet, a fiatalság harca mindent felejtet... még a péntek esti gyertyagyújtás hangulatát is.

Az ifjú jogász életében előbb alig játszik szerepet az, hogy zsidó, sőt egyik lelkes tagja a „Lesehalle“ német nacionalista diákegyesülésnek, majd a deutschvölkische Albia Burschenschaftnak.

Közben megindult az antiszemita mozgalom Ausztriában, melynek izét Herzl is megérezte. Az „Albia“, melynek Herzl inaktív burscha, egy Festkommerszet rendez, mely azután antiszemita botrányra fajul. Az „Albia“ különben határozatot hoz, hogy zsidót többé nem vesz fel tagjai közé. A fiatal Herzl büszkehangú tiltakozó levelet írt az egyesületnek, mire a derék német kollegák a szó szoros értelmében kizárják a Burschenschaftból. A fiatal Herzlnek még egy érdekes találkozása van a zsidósággal. Egy cikket viz fel dr. Friedjunghoz, aki a cikket szívesen veszi, de azt kívánja, hogy Herzl zsidós hangzása neve helyett írói álnévvel válasszon. Herzl ezt megtagadja és a cikk alatt a régi családi név marad meg.

Szinte ugyanebbe az időbe esik, hogy Herzl kezébe jut Dühring professzor „Die Judenfrage“ című könyve. Herzl maga vallja naplójában, hogy Dühring könyve volt az, mely a zsidó kérdés problémáját felkeltette benne. Jegyzetei között ott találjuk Dühring könyvének kritikáját, mely gyakran olyan heves, hogy Dühringet — bár elismeri stílusának szépségét — a legélesebb jelzőkkel illeti, Herzl

ebben a kis kritikájában, mely inkább jegyzetszerű, apologetikusan látja meg a zsidókérdést és magyarázza meg önmagának a zsidóság szociális helyzetét.

Herzl közben Párisba kerül, ahol a Dreyfuss-per kapcsán az antiszemizmus új formáját ismeri meg. És ahogy nő az antiszemizmus, úgy nő saját magában a zsidó probléma. A regény gondolata egyre teljesebb, egyre mélyebb. Egy ízben Daudet-val találkozik össze, aki bevallja, hogy antiszemita. Herzl tűzbe jön fajáért, megvédelmezi és elárulja Daudet-nak, hogy valami nagy férfias dolgot akar irni. Daudet azt ajánlja, hogy regényt írjon, mert az jobban hat.

Herzlnek párisi tartózkodása alatt két olyan találkozása volt, mely mély nyomot hagyott lelkében. Egy ízben fenjárt egy Beer nevű zsidó szobrász műtermében, ki mellszobrán dolgozott. Persze a zsidó kérdéstről beszélgetnek és megállapítják, hogy hiába minden, hiába produkál a zsidóság művészetben, irodalomban, hiába veti le a gettó erkölcsöt, hiába tisztul erkölcsi magosságokba: számolni kell a multért és együtt felelni mindenért.

A másik találkozás tragikus végű. Herzl egyetlen igaz barátja akkor, Boxer Oswald meghal Braziliában, ahova azért megy ki, hogy egy német zsidó filantróp megbízásából a pogromüldözött orosz zsidók letelepedésének kérdését tanulmányozza. Bizonyos, hogy Herzl a zsidó kérdés praktikus megoldására ez a barátja vezette, akinél tragikus halála még mélyebbé tette Herzl lelkében azt a gondolatot, melyért legjobb barátját Braziliában a sárgaláz elragadta. Oswald Boxer halála a szenzibilis Herzl lelkében egyet jelentett azzal, hogy barátja életének és halálának problémáját a maga belső harcának középpontjába állítja.

E harcban két epizód sebesíti meg és két megoldás kísérti. A két epizód között csak az egyik az, amelynek közvetlen, teremtő hatása van. Az egyik, az első, 1883-ban történt. Egy mainzi sörcsarnokban Herzl-t egy mulató társaság lezsidózza. Ez megmarad Herzl emlékezetében, s maga is megírja naplójában. Másodszor ugyancsak lezsidózzák. Ennek a második esetnek körülményei azonban már mélyebb gyökeret eresztettek. Herzl látogatóban van egyik régi barátjánál, Speidel osztrák írónál. B-szélgetés közben a zsidókérdés is szóba kerül és Herzl nagyvonalúan fejt ki álláspontját a zsidó mimikriáról, mely mindenütt alkalmazkodik és ez — a rendeltetése. Herzl hasonlata: a tengeri kutya (a rozmar) mely szárazföldi állat, de a világ szeszélye a vízbe dobta és uszni tanult. A rozmar is felveszi a halak tulajdonságát, — bár nem az. És ha szárazföldre kerülne: pár generáció alatt uszonyai lábakká alakulnának át.

„Világtörténelmi felfogás“, állapítja meg Herzl szavaira Speidel.

Pár óra múlva Herzl-t, ki egy fiakkerben Badenbe hajt, két kadet le „sauju“-ozza. Ime ez a válasz a világtörténelmi felfogásra.

A két kísértés közül az első kívülről jött, ezt Herzl könnyen hárítja el magától. Báró Leitenberger egy zsidó „védelmi“ lapot akar kiadni és Herzl-t kívánja ennek megnyerni. Herzl visszautasítja és már tiszta meglátással utal arra, hogy az ilyen védelmi harcok egy-

általán nem oldják meg a zsidó kérdést és hívságos kísérletek amelyeknek zszurnalisztikai hatása lehet csupán.

A másik kísérlet belülről szakadt ki. Ez a véglet kellett ahhoz, hogy Herzl azután az igazi utat megtalálja. Önmaga és a zsidóság számára is. Ez a kísérlet nem a zsidó, hanem a politikai elképzelése. A zsidó kérdést csak kétféleképpen lehet megoldani: vagy teljesen otthagyni a zsidóságot, vagy teljesen zsidóvá lenni.

Az első elképzelés: otthagyni teljesen a zsidóságot. A pápával olyan megállapodásra jutni: Bécs valamennyi zsidója óriási ünnepek között vonuljon be a Stefanskirchébe és térjen át a kereszténységre. De Herzl maradjon meg zsidónak, hogy nehogy úgy lássék: hasznat akar magának. Ezt az elgondolást el is mondja Benediktnek, a „Neue Freie Presse“ tulajdonosának és Bacher-nek, a „Presse“ szerkesztőjének. Kinevetik, mint ahogyan kinevetik a másik megoldással: a Judenstaattal.

Herzl — aki saját maga elképzelésén, belső lelki harcain át jutott a zsidókérdés megoldásához, öntudatosan látta meg, hogy ha az első megoldás nem lehetséges, úgy csak a másikkól lehet szó: arról, melynek politikai formáját a Judenstaatban adta meg: a zsidósághoz való teljes visszatérésről.

Igy írja meg első levelét Hirsch báróhoz, kivel beszélgetni akar. Így állítja össze schlagwortos jegyzetait: mit fog elmondani Hirsch bárónak és így születik meg a jegyzetek alapján a Judenstaat és a judenstaat nyomán — a politikai cionizmus világmozgalma.

Javnéban megszületett a Messiás

Irtá Giszkalay János

I.

Akiba úgy nézett a két messziről jött ember arcába, mint aki nehéz álmot lát. Széles paraszt válla lassan előre görbödött, két sulyos karján kidagadtak az izmok, mint amikor magasból legördülő sziklának feszül neki az ember. De a nézése messzibe révülő volt, mint aki testének minden idegével keres valakit, mint aki valami megváltó nagy találkozásra vár és kutató várakozásában szeme magába issza a beláthatatlan messzeségeket. Javné sikátorában és a tudósok gyülekezetében ismerték már ezt a messzibe kutató, félelmetesen mozdulatlan nézést. Hatalmas parasztalakja mindenütt jelen volt, ahol négy-öt zsidó titkosan összehajolt, magas dudoros homloka ott világított a javnéi tudósok esti gyülekezeteiben, szavát ítéletnek vették a legsúlyosabb tudós problémák megoldásában, de a szeme kétségbeesve, kutatva röppent egyik arcra a másikra, amikor a végenélküli viták után, sokszor gyűlölködve, egymást marcangolva végre is szavazással döntöttek el aprólékos kicsinyes ellentéteket, vallási formákat és teoretikus elgondolásokat. A tudósok a vita izgalmaiktól kifáradva, ziháló mellet és verejtékes arccal széledtek szíjjel esti nyugóóra, győzők és legyőzöttek még egyre vitázva és hangos szavakkal fölverték az utcák estéli csöndjét. Akiba ilyenkor, majdnem mindig utolsónak maradt, sulyos lépteit alatt megdöngött a tanácsterem padozata és szép egészséges száján keserű mosoly ült. Aztán sokszor hónapokra eltűnt Javné utcáiról és csak a szállongó hírekben tudták, hogy az országot járja. Majd itt, majd ott bukkant fel csupaizom alakja és magas homloka és sokszor az ország határain túl is. Egyszer Babiloniából jött róla hír, egyszer Alexandriából, Kyrénéből és a messzi Ciprus-szigetről, mindenütt ott volt, ahol római uralom alatt tömegesen éltek a zsidók. A javnéi szűk sikátorokban ilyenkor összesugtak a zsidó kézművesek és megcsikorogtak a zsidó parasztszók fogai:

— A messiást keresi, vajjon rátalált-e?

Aztán hosszú hónapok elmúltával egyszer csak újra ott ült rendes helyén a tudósok gyülekezetében, mintha mi se történt volna. Hatalmas testén meg se látszottak az ut fáradalmi és pillantása kutatóan röppent egyik arcra a másikra. Ilyenkor a magas polcon ülő Gamliélnek, a fejedelemnek szeme hosszasan elpihent rajta, mintha ő is arra gondolt volna:

— A messiást kereste, vajjon rátalált-e?

De senki se merte utját megkérdezni és a vizsgálódó pillantásokra csak távolba néző szeme válaszolt. Most is, hogy a két messziről jött ember ott állott előtte, úgy nézett rájuk, mint

Itt azonban már véget ér az önmagára találás belső harca.

„Für mich hat das Leben aufgehört und die Weltgeschichte begonnen.“

*

Herzl írja egy helyen, hogy nem olvasta Pinsker: Autoemancipációját, mielőtt a Judenstaatot megírta. „Ha olvasta volna, nem írta volna meg.“

És így van ez jól.

Mert a Judenstaat Herzl győtrődéséből, belső harcaiból, állandó feszültségéből szülehetett csak meg. Abból, hogy segítség nélkül, szinte teljesen külső hatások nélkül, — hisz látjuk, hogy mily jelentéktelenek és köznapiak a külső epizódok — belülről, formálta, teljesítette a cion gondolatot.

Hatalmas téma kikutatni, megírni, miképpen került öntudatának mélyéből olyan ragyogó világosságra Herzlben mélyen átértett, megszenvedett zsidó volta. Ez már azonban teljesében a pszichoanalitikus feladata és telnövi e cikk kereteit. Egy bizonyos: a herzli gondolat sok év lelki szenvedéséből, győtrődéséből, töprengéséből született meg és soha a Judenstaat átgondolt teljességét, világtörténelmi mélységét el nem érte, ha azt a belső harcot, amely Herzl t cionistává tette, külső hatások — akár Pinsker könyvének megismerése, enyhítették volna. Így lett e belső harc, sőt szinte így: e belső elvzés árán Herzl cionistává, így formálódott ki lelkében a győtrő gondolat, a bántó érzés körül a Judenstaat igazgyöngye.

****

aki nehéz álmot lát, hatalmas válla előre görbödött, magas homlokán kidagadtak az erek és szájáról eltűnt az öntudatlan mosoly.

— Mester — mondotta az egyik és fiatal arcán a diadalmas férfi ereje ragyogott — Kyrénéből hozok üzenetet. Negyvenezer lándzsa intésedet várja és úgy elsöpörjük a rómaiakat, mint ahogyan utcák szemetét az északi szél.

— És te? — kérdezte Akiba a másikat. A másik férfi kemény nyugalommal válaszolt:

— Alexandria mindenre készen áll. Az elkeseredés elérte a tetőpontot és az indulatokat már alig lehet féken tartani. Ha Judeában kitudítitek a zászlót, akkor egyszerre három oldalról támadjuk meg Rómát. És ha két helyen elbukunk, a harmadikon győzni fogunk. Engem az alexandriai tizezrek azért küldöttek, hogy meg tudakoljam tőled, vajjon itt megérett-e már az idő. Elég kemények-e már a nyakak a római iga lerázására?

Akiba nem felelt. A szeme újra belémeredt a messzeségbe és a válla úgy meggörnyedt, mint akire rettenetes suly nehezedik.

II.

Akiba, a hatalmas paraszt lassu lépésben járta Javné utcáit és két felől a két idegenből jött férfi lépkedett mellette. A nap már nyugóóra állott és ilyenkor a város külső sikátorai elevenebbek voltak, mint napközben. A legelőről hangos kurjogással hajtották be a csordát, fekete kecskenyájuk, kövér juhok százai hosszán beégetve, mekegve, meg-megállva, aztán újra neki indulva vonultak végig az utcákon, nyomukban sűrű, fojtó porfelhő és a házak mentén itt-ott siető embercsoportok hangosan vitázók, mind egy irányba haladók. Akiba a kézművesek utcája felé vette útját. Az egyik utcatorlatnál vitázó embercsoportba ütközött. Ifjú emberek voltak, vidámak, hangos szavuk, nevető szájuk és mind a város belseje felé tartottak. Amikor Akibát megpillantották, hirtelen megállottak, szájuk elharapta a félig kimondott szót és szemükben föllobbant a tudatos erő. Némán nyitottak utat a három férfinak, fejüket Akiba felé fordították és egyszerre morajlott a szájukon:

— Salom rabbi.

— Salom — mondotta Akiba és szemében nagy szeretet melegített. — Ezek az akadémia tanulói, — mondotta aztán a két idegenből jöttnek — fiatal tudósok, a mi népünk reménységei. A szinhedrion ülésére mennek.

— Örülök nekik, — mondotta az Alexandriából jött. — Látom, sokaknak közülök be van kötve a feje és az arcuk véresre van karmolva. A fiatalok itt is gyakorolják a fegyverforgatást.

— No nem, — mondotta Akiba, — a be-kötött fejek és véresre karmolt arcok nem fegyvertanulás nyomát mutatják. Igazi harc volt az. Egy törvény értelmezése fölött vitázott a szinhedrion és a tanítványok a szinhedrion kapuja előtt így folytatták a vitát.

A kyrénéi megvetően vont vállat.

— A mi fiataljaink a fegyverkovácsok titkos udvarain gyűlnek ilyenkor. Vagy tollszárazakat állít Judea Róma lándzsái ellen?

Egy elkésett nyáj hangos bégetéssel vonult végig az utca közepén. Cserzett arcú, félig meztelen pásztor hosszú kampós botjával terelte a jószágot és a sűrű porfelhőben csak akkor vette észre a három férfit, amikor már túl ment rajtuk. De csontos markán magosba lendült a kampós bot.

— Hahó Akiba, Salom testvér!

— Salom — mondotta Akiba is és visszafordult a pásztor felé, — jó hír van-e a mezőkön?

A pásztor ravasz szemhunyorítással válaszolt: — A jószág szapora és jó husban van. De hol van még a lagzi, amire hízlaljuk őket? — Aztán halkán még megkérdezte:

— Ki ez a két idegen, aki veled van.

Akiba belenezett a pásztor szemébe:

— Alexandriából és Kyrénéből jöttek.

A pásztor hosszas nézéssel mérte végig a két idegent.

— Tudósok! — mondotta és annyi megvetés és fojtott harag feszült ebben az egy szóban, hogy a két idegen csudálkozva rezzenett föl.

— Kalba Sabua pásztor — mondotta Akiba mosolyogva, amikor tovább indultak. Tíz évvel ezelőtt még együtt őriztem vele a nyáját.

— És most Jiszraél legnagyobb tudósa vagy — mondotta az alexandriai.

— Holott pásztorra volna szükség — felelt halkán Akiba.

III.

Amikor az öreg Jósua rézműves műhelye elé értek, már erősen alkonyodott. A csuf, kicsiny emberke ottan gubbasztott a műhely agyagból vert pádimentomán, előtte a rézművesek szerelműjéi, üllő, kalapács, gombolyagba csavart sárgaréz drót és vagy tíz darab remekbe készült drótkössöntő, csavaros mellűk, olyanok, amilyenekkel a föld szegényei, ifjú leányok és asszonyok szokták megcsalni ékszeres cícomát kívánó hűségukat. A kicsiny, csuf öreg már régóta féltretehette a kalapácsot. Széles ölméltáblát tartott a térdén és egy hegyes vasvesszővel apró számokat karcolt belé boszorkányos gyorsasággal. A fekete ölméltábla már tele volt karcolva fehérén csillogó számokkal, de Jósua még egyre firkált, hirtelen megfordította az ölméltáblát, még néhány jelet karcolt belé, aztán meglegedetten csapta a hegyes vasvesszőt a puha ölméltáblára. Ugy belémerült a számsorokba, hogy észre se vette a csöndesen váró három férfit. De amikor az utolsó számot is leirta, Akiba megszólalt:

— Áldás, békesség rabbi. — Jósua meglepetve kapta fel rengeteg nagy, kopasz fejét. Akiba mosolyogva kérdezte:

— Milyen titkokat kényszerítettél ki már megint az örök végtelenből?

Az öreg Jósua szerényen felelt:

— Nem nagy dolog. Ennyit a kaldeusok is tudnak. Csak egy kis csillagtudomány. Kiszámítottam Tisri hónap ujholdjának pontos idejét. Holnap, az estéli örváltás idején lesz látható az ujhold első vékony karéja.

— Akkor jó lesz, ha megjelent a fejedelemnek, — mondotta Akiba komolyan.

Jósua kesernyén felelt:

— Gamliélnek? Félek, hogy ha én holnapra jelentem neki az ujhold jövetelét, ő tegnapra fogja megállapítani. Teheti, hiszen ő a fejedelem, Hillél unokája, a Dávid véréből való és olyan gazdag, hogy a csillagoknak is parancsolni tud. — Hangosan föl kacagott és nevetésében haragos keserűség égett:

— Én csak kiszámítottam az égi seregek járását. Ő parancsol is nekik. A fejedelem.

Akiba komoly szóval vágott közbe:

— Rabbi, ne felejtsd el, Tisri ujholdjának napjától függ, hogy mikorra kell megállapítani a bűnrendezés ünnepét. Itt nincs helye a nehezeltetésnek vagy haragnak.

— Igaz, — mondotta békülő hangon az agg tudós. — De kik ezek a barátaid és miért nem lépnék beljebb?

— Alexandriából és Kyrénéből jöttek, —

válaszolt Akiba.

— Béke.

— zölte őket a zsidók messzire.

— Jót és.

tük Akiba.

esik még ró.

béke veled,

Néhány

driai megszö.

— Ki vo.

Akiba ha

beszélne:

— Javné

fáklyája és

A kyréné

— Akko

alább a nev

Akiba to

raszt kacagá

— Majd

göcs, Javné

mestere és J

nanja, aki J

szökött az o

hoz szökött.

A két ide

Akiba arcába

— Meste

alexandriai,

Láttuk Juda

lélek vaksá

tort: pillantá

azt hitte, ho

a nép tanító

tette ki társá

gyűlölet, léle

bizony, csak

saját maguka

Akiba kes

— Csak

és Alexandria

Gamliél a

trónuson ült,

szinhedrion

rege és leghá

Halotti csön

messziről jött

hozott üzenet

vannak. A gő

támadják a z

egy-egy ház

magukat egyr

szakalát és a

meg a zsidó

nül nézi a sz

népe el van r

fegyverben áll

az anyaföld

sorakozzon Ró

Most a ma

— Kyréné

és a széfer tó

ráználkodnak

Gyermekeiket

utcán tépik le

ban, titkos bu

magunkat. De

negyvenezer z

földről.

A szinhedr

gott föl az ind

kegyetlen tüzb

ököllel fenyege

meg torkából

keserűség. A h

egy-egy szó t

mi... a templ

rünket issza

vesszen Róma

mintha egyetlen

forrongó vad

egymást túlsví

mas, parancsol

Akiba... Akiba

Akiba mozd

nusa mellett. S

szere akarná

szikrázó szemek

kek kirobbant i

előre görböd

valakire és mos

pillanatban éles

ta Akiba, — a beolt arcok nem fegyver. Igazi harc volt az. Lőtt vitázott a színhedrión kapuja

ont vállat. Gyverkovácsok titkos vagy tollszárat állít?

bs bégetéssel vonult zett arcu, félig mezős botjával terelte a ben csak akkor vette or már tul ment rajmagosba lendült a

testvér! Akiba is és visszabó hir van-e a mező-

nyorítással válaszolt: jó husban van. De e hizlaljuk őket? — lezte:

aki veled van. tor szemébe: renéből jöttek. ssel mérte végig a

otta és annyi megszült ebben az egy en csudálkozva rez-

a — mondotta Akiba p indultak. Tíz évvel vele a nyáját. legnagyobb tudósa andriai.

ina szükség — felelt

rézműves műhelye elé dott. A csuf, kicsiny a műhely agyagból e a rézművesek szergombolyagba csavart darab remekbe kéáros mellük, oylanok, nyei, ifjú leányok és lni ékszeres cicomát csiny, csuf öreg már pácsot. Széles ölmegy hegyes vasveszolt belé boszorkányos mtábla már tele volt számokkal, de Josua len megfordította az let karcolt belé, aztán hegyes vasvesszőt a erült a számsorokba, ndesen váró három lsó számot is leírta,

— Josua meglepetve kopasz fejét. Akiba

ényszerítettél ki már l?

en felelt: Ennyit a kaldeusok is llagtudomány. Kiszáoldjának pontos ideváltás idején lesz látty karéjja. megjelent a fejedeba komolyan.

lt: hogy ha én holnapra jövetelét, ő tegnapra i, hiszen ő a fejedavid véréből való és illagoknak is paranfölkacagott és nevegegett:

m az égi seregek jáik. A fejedelem. vágott közbe: el, Tisri ujhöldjának rra kell megállapítani. Itt nincs helye a nek.

békülő hangon az k a barátaid és miért Kyrénéből jöttek, —

válaszolt Akiba és egy széles mozdulattal beljebb hívta a kíséreit.

— Béke veletek, Akiba barátai, — üdvözölte őket az öreg rézműves — mi jó hírt hoztatok messzi testvéreinktől?

— Jót és rosszat vegyest, — felelt helyettük Akiba. — Ma este a gyülekezetben szó esik még róla. Mi mostan tovább megyünk és béke veled, rabbi. A gyülekezetben találkozunk.

Néhány lépésnyire voltak, amikor az alexandriai megszólalt:

— Ki volt ez a furcsa embergöcs?

Akiba halkán felelt, mintha csak magának beszélne:

— Javné legnagyobb tudósa, a gyülekezet fáklájja és Jisraél büszkesége.

A kyrénei megütöközve nézett Akibára.

— Akkor ösmernem kellene őt, vagy legalább a nevét.

Akiba torkán kirobbant a régi hangos paraszt kacagás.

— Majd megösméritek még. Ez az embergöcs, Javné legnagyobb tudósa, Juda tanító-mestere és Jisraél büszkesége Jósua ben Chananja, aki Jochanan ben Zakkai-al együtt megszökött az ostromolt Jerusálajmból. A rómaiakhoz szökött.

A két idegenből jött férfi sápadtan meredt Akiba arcába.

— Mester, — mondotta tompa hangon az alexandriai, — keserű dolgokat mutattál nekünk. Láttuk Juda ifjúságát: egymás fejét verik be a lélek vakságában, láttuk a föld népét, a pászort: pillantása gyűlölettel égett rajtunk, mert azt hitte, hogy mi is tudósok vagyunk, láttuk a nép tanítóját, az agg tudóst: megvetéssel ejtette ki társának és tisztségben vezérének nevét, gyűlölet, lélek vaksága és irigység mindenütt — bizony, csak a letiport népek tudják így marni saját magukat.

Akiba keserű hangon felelt:

— Csak meg akartam mutatni néktek Kyréne és Alexandria, hogy én ösmérem az én népemet.

IV.

Gamliél az agg fejedelem széles bársonytrónuson ült, előtte a földön, tág félkörben a színhedrión tagjai, mögöttük a tanítványok serege és leghátul a hallgatók tömege szorongott. Halotti csönd volt a nagy teremben. A két messziről jött férfi egymás után mondotta el a hozott üzenetet. Alexandriában véres villongások vannak. A görögök az éjszaka sötétjében megtámadják a zsidó házakat, nincsen éjjel, hogy egy-egy ház lángba ne borulna, százan vetik magukat egyre, marokkal tépik ki agg zsidók szakálát és a szülők szeme láttára gyalázzák meg a zsidó szüzeket. Róma helytartója tétlenül nézi a szörnyiségeket és Alexandria zsidó népe el van már szánva mindenre. A férfiak fegyverben állanak és tizezer zsidó harcos csak az anyaföld intésére vár, hogy csatarendbe sorakozzon Róma ellen,

Most a másik szólott.

— Kyrénében a templomainkat gyalázzák meg és a széfer tóra tépett pergamentfoszlányain paráználkodnak a szennyes Afrodité papnőivel. Gyermekünket elrabolják, asszonyainkról nyílt utcán tépik le a ruhát és már csak barlangokban, titkos buvóhelyeken érezzük biztonságban magunkat. De a barlangokban és buvóhelyeken negyvenezer zsidó harcos várja a jelt az anyaföldről.

A színhedrión soraiból vad elszántsággal zúgott föl az indulat. Az orcák kipirultak, szemek kegyetlen tűzben villogtak, a tanítványok százai ököllet fenyegetőztek a levegőbe és hátul a tömeg torkából harsogva tört ki a bosszút kívánó keserűség. A hangok zúgó kavardásából csak egy-egy szó tudott utat törni magának: Hát mi... a templom romban... a helytartó vérünket issza... a császár... a császár... vesszen Róma... pusztuljon Róma... És mintha egyetlen gondolat villant volna át a forrongó vad lelkeken, az egymást elnyelő, egymást tulsüvöltő hangok egyetlen név diadalmas, parancsoló, sürgető harsogásába forrtak: Akiba... Akiba...!

Akiba mozdulatlanul állott a fejedelem trónusa mellett. Szeme tágra nyílt, mintha egyszerre akarná magába inni a kipirult arcok, szikrázó szemek, üvöltő hangok és lobbanó lelkek kirobbant indulatát és hatalmas teste ugyelőre görbedt, mint aki minden idegével várt valamire és most végre jönni látja. Ebben a pillanatban éles hang süvített keresztül a termen:

— Nagy hír a fejedelemnek... követség a hegyekből!

Mintha szekercsapással vágta volna el a hangokat, úgy hallgatott el egyszerre a torkok háborgása. Két rongyosruháju furakodott keresztül a sorokon a fejedelem felé. A tömeg feszülten nézte. Valami rettenetesre, vagy inkább valami végzetesen megmáshatatlannra gondolt mindenki. Talán Judeában már ki is tűzték a fölkelés zászlaját, talán már az első véres ütközetből szakadt ide ez a két rongyos. Hiszen azt mindenki tudta, hogy Akiba évek óta készült, ezrével gyűjtötte titkos helyekre a kardokat, lándzsákat és kőhajító gépeket és a kyrénei és alexandriai követeket is ő vezette be a színhedriónba.

A két rongyos végre odafurakodott a fejedelem elé és mintha mindegyik meg akarná előzni a másikat, lihegve hadarták:

— Fejedelem, hírül adjuk, hogy a város határában megpillantottuk az ujhöldöt.

A tömeg kellelenül zúgott föl, de Gamliél, a fejedelem egyetlen kémozdulattal csöndet intett. Halkan, körülmenyesen kikérdezte a két rongyost, aztán a színhedrión felé fordult:

— A tanuk vallomása alapján megállapítjuk Tisri hónap első napját. És az első naptól számított tizedik napon a bünnegesztelés ünnepe virrad Jisraélre. És most te szóljál Akiba, rajtad a sor!

— Akibának villant a szeme, a szája már szólásra nyílt, de Josua ben Chananja, az öreg rézműves és csillagász úgy ugrott föl, mint akit skorpió csipett meg és a hangja öregesen vinnogott:

— Tévedés! Hamisan tanuznak a tanuk. Az ujhöld csak holnap jelenik meg az égen. A számítások bizonyítják. A bünnegesztelés napja egy nappal később lehet csak!

— Ha Jósua ben Chananja mondja, akkor bizonyára így van, — hagyta helyben az egyik tudós.

— Minden égitest utját ki tudja számítani, — mondotta a másik.

— A fejedelem szólni kíván! — mondotta hangosan a Meturgeman, a színhedrión hivatalos tolmácsa, aki mindig a fejedelem mellett állott. És Gamliél szólott:

— Tanuk vallomása alapján megállapítottuk az ujhöld napját és megállapítottuk a bünnegesztelés ünnepének idejét. A színhedrión fejedelmének megállapítása törvény!

— Akkor hamis törvény! — szakadt ki a hang az öreg csillagászból. — A bünnegesztelő ünnep egy nappal későbbre esik, mint ahogyan te megállapítottad.

— Rabbi Jósuanak igaza van... kiszámította... a tanuk hazudtak... hangzott föl a vita a színhedrión soraiból. És Jósua újra szólott, dacosan, a maga igazának tudatában:

— Am ünnepeid te egy nappal előbb az engesztelés napját hamis tanuzás alapján. Én egy nappal később böjtölök.

A színhedrión tagjai már vitára készen állottak, de Gamliél, az agg fejedelem fölállott székéből és vonagló szájjal, kemény hangon mondotta:

— Mi pedig megparancsoljuk néked Jósua ben Chananja, hogy azon a napon, amelyre te az engesztelés napját kiszámítottad, köznapi ruhában, kezében bot és pénzes erszényed, megjelenjél a mi szintünk előtt, mert ez a színhedrión fejedelmének parancsa!

Gamliél indulattól roskadó léptekkel hagyta el a tanácsot. A színhedrión tagjai megdöbbenve zudultak fel. Egyszerre elfelejtettek mindent, Alexandriát, Kyrénét, Jeruzsálemet, szabadságvágyat és a római iga gyűlöletét.

— Én pedig nem engedelmeskedem! — sikoltott az öreg Jósua hangja Gamliél után.

— Jósuanak igaza van! — kiáltotta magából kikelve az egyik tudós.

— A fejedelem döntése mindennél több — harsogta tul a másik és a harmadik és a negyedik és mindannyian kipirult arccal gyűlöletig robbant indulattal egyetlen kérdésben tépték, marcangolták egymást: vajjon Jósua számítása szerint, vagy a fejedelem döntése alapján kell-e az ujhöld napját megállapítani.

Akiba olyan sápadtan állott a fejedelem üres trónusa mellett, mint akinek minden csepp vére a szívébe szorult. Szájából hörögve szállt a szó:

— Még korán volna jönni Messiásnak.

V.

Javné utcái tíz napig hangosak voltak a vitázók zajától. A köznép Jósua oldalán állott,

mivelhogy ő is egyszerű rézműves volt és a keze munkájával kereste mindennapi kenyerét. De azok, akik a polgári rendet és békét áhitottak, a fejedelem ügyét védtek és senki sem tudta meglátni, hogy a viták zsvájában veszendőbe megy a közösség egyetlen ereje. Gamliél, a fejedelem, egy egész emberéleten át verte kemény pörölyütésekkel egyetlen egységbe, a nagy pusztulás után szétzúllott maradékok. Zsarnoki kézzel dolgozott a jövődönék, testvér és rokon vagy meghajolt, vagy megtört kemény keze alatt a nép egységének gondolata előtt — és most, talán az utolsó pillanatban életének egész műve úgy omlott össze, mint amikor óriás ember, kicsiny rögbe botlik és elterül az ut porában. De az agg fejedelem nem adta föl a harcot. Javné utcái hangosak voltak a pártok szószátyár küzdelmeitől, már nem csak ifju emberek, meglétt férfiak marták, karmolták véresre egymást a nagy vitában, hogy engedelmeskedni tartozik-e Jósua ben Chananja a fejedelem parancsának, lelkiösmerete ellenére is vagy se. És a két tábor gyűlölettel telve állott szemben egymással mintha két idegen, egymás pusztítására indult nép volna. Alexandriában és Kyrénében pedig az arcok a rombadőlt Jerusálajim felé fordultak és tizezerk várták az anyaföld intését az együttes, végső erő megfeszítésre.

Akiba sötét arccal járta az utcákat. Ki beszélte most már messiáskeresésről, utolsó nagy lázadásról Róma uralma ellen? A lelkeket nagyobb kérdés tartotta forrongásban. Jósua számítása szerint kell-e az ujhöldöt számítani, vagy Gamliélnek van-e igaza. A tizedik nap reggelén megállott Jósua rézműves műhelye előtt. Az öreg tudós dacosan emelte rá a fejét.

— Nem megyek! — mondotta éles hangon, mert kitalálta, hogy Akiba miről akar beszélni. De Akiba szóra se nyitotta összeszorított száját.

— Meg kell törnöm ennek az embernek az erejét, — vitázott magával Jósua ben Chananja, — még ha nem is volna igazam. Mert veszély van az ő hatalmában.

Akiba még mindig szótlannul állott, szeme beléfurt Jósua szemébe, aztán csöndesen mondotta:

— Megtörted már Jósua ben Chananja. A nép erejét. Még ha igazad is van.

Tovább ment. A csuf kicsiny ember úgy összereszt, mintha korbácsütés érte volna és apró teste még jobban összezsugorodott. De Akiba már messze járt. Szeme belé révedt a messzeségbe és úgy lépkedett, mint egy alvajáró. A város határában a fejedelemmel találkozott. Szolgái kíséretében ment a szőlőhegyek felé. Amikor meglátta Akibát, maga mellé intette:

— Békesség fejedelem, — mondotta Akiba.

— A szőlőhegyre megyünk, — mondotta Gamliél válasz helyett. Ott kell jelentkeznie előttem Jósuanak, bottal és pénzes erszénnyel még az ebéd ideje előtt.

Akiba nem említette, hogy találkozott már a csillagászzal. Szótlannul mentek és a két messziről jött követ is velük volt. A szőlőhegy lugasában, fáradtan, nehézkesen ült le az agg fejedelem és szemét a fölvezető uton tartotta. A várakozás és kétségek hosszu, néma órája volt az. Lent, a hegy lábánál egy apró ember tűnt föl. Öregesen, lihegve ért föl a hegy csúcsára Jósua ben Chananja, tőpörödött testén köznapi munkaruhája, kezében göcsös bot és pénzes zacskója ott csörgött a derekán. Gamliél fölállott. Akiba szemébe újra beléült az álmotlító merevült tekintet, úgy nézte a két ellenséget, a két aggastyánt.

Jósua ben Chananja megállott Gamliél előtt és kezefejével megtörülte verejtékes homlokát. A szavak fuladozva löködték ki elszorult torkán:

— Eljöttem fejedelem. Én tudom azt, hogy ma Kippur napja van, a szombatok szombatja és te is jól tudod. És én mégis itt vagyok, kezemben bot, övemben pénzes erszényem, mert úgy parancsoltad. Mert tul lelkiösmereten és hiten, a nép egysége mindenk fölött való.

Gamliél öreg szemébe köny szökött. A többiek csudálkozva nézték a csuf, lihegő, fujó tudóst és úgy érezték, mintha a szavak nyomán óriássá növekedne összetöpörödött törpe teste és a nagy kopasz koponyája az ég boltozatját érintené.

Gamliél sirva ölelte magához a félelmetes ellenfelét.

— Légy üdvözölve én mesterem és tanítvá-

nyom! Mesterem a bölcsességben és tanítványom az engedelmességben.

És az ölelkezők fölött megvillant a tűz Akiba álomlátó két szemében. Kitérta hatalmas paraszt karjait, fejét úgy vetette a magasba, mintha gigász erejével az eget akarná felölelni és hangja világot betöltőn harsogott Javné messi sikátorai felé és a némán álló, két, idegenből jött követ fülébe:

Vigyétek hírül Alexandriának és tudassátok Kyrénével, hirdessétek Juda hegyei között, hogy készüljenek a tizezrek és zörrenjenek riadóra a rejtett dárdák, mert közel az idők teljesülése: hirdessétek, hogy Javnéban megszületett a messiás!

*****

Herzl, a tárcairó

Irtta S. Melsels

Bécs, július hó. Herzl Tivadar megalkotója volt a cionizmusnak. Modern keretek közé hozta az ősi gondolatot és ha az utóbbi időben az új viszonyok új lehetőségeket és új irányokat is hoztak, ha a cionizmus valamelyest el is térhetett a Herzl által kijelölt utiránytól, mégis őt kell tekinteni a mozgalom fejének. Herzl mutatta meg a zsidóul érző zsidóknak, hogy miként kell akarniok. Ugyanezt, bár nem olyan határozottan előtte mások is megmondották. Herzl azonban abban a szerencsés helyzetben volt, hogy meghallgatták őt és ezért övé az érdem és ezért emeli őt a zsidó nép halhatatlanjai közé. Az a természet volt, aki magából termelte ki a terveket és maga is hajította azokat végre. Szellemi és fizikai erőt beállította a cionizmus szolgálatába, eszméjéért harcolt és küzdött és szenvedett élete utolsó pillanatáig. Így lett Herzl előbb egy párt vezető, majd a zsidóság vezetője.

Amikor a cionizmus tért hódított és Herzl elvonta irodalmi munkásságától, sokan nagyon sajnálták, hogy a kiváló író és briliáns stilisztája az irodalom szempontjából el fog veszni. Akik így beszéltek, azok vagy lebecsülték Herzl-t a cionista vezért, vagy tulbecsülték Herzl-t az író. Herzl, mint a cionisták vezetője, történelmi tényezővé nőtte ki magát, de ha csak író maradt volna, akkor az idő e hírnevét bizony megszorította volna. Herzl elsősorban tárcairó volt. A tárcairás dicsősége azonban mulandó és a babér, ami ilyen módon jut az író homlokára, gyorsan elhervad. Egészséges, igazi becsvágy, mely átérzés és elhivatottság készítette Herzl-t arra, hogy tollát felcserélje Ción zászlajával.

Herzl Tivadar elragadó, cizellált, finom írásokat adott, irodalmi nippeket, amelyek felmelegítik az emberi szívet. Herzl érezte, hogy ez a műfaj nem alkalmas nagy dolgok megindítására és a halhatatlanságha való bevonulásra.

Különös, hogy bizonyos körökben, cionista körökben is, a tárcairó Herzl-t nem különböztették meg a cionista Herzl-től. Barátok és ellenfelek valahányszor a zsidó és cionista Herzl-ről volt szó, mindig rámutattak a tárcairóra. És ilyenkor Herzl a kritika malomkövei közé kerülve, mindig ki volt téve annak, hogy vagy az egyik, vagy a másik minőségében kifogásolják. Bizonyos, hogy egyik pártnak sem volt igaza. Két teljesen ellentétes elemet keverték össze: vizet és olajat.

Mert Herzl Tivadarnál meg kell különböztetni a zsidót a tárcairótól. Mint tárcairó teljesen internacionális volt, a nemzetköziségnek magasabbrendű értelmében. Goldbaum, a híres kritikus egy alkalommal tréfásan megjegyezte, hogy Herzl Tivadar párisi zsidó stílust használ. Ezt nem lehet teljes egészében aláírni. Bizonyos, hogy tárcáit párisi szellemesség hatotta át, de azt sem lehet állítani, hogy e tárcák hangja és színe zsidó lett volna. Csak rá kell mutatnom „Altneuland“ című regényére, amelynek lényege az, hogy az író a nyugateurópai és amerikai kultúra legjavát kiválasztva, harmonikusan helyezi el Palesztinában. Ebben az ősi hazában viszontlátjuk mai európai életünket úgy, hogy nagyjából már le is takarítottuk magunkról a széjjelszóródottság évszázadaiban ránk rakódott terheket.

Gyakran merült fel a kérdés, hogy Herzl Tivadar miért nem hagyta abba a tárcairást, amikor már nagynevű cionista volt?

Felix Dahntól kérdezte egykor valaki, m int egyeztetni össze a költészetet a jogtudománnyal. Dahn ugyanis kiváló költője volt a németeknek és egyben a legkiválóbb jogtudósok egyike.

A kérdésre Felix Dahn így felelt:

— Köznapokon jogtudományi tanár vagyok, ünnepnapokon költő.

Ugy vélem, hogy Teodor Herzl esete is ez volt, bár fordított arányban. Köznapokon költő és tárcairó, szombat és ünnepnapokon azonban cionista volt. A tárcairó Herzl gyöngéd, jóindulatú, hajlékony és simulékony volt, *mini zsidó azonban hajthatatlan, dacos és kemény*. A tárcairó Herzl stílusa bájos és elegáns volt, de nem különös egyéni vonásokkal. A zsidó Herzlnek egyéni stílusa volt, karaktere, nagyvonalúsága és eredetisége. Ebben élte ki igazi egyéniségét és azért lesz emléke mint cionistáé sokkal maradandóbb. Itt örökértékű munkát végzett egy egész nemzet számára, míg irodalmi munkásságával az esztéták kis tábora számára alkotott maradandót.

Zsák

Zsineg

HAVAS DEZSŐ
TIMISOARA

Kötél

E. ROSENZWEIG

párisi mellfűző gyáranak
rövidáru osztályában

jumper selymek és hárászok, csípkék, himzések, női-, férfi- és gyermekharisnyák, ruhagyöngyök és jették és D. M. C. cikkekben legdusabban felszerelt áruházában a legelőnyösebb árak mellett kaphatók. Gyors és figyelmes kiszolgálás. Szabóknak árkedvezmény!

DR. COZMUTZA

szanatoriuma
Cluj-Kolozsvár Fellegvár

Belgyógyászati és könnyű idegbetegek részére, különös tekintettel a légzőszervek megbetegedéseire. — A szanatorium a Fellegvár tetején fekszik, gyönyörű kilátással a gyalui havasokra. Modern berendezés, diatetikus cura.

első Erdélyrészi Ékszerárúgyár

Cluj, Celen Regele Ferdinand 10. szám
Központ: Javane, Cluj
Ékszerárúgyártás, nagykereskedés
Férfiasztali arany és ezüst
Kézzel készített tárgyakban nagy lezuka.
Klenze és Schwarzwaldi örökben valamint kincses tárgyakban nagy lezuka.
Csak viszontelárasítókhoz!

Nagy

harisnyavásár

mélyen leszállított árakkal.

Kötött harisnya minden színben	lei	25
Flohr-harisnya minden színben	lei	53
Muszlín harisnya divat színben	lei	69
Cérna-muszlín minden színben	lei	98
Selyemfátyol harisnyák minden színben	lei	125

BLATT

FÓTÉR 13

Divaletyákban és kötöttárúknak óriási választék! A legjobb harisnyák csak BLATT-nál kaphatók!

LÁDAGYÁR

Sajevics és Lebovits fakereskedés és ládagyár
Cluj, Strada Caranasi (volt Rajkó) 1. szám

Használjunk kizárólag

PLANTOL

כשר

legjobb növényzsírt, mert ez tisztá, egészséges és kiadós!
Főtisztelendő Fuchs Benjámín nagyváradi főrabbi felügyelete alatt készült, szigorúan ortodox rituális előírás szerint.

Képviselet: HIENZ VILMOS Cluj

„ASTRA“

Prima Fabrică Română de Vagoane și Motoare S. A.
Vezérigazgatóság: București, Str. Lascar Catargiu 11. Vagonastra București. Sürögöncim: Levélcím: Postafiók 136.

Autobuszok közötti használatra, fürdőtelepek részére, városok közötti forgalomra. — Üzemterveket, rendeltetési számításokat készítenek és díjmentesen készítenek. Teherautókat kardan vagy lánchajtással, három és fél tonna hasznos teherbírással. Tartányautókat benzin, olaj és petróleum szállítására. Ürtartalom 3550 liter. Tűzoltóautókat városi tűzoltóságok részére. Ontóautókat városok részére, 5 m. átlagos öntözési magassággal. Precíziós esztergapatok Withworth, vagy méter méteres csavarmenetek vágására berendezve. Csucstávolság 1000—1200—1600 és 2500 mm. Excenterprek kilengés 30 mm. Nyomóerő 8 tonna. Elektromos gépcsoportok 3/5 Kw, 110 vagy 220 Volt táplál 150 db 25 gyertyafényű körtét. Benzinmotorok 6, 14, 45, 60 és 90 HP. Furógépek 15 és 35 mm átm.

gyártmányaink eredeti gyári árakon beszerezhetők az alábbi bizományi raktárakból:

- ARAD: Intreprindere de Mașini și Automobile Strada Alexandri No. 6.
- BRAȘOV: „Silvania“ Műszaki vállalat, Str. Spitalului 64.
- CLUJ: Blaga Emil, Műszaki Vállalat, Piața Ștefan cel Mare 3.
- LUGOJ: Schwäbische Zentralbank Filiale Lugoj.
- MEDIAȘ: Maschinenabteilung der S. S. Landwirtschaftsverein.
- ORADEA-MARE: „Economia“ Kereskedelmi és Ipari R. T., Piața Mihai Viteazul No. 1.
- SĂTMAR: Prinz Testvérek Vasöntőde és Gépgyár.
- SIBIU: Maschinenabteilung der S. S. Landwirtschaftsverein.
- SIGHIȘOARA: Maschinenabteilung der S. S. Landwirtschaftsverein.
- TĂRGU-MUREȘ: Biró E. dipl. gépészmérnök mész. vállalat, Str. Ștefan Voda No. 1/a.
- TIMISOARA: Schwäbischer Landwirtschaftsverein.

SZERKESZT
HIVATAL

Cluj-Kolozs
L. Pop, (Bra)

Telefon: S
és kiadói
Zs. N. Sz.

A kéziratok
szerkesztés
zendők. Kéz
adunk

1924 július

Attörle

Macdonald
katonai jut
val kevés
alsóházban
sánál ismét
leszállás,
rövid párl
angol parli
Macdonald
hivatalban
kormány t
a leszállás
az alsóház
densei a t
ziteni a m
a legszebb
tekinete a
puszta tén
legdöntőbb
tegnap sike
külügyi ál
dást létesít
minden ed
sabban biz
zelmet ne
gol kormány
minden b
mányában.

Macdonald
rettenő bá
gel haladt
ható össze
részéről tá
kérdéseket
litikai prob
ebben látju
bölcességét
tással felis
európai álla
külpolitikai
a belső ny
lenségek, a
nsk és nem
eredménybe
lelik magya
dig egyeie
szolidaritá
osztatására,
kiáltásoktól
helyezte fel
donald pr
reállítását,
rult a legua
megoldásana
vése sikerre
hogy a ne
nehány reak
még sohasem
mal nemzet
londoni ko
volna, ha ez
vára könyv
benn a má
riónak, sőt
kának is. A
keressük, kö
mokratikus
nem his mé

A londoni
zása után m
fel. Mindene
saillesi szerz
szes rossz és
vetnie A szer
kei tenni s
hajtani az e
módosítás m
désen — őt
felek megáll
ságra egy a